

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

PROVOZNĚ EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA HUMANITNÍCH VĚD

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**SYSTÉM SOCIÁLNÍCH DÁVEK A REGIONÁLNÍ
DISPARITY**

Bc. Richard Patlejch

© 2015 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Katedra humanitních věd
Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Richard Patlejch

Hospodářská politika a správa

Název práce

System sociálních dávek a regionální disparity

Anglický název

System of Social Benefits and Regional Disparities

Cíle práce

Práce se zaměřuje na propojení sociální a regionální politiky, a to systému sociálního zabezpečení (konkrétně státní sociální podpory) s možným dopadem na regionální disparity. Cílem práce se sledovat a zhodnotit možný vliv sociálně – ekonomického stavu regionu na strukturu a objem dávek státní sociální podpory jakožto systému sociálního zabezpečení ČR.

Metodika

Pro zpracování empirické studie student využije technik studia dokumentů a dotazování. Východiskem empirické práce bude socioekonomická charakteristika studovaných regionů, v jejímž kontextu bude diplomant analyzovat dávkový systém státní sociální podpory (z hlediska intenzity a struktury dávek). Výsledky analýz doplní (interpretačně) dotazováním s experty z oblasti sociální správy.

Rozsah textové části

80-100 stran

Klíčová slova

regionální disparity, sociální zabezpečení, státní sociální podpora, Welfare State

Doporučené zdroje informací

HEŘMANOVÁ, Eva. Koncepty, teorie a měření kvality života. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012. 239 s. Studijní texty; sv. 54. ISBN 978-80-7419-106-0.

KELLER, Jan. Soumrak sociálního státu. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. ii, 158 s. Studie; sv. 40. ISBN 978-80-7419-017-9.

POTŮČEK, Martin a kol. Veřejná politika. Upr., dopl. a aktualiz. vyd. v českém jazyce. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2005. 399 s. Studijní texty; sv. 35. ISBN 80-86429-50-4.

SUCHÁČEK, Jan. Transformace v České republice z institucionálně-regionální perspektivy. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2013. 151 s. Studie Národohospodářského ústavu Josefa Hlávky; 6/2013. ISBN 978-80-86729-90-9.

TEMELOVÁ, Jana, POSPÍŠILOVÁ, Lucie a OUŘEDNÍČEK, Martin. Nové sociálně prostorové nerovnosti, lokální rozvoj a kvalita života. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. 203 s. ISBN 978-80-7380-378-0.

Vedoucí práce

Ing. Eva Kučerová

Elektronicky schváleno dne 12. 11. 2014

doc. PhDr. Michal Lošťák, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 13. 11. 2014

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan PEF ČZU

V Praze dne 11. 01. 2015

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci Systém sociálních dávek a regionální disparity jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autor uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 16. 3. 2015

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval vedoucí mé práce Ing. Evě Kučerové za rady, připomínky, trpělivost a poskytované konzultace. Velké poděkování patří pracovníkům Úřadu práce v Příbrami za informace a vstřícnost, současně děkuji mé rodině, přátelům a kolegům, kteří mě po celou dobu studia pomáhali a podporovali.

System of Social Benefits and Regional Disparities

System of Social Benefits and Regional Disparities

Souhrn

Tato diplomová práce se v obecné rovině týká propojení sociální a regionální politiky, konkrétně jsou řešeny dávky státní sociální podpory jako jeden ze systémů sociálního zabezpečení České republiky v souvislosti s regionálními disparitami. Práce vyhodnocuje vlivy sociálně – ekonomických regionálních disparit na objem a strukturu dávek státní sociální podpory, teoretická část se zabývá problematikou sociální politiky, praktická část práce se zaměřuje na sociálně – ekonomické a demografické charakteristiky regionů Středočeského kraje na úrovni LAU 1, v jejichž kontextu je analyzován dávkový systém státní sociální podpory.

Summary

This thesis in general refers to linking social and regional policies are designed specifically state benefits as one of the social security systems of the Czech Republic in the context of regional disparities. Work assess the effects of socio - economic regional disparities on the volume and structure of state social support, theoretical part deals with social policy, practical part focuses on the socio - economic and demographic characteristics of the Central Bohemia region at LAU 1 in which context is analyzed batch system of social support.

Klíčová slova: regionální disparity, sociální zabezpečení, státní sociální podpora, Welfare State

Keywords: regional disparities, social security, social support, Welfare State

OBSAH

1	ÚVOD.....	9
2	CÍL PRÁCE A METODIKA.....	11
2.1	Cíle vázané na teoretickou část práce.....	11
2.2	Cíle vázané na empirickou část práce.....	12
3	PROBLEMATIKA SOCIÁLNÍHO STÁTU A SOCIÁLNÍ POLITIKY (TEORETICKÁ VÝCHODISKA).....	14
3.1	Sociální stát.....	14
3.1.1	Základní typy sociálního státu.....	17
3.1.2	Modernizace sociálního státu a jeho kritika.....	20
3.2	Sociální politika státu.....	20
3.2.1	Cíle sociální politiky.....	21
3.2.2	Základní principy sociální politiky.....	22
3.2.3	Subjekty a objekty sociální politiky.....	25
3.2.4	Funkce a nástroje sociální politiky.....	26
3.3	Transformace sociální politiky v ČR po roce 1989.....	29
3.3.1	Sociální politika před rokem 1989.....	30
3.3.2	Sociální reforma po r. 1989.....	31
3.3.3	Záchraná sociální síť jako výsledek sociální reformy.....	33
3.4	Státní sociální podpora.....	34
3.4.1	Životní a existenční minimum v kontextu s dávkami SSP.....	36
3.4.2	Druhy dávek.....	36
3.4.3	Úřad práce ČR.....	40
3.5	Sociálně prostorové nerovnosti (disparity).....	41
3.6	Závěr teoretické části práce.....	44
4	SYSTÉM DÁVEK STÁTNÍ SOCIÁLNÍ PODPORY V OKRESECH STŘEDOČESKÉHO KRAJE (EMPIRICKÁ ČÁST).....	46
4.1	Středočeský kraj – objekt výzkumu (základní údaje).....	47
4.1.1	Demografické údaje.....	49
4.1.2	Ekonomická situace v kraji.....	50
4.1.3	Dávky státní sociální podpory ve Středočeském kraji.....	53
4.2	Analýza okresů Středočeského kraje.....	55

4.2.1	Okresy pod vlivem ekonomického centra	56
4.2.2	Okresy s nízkým podílem nezaměstnaných osob	58
4.2.3	Okresy s vysokým podílem nezaměstnaných osob	61
4.2.4	Okresy s nízkým počtem obyvatel a nízkou hustotou osídlení.....	65
4.3	Analýza dávek SSP v okresech vykazujících podobné disparity	67
4.3.1	Okresy pod vlivem ekonomického centra	68
4.3.2	Okresy s nízkým podílem nezaměstnaných osob	71
4.3.3	Okresy s vysokým podílem nezaměstnaných osob	75
4.3.4	Okresy s nízkým počtem obyvatel a nízkou hustotou osídlení.....	81
4.3.5	Expertní hodnocení distribuce dávek SSP	84
4.3.6	Meziokresní srovnání dávek SSP v kraji	86
4.3.7	Závěr empirické části.....	91
5	ZÁVĚR	93
6	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	97
7	SEZNAM ZKRATEK	100
8	SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ.....	101
9	PŘÍLOHY	103

1 ÚVOD

Život v současné moderní společnosti, v níž se kvalita života odvíjí od pozice jedinců na trhu práce, spolu s jejím typem uspořádání rodiny s sebou přináší řadu sociálních rizik, která dříve v tradičních společnostech nehrozila a které řeší jednotlivé země Evropské unie, Českou republiku nevyjímaje.

Trh práce ovlivněný globalizací a zmítaný ekonomickými krizemi nabízí stále méně pracovních příležitostí a je výrazně nestabilní, neboť nadnárodní společnosti přesouvají část nebo i celou produkci do zemí s levnější pracovní silou. Důsledkem změn nabídky na trhu práce dochází k stále častějšímu uzavírání pracovních smluv, které nelze hodnotit jako kontrakty obsahující prvek sociálního zabezpečení jedince, naopak přesouvá jedince do nestabilního takzvaného sekundárního trhu práce. Stále častěji jsou většinou upřednostňovány dílčí a krátkodobé kontrakty na omezenou pracovní dobu s nízkou podprůměrnou mzdou. Lze předpokládat, že tyto jedinci se stanou žadateli sociálních dávek a následně sociálních služeb, případně nezaměstnanými.

Nekompromisní požadavky trhu práce výrazně ovlivňují uspořádání rodiny a v posledních desetiletích vedou dokonce i k neochotě zakládat rodinu. S tím jsou spojené demografické změny vázané na rodinu: nárůst rozvodovosti, klesající porodnost, stárnutí populace, růst počtu neúplných rodin tvořených zejména matkami s dětmi a tím i prohlubování rizika jejich vyloučení z trhu práce a následné závislosti na státní sociální politice.

Sociální politika v České republice se od r. 1989 intenzivně proměňuje, avšak na její podobě se politici neshodli. Politické jednání, bez ohledu na ideovou orientaci levicově či pravicově zaměřenou, má přímý vliv na občany - příjemce sociálních dávek a služeb. Může jít o rozhodnutí týkající se dávek, podmínek pro jejich získání, ale i organizačních změn v rámci sociální správy. Právě reforma úřadů práce počatá v roce 2011 postihla příjemce sociálních dávek zpožděním výplat dávek, přičemž z hlediska systému jako celku je zpochybňována efektivita těchto změn, jejichž důsledkem bylo přerušení a ukončení projektu S karet, včetně pochybností o předpokládané úspoře veřejných prostředků.

Současná situace na trhu práce charakterizovaná nedostatkem plnohodnotných pracovních příležitostí, nízkou reálnou mzdou, a zejména vysokou nezaměstnaností, která dle údajů MPSV v lednu 2014 dosáhla v naší zemi od roku 1993 hodnoty takřka šesti set tisíc lidí bez práce, výrazně ovlivňuje jednání aktérů působících v oblasti sociální politiky.

Jedním z důsledků nezaměstnanosti a chudoby je i vliv na uspořádání rodiny, kdy dochází k nárůstu rozvodovosti, klesá ochota párů založit rodinu, zvyšuje se počet osob žijících o samotě, tzv. single, roste počet samoživitelů.

Nezaměstnanost a neúplnost rodin jsou faktory vzniku chudoby a chudoba je fenomén generující klienty systému sociálního zabezpečení, tedy ty, kteří jsou na dávkovém systému závislí. V případě dávek státní sociální podpory, kterými se v této diplomové práci zabývám, dochází k solidaritě státu vůči rodinám, a to solidaritě orientované od bezdětných občanů k rodinám s dětmi, anebo od vysokopříjmových rodin směrem k rodinám nízkopříjmovým, zároveň z hlediska principu participace stát poskytuje prostřednictvím těchto dávek pomoc rodinám nacházejícím se v sociálních situacích, na jejichž řešení nemají dostatečné prostředky.

Tato práce se zabývá agendou státní sociální podpory a jejím dávkovým systémem jako jednou ze tří součástí systému sociálního zabezpečení ČR, přičemž klade důraz na možné regionální odlišnosti v nezaměstnanosti a návazně míry státní sociální podpory. Východiskem teoretické části práce bude zejména koncept sociálního obsahující systém sociálního zabezpečení a jeho podobu v současné české sociální politice. S tímto ohledem bude v empirické části analyzován dávkový systém státní sociální podpory ve vybraných regionech.

Důvodem, proč jsem zvolil uvedené téma je skutečnost, že pracuji jako státní zaměstnanec v oblasti nepojistných sociálních dávek, sociální politika státu a především její realizace mě zajímá a z praktického hlediska vidím její dopady na občany jako příjemce dávek, ale i na zaměstnance státu.

2 CÍL PRÁCE A METODIKA

Základním východiskem práce je propojení dvou veřejných politik, a to sociální politiky s regionální politikou. Hlavním cílem této diplomové práce je zmapovat a zhodnotit distribuci dávek státní sociální podpory z hlediska kvantitativního (objemu dávek) a kvalitativního (struktury dávek) v jednotlivých okresech (LAU1) Středočeského kraje s možnou souvislostí s vlivem regionálních disparit na kvantitu a kvalitu vymezeného dávkového systému, a také posoudit, zda je možné na regionálně rozdílné využívání dávek systému státní sociální podpory nahlížet jako na jisté indikátory reagující na sociálně nepříznivou situaci v dané oblasti. Hodnocení bude provedeno na základě komparace skupin regionů vykazujících podobné sociálně-ekonomické charakteristiky, výsledky analýz doplňuje expertní zhodnocení efektivnosti systému dávek státní sociální podpory.

Dosažení výše uvedeného hlavního cíle práce by nebylo možné bez dosažení dílčích cílů, které jsou rozděleny do dvou oblastí, a to na dílčí cíle týkající se teoretické části práce a na dílčí cíle části empirické. Podobným způsobem bylo přistoupeno i k metodice.

2.1 Cíle vázané na teoretickou část práce

V teoretické části práce se autor zaměřuje na sociální politiky a systém sociálního zabezpečení v následující struktuře, v níž bude vypracována teoretická část práce:

- *problematika sociální politiky a konceptu sociálního státu (Welfare State)* - dle odborné literatury a dalších zdrojů zaměřených na problematiku sociální politiky, jejích cílů, principů, objektů a subjektů, dále sociálním státem a jeho příčinami vzniku a typologií;
- *geneze sociální politiky v ČR ve třech vývojových etapách* – stav v oblasti sociální politiky před rokem 1989; transformační období sociální politiky a sociální reforma sociálního státu po roce 1989
- *systém sociálního zabezpečení se zvláštním zřetelem k systému dávek státní sociální podpory* - základní principy systému, legislativní rámec a současnou podobu sociální správy

Pro zpracování teoretické části jsou využity jednak učebnice a odborné publikace autorů zabývajících se sociálním státem (Potůček, Keller, Krebs a další), ale též legislativní úpravy systému (především zákon č.117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, zák. č. 500/2004 Sb., správní řád) včetně zvláštních dokumentů Ministerstva práce a sociálních věcí.

2.2 Cíle vázané na empirickou část práce

Empirická část práce využívá získané poznatky z teoretické části a zaměřuje se na systém dávek státní sociální podpory v praxi, konkrétně ve Středočeském kraji a jeho regionech na úrovni bývalých okresů (LAU1). Postup práce v empirické části je vymezen v následujících krocích, resp. dílčích cílech empirické části:

- *zpracování a zhodnocení přehledu celkového objemu a struktury dávek státní sociální podpory ve Středočeském kraji dle dat z Úřadu práce ČR*
- *porovnání okresů Středočeského kraje z hlediska celkové výše a struktury vyplacených dávek státní sociální podpory s ohledem na relevantní návazné dávkové systémy*
- *zhodnocení strukturálních odlišností ve vyplácených dávkách v daném kraji v kontextu vybraných socioekonomických ukazatelů příslušného regionálního trhu práce a na základě předchozích analýz zformulovat závěry a možná doporučení.*

Metodika empirické části je založena především na neinvazní technice studia úředních dokumentů a návazně na dotazovacích technikách. Hlavním zdrojem dokumentů jsou úřední statistiky a analýzy za rok 2013 získané od Krajské pobočky Úřadu práce ČR v Příbrami, konkrétně se jedná o měsíční přehledy vyplacených dávek za období r. 2013 v rámci kontaktních pracovišť (KoP) Středočeského kraje v agendách podpory v nezaměstnanosti, hmotné nouze a především státní sociální podpory, dále bylo čerpáno ze zpráv o činnosti ÚP ČR za r. 2012 a 2013. Informace o základních parametrech Středočeského kraje a jednotlivých okresů jsou čerpány ze stránek Českého statistického úřadu.

Subjektivní hodnocení z praxe týkající se jednotlivých dávek státní sociální podpory bylo získáno od pracovníků Úřadu práce ČR z jednotlivých kontaktních

pracovišť, konkrétními respondenty byly pracovníci na pozicích vedoucí referátu dávek SSP, metodik, referent; využíváno bylo především dotazování elektronickou poštou (CAMI), telefonické dotazování nebo dotazování „face to face“ (Jeřábek 1992).

Na základě těchto metod byly zpracovány doporučení a závěry, které budou poskytnuty ÚP ČR – Krajské pobočce v Příbrami.

3 PROBLEMATIKA SOCIÁLNÍHO STÁTU A SOCIÁLNÍ POLITIKY (TEORETICKÁ VÝCHODISKA)

Úvodní kapitola teoretické části se zabývá klíčovým konceptem pro sociální politiku státu, konceptem Welfare State. Jde o koncept, který přímo navazuje na sociálně politické cíle, základní principy, subjekty a objekty a funkce a nástroje sociální politiky. Kapitola reflektuje i utváření a proměny jednotlivých typů sociálního státu v procesu modernizace.

3.1 Sociální stát

Vymezení pojmu

Jako sociální stát je označován stát, který usiluje o zajištění blahobytu, přesněji dobrých podmínek pro život svých občanů. Sociální stát má různé podoby a proto je jeho vymezení velmi obtížné a nepadá na něj jednotný názor. Originální anglický termín Welfare State byl poprvé použit v roce 1939 k popisu situace ve spojeném království, po druhé světové válce se rozšířil v západním světě a začaly jím být označovány systémy sociální politiky vyspělých zemí, Welfare State je vymezen na jedné straně vůči tržnímu kapitalismu a liberálnímu pojetí státu, na druhé straně i vůči socialismu a centrálně plánovanému hospodářství. Koncept je vázán na demokratický režim a pojí se s relativně vyspělou tržní ekonomikou (Krebs 2010).

Filozofické základy sociálního státu se připisují W. H. Beveridgemu, který v roce 1942 vypracoval první komplexní systém sociálního zabezpečení a v něm použil termín Welfare State. Nicméně k ovlivnění konceptu přispěla řada dalších politiků a myslitelů (např. Gladstone, Bismarck nebo Roosevelt). Ve všech případech, však koncept obsahuje odpovědnost vlády za životní podmínky (blahobyt) občanů, ochranu jednotlivce státem před některými náhodnými vlivy, garance minimálního životního standardu všem občanům bez ohledu na jejich faktické důchody. Základním mechanismem fungování solidarity je přerozdělování, tedy veřejnou politikou znovu rozdělit to, co již bylo prvotně rozděleno

trhem, pro úspěšné fungování státu v sociální politice je samotná míra přerozdělování (Večeřa 1995)¹.

Mezi základní cíle sociálního státu dle Goodina (1999) patří zejména:

- *omezování chudoby*
- *zajišťování sociální rovnosti*
- *sociální stabilita*
- *zajišťování prosperity*
- *zajišťování nezávislosti jednotlivců*

Okolnosti vzniku konceptu

Sociální stát vznikl jako reakce společnosti na společenské důsledky procesu industrializace. Industrializace spojená s urbanizací přinesla zásadní průlom do dělby a organizace práce a především do mezilidských vztahů. Vytvořením trhu práce se stala pracovní síla zbožím, se kterým občan přichází na trh a které je oceňováno a distribuováno podle zákona poptávky a nabídky. Životní standard pracujícího občana a jeho rodiny se stal závislým na peněžních vazbách vyplývajících z participace jedince na trhu práce. Všechny tyto společenské změny otřásl mezilidskými vztahy, neboť narušily tradiční struktury sociální solidarity tvořící po staletí základ sociální ochrany proti sociálním rizikům. Sociální stát se v této společenské situaci stává nezbytnou kompenzací jednostranné existenční závislosti jedince na trhu práce. Sociální stát tedy vzniká jako odpověď na problémy vývoje kapitalismu (Večeřa 1995).

Mezi hlavní faktory vzniku Welfare State podle Krebse (2010) patří:

Proces industrializace – vědecké poznatky a nové technologie způsobily vysokou produktivitu a ekonomickou expanzi i dříve chudých zemí, dochází k budování velkých

¹ Sociální stát usiluje především o ekonomické a sociální zabezpečení občanů, snížení příjmových nerovností a udržitelný ekonomický růst a rozvoj. Tyto cíle realizuje v podobě politických rozhodnutí obsahujících boj proti chudobě, vzdělávání obyvatel, sociální zabezpečení, zdravotní péči, státní kontrolu a regulaci trhu a výroby nebo zajišťování zaměstnanosti; Welfare State pronikl také do oblasti občanských práv a ochrany životního prostředí.

měst a městského způsobu života, vytvářejí se vrstvy námezdních zemědělských dělníků (bezzemků), vytváří se střední třída (tzv. bílé límečky), zvyšují se nároky na znalosti, vzdělání, odbornost, morální a lidské kvality jednotlivce.

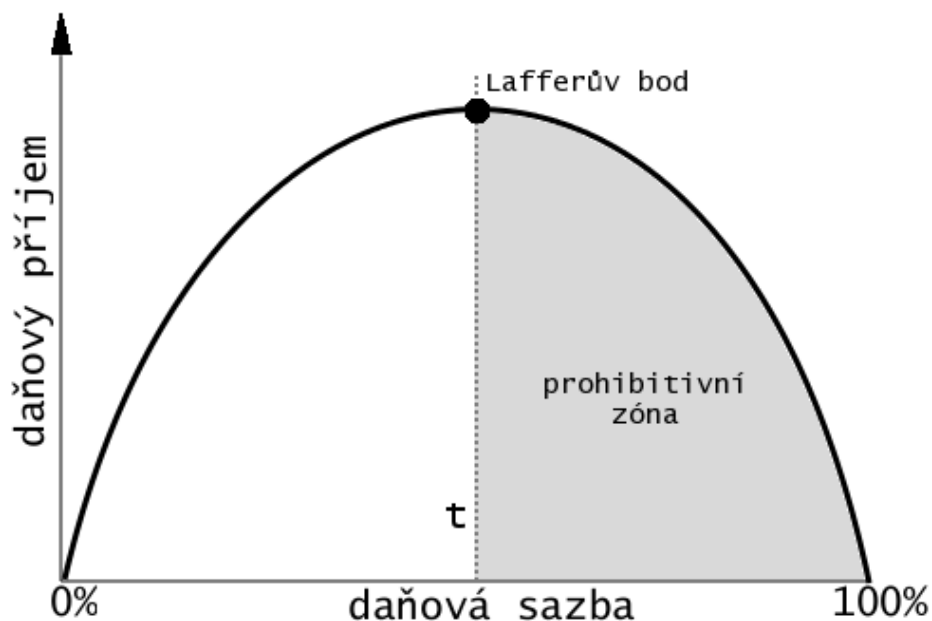
Růst obyvatelstva a jeho měnící se sociální struktura – klesá dětská úmrtnost a prodlužuje se délka lidského života, rostou rozdíly mezi pracující a nepracující vrstvou.

Politický vývoj – mění se vztah jedince a státu, kdy jedinec přestává být podřízen systému a stává se naopak jeho prioritou, systém je od toho, aby jedinci sloužil a usnadňoval mu život.

Demograficko/sociální změny – industrializace s sebou přinesla řadu jevů (nezaměstnanost žen, urbanizace, oddělení pracoviště a bydliště, oddělení rodičů a prarodičů), které tradiční způsoby jejich řešení sociální pomocí vlastními silami prostřednictvím rodiny, obce či přátel omezily nebo zcela vyloučily (Krebs 2010).

Vliv zmíněných faktorů vedl zpravidla k prosperující společnosti, a taková může díky své bohatosti rozšiřovat i nabídku sociálních služeb. Tyto investice do sociální oblasti se společností stimulují (do určitého momentu) ekonomiku. Vysoká míra sociálního zabezpečení, která již není odvozena z dosažených ekonomických výsledků a současně vysoká míra zdanění mohou ekonomickou prosperitu a tím i fungování společnosti naopak ohrozit, což vystihuje tzv. Lafferova křivka (obr. č. 1), znázorňující negativa vysokého daňového zatížení pro růst ekonomiky; míru, kdy daňová zátěž pro ekonomiku ještě nemá negativní důsledky, ukazuje na obr. č. 1 tzv. Lafferův bod (www.managmentmania.com).

Obrázek č. 1 - Lafferova křivka

Zdroj: www.managmentmania.com

3.1.1 Základní typy sociálního státu

V odborné literatuře je popsána celá řada typologií státu, konstruovaných na základě různých kritérií. Dánský badatel Esping-Andersen (1990) rozlišuje tři základní typy sociálního státu, základním kritériem těchto typologií je různé uspořádání vztahu mezi státem, trhem a rodinou:²

- *liberální*
- *konzervativní*
- *sociálně demokratický.*

Liberalní typ - v tomto typu sociálního státu převažuje sociální pomoc testující majetkové poměry, malé, univerzálně pojaté přerozdělování a nízké sociální pojištění. Sociální pomoc

² V každém ze zmíněných typů je pozice státu a klíčových aktérů sociální politiky odlišná.

je zaměřena především na klienty s nízkými příjmy, které určitým způsobem stigmatizuje, neboť předznamenává, že jde svým způsobem o neúspěšné jedince neschopné dostat požadavkům, jež jsou v liberálně individualistické kultuře považovány za normální. Většina společnosti podléhá působení tržních sil. Tento model prohlubuje třídně-politický dualismus. Příkladem tohoto modelu jsou USA, Kanada a Austrálie, velkou podobnost mají v některých oblastech sociální politiky také Velká Británie, Dánsko a Švýcarsko (Krebs 2010).

Konzervativní typ – historie vzniku tohoto modelu je starší než historie vzniku modelu liberálního, sahá do konce 19. století a je spojena se jménem německého kancléře Bismarcka, model je proto nazýván rovněž Bismarckovským. Na jeho utváření měl vliv socialismus i církve, která podpořila pečovatelský stát mimo jiné jako pomocnou instituci jeho výchozí myšlenkou je, že míra zabezpečení člověka ve chvíli, kdy se dostane do některého ze sociálních problémů, by měla odpovídat jeho dřívějšímu pracovnímu úsilí, výši jeho výdělků a rozsahu finančních prostředků, kterými do systému sociálního zabezpečení přispěl v době své pracovní aktivity. Konzervativní model je zaveden v Německu, v různých podobách je aplikován i do jiných evropských zemí a proto je často nazýván modelem kontinentálním. Hlavními představiteli zemí, které konzervativní model provozují, jsou také Belgie, Francie či Rakousko. Tyto země nepocítily liberální posedlost trhem a sociální práva lidí nikdo nezpochyboval (Večeřa 1995).

Keller (2006) upozorňuje na určitá ohrožení konzervativního modelu sociálního státu, např. vázanost finančních prostředků určených na sociální dávky na platy zaměstnanců, a to jak ve formě příspěvků na sociální pojištění, tak formou přímých daní, stabilita takového systému je omezena předpokladem téměř plné zaměstnanosti a převaze plnohodnotných forem práce. Jakmile by došlo k situaci, že lidé budou vyrábět stále více, aniž by měli zabezpečena plnohodnotná pracovní místa, sociální stát ztratí svůj ekonomický základ. Dalším ohrožením dle Kellera je závislost sociálního zabezpečení na rodinném a profesním postavení v době, kdy klasická forma rodiny přestává být pravidlem (neúplné rodiny, nestandardní formy rodiny).

Sociálně demokratický typ - je založen na jednom univerzálním systému pojištění, do kterého jsou zahrnuty všechny vrstvy a třídy (dělnická třída, střední vrstvy), dávky jsou ale

odstupňovány podle obvyklých výdělků. Tento model je aplikován především ve skandinávských zemích (Švédsko, Norsko, Finsko), proto je často označován jako model skandinávský. Jeho hlavním principem je rozsáhlé přerozdělování vytvořeného hrubého domácího produktu prostřednictvím nejrůznějších státních institucí (Krebs 2010).

Rudimentární typ - později Esping-Andesen (1999) přidal ještě čtvrtý typ sociálního státu, **jižní (rudimentární)**. Tento typ je někdy označován jako „duální stát“, protože obsahuje jak prvky konzervativního modelu (důchodové zajištění a zajištění v nezaměstnanosti spočívá na pojištění hrazeném z příjmů ze zaměstnání), tak také prvky modelu sociálně demokratického (zdravotní péče a vzdělání jsou financovány z daní). Nevýznamnější zvláštností jihoevropských zemí je silná úloha rozvětvené rodiny, která vykonává řadu sociálně významných funkcí a ulehčuje tak sociálnímu státu. Mladí lidé zde ve srovnání s Evropou mnohem později opouštějí domácnost rodičů, často spolu žijí dvě i tři generace, při zajišťování zaměstnání hrají velkou roli rodinné kontakty, které jsou oporou i v nezaměstnanosti nebo ve stáří. Převládá vzorec rodinného života, kdy hlava rodiny je jediným živitelem a matka zůstává v domácnosti (Keller 2006).

Tři základní typy sociálního státu rozlišuje také Titmuss (1987). Z liberálních myšlenek vychází tzv. *reziduální model*, jehož hlavní ideou je, že potřeby lidí jsou uspokojovány nejprve rodinou a trhem, pomoc státu přichází v okamžiku, kdy zmíněné instituce přestanou fungovat. Tato koncepce byla populární v USA (do velké hospodářské krize). *Institucionální typ* je založený na centrálně organizovaném systému sociálních služeb, které zajišťují standartní životní potřeby jedinců a skupin, integrují společnost, předcházení sociálním událostem, vyrovnávají nerovnosti. Třetí typ sociálního státu odvozený od začlenění do pracovních struktur a výsledků, od produktivity práce je *pracovně výkonnostní* (příloha č. 1).

Bez ohledu na to, jakou klasifikaci přijímáme či kritizujeme, klíčové je rozlišování rolí státu a dalších aktérů sociální politiky ve vztahu k odpovědné realizaci sociálního zabezpečení v příslušných státech. Pro účely této práce je důležitá právě aktivita jednotlivých aktérů při realizaci sociální politiky a konkrétně pak realizaci zabezpečení státem v rámci systému sociálního zabezpečení

3.1.2 Modernizace sociálního státu a jeho kritika

Dle Kellera (2006) je sociální stát kritizován odborníky a politiky zastávajícími jak pravicové, tak i levicově orientované přístupy k sociálnímu státu. Z pohledu pravicově orientovaných idejí jde o kritiku vysoké daně beroucí chuť podnikatelům podnikat, velkorysé sociální zabezpečení beroucí chuť pracujícím pracovat, růst sociálních výdajů zadlužující stát a dusící ekonomiku. Sociální stát představuje neúměrné rozšíření byrokracie, která snižuje rozsah svobody jednotlivce, pod příslibem ochrany mění občany v pasivní konzumenty péče. Levicová kritika je zaměřená především na skutečnost, že sociální stát zásadně nic nezměnil na distribuci příjmů mezi prací a kapitálem, hlavní toky přerozdělování probíhají uvnitř třídy pracujících, nikoliv mezi nimi a zaměstnavateli. Ze strany sociálního státu tak nedochází k odstranění příčin sociálních problémů ale pouze k dílčí kompenzaci části jejich následků.

Levice argumentuje také tím, že sociální stát vlastně upevňuje kapitalismus, protože výrazně zmenšuje riziko sociálních nepokojů. K tomuto druhu kritiky sociálního státu často ještě přibývá tvrzení, že sociální stát vlastně maří šance na „autentickou existenci“, protože podporuje konzumní způsob života (www.pehe.cz).

Pod pojmem modernizace sociálního státu rozumíme soubor opatření, který má za úkol posílit sociální kontrakt a zmírnit napětí mezi trhem a sociální sférou. Modernizace sociálního státu přitom podle Kellera (2006) není výsledkem svobodné volby či vlastního rozhodnutí politiků, nýbrž spočívá pod heslem větší flexibility pracovní síly v přenášení stále více tržní nejistoty na zaměstnance a jejich rodiny, zatímco na stále křehčím a bezmocnějším (sociálním) státu spočívá veškerá zodpovědnost za sociální dopady deregulované ekonomiky. Základní strategii modernizace lze shrnout v zásadě do dvou oblastí - do přesouvání povinnosti financovat zbylé nároky na samotné zaměstnance a do snižování objemu nároků občanů sociálního státu.

3.2 Sociální politika státu

Sociální politika patří mezi nejdůležitější oblast státní politiky, jejímž prostřednictvím jsou realizována nezadatelná sociální práva občanů (např. právo na práci, na rodinu, sociální zabezpečení). Cílem sociální politiky je čelit sociálním a ekonomickým ohrožením, s nimiž se lidé v průběhu svého života setkávají, a zároveň má sociální politika

za úkol vytvářet příznivé podmínky pro rozvoj jednotlivců a sociálních skupin. Sociální politika jako praktická aktivita formuje vztah občanů a sociálních podmínek jejich života, každý se nějakým způsobem účastní sociální politiky, spoluutváří ji, a zároveň je každý vystaven sociálním podmínkám, které jsou dány a které nemá ve své moci plně ovlivnit (Potůček 1995).

Stát prostřednictvím sociální politiky využívá politickou moc k nahrazení, doplnění či úpravě ekonomických aktivit tak, aby bylo dosaženo výsledků, kterých samotný ekonomický systém nemůže dosáhnout, přičemž je vedena jinými hodnotami než které vyznává volný trh, zejména hodnotami solidarity a sociální legitimacy (Marshall 1975).

Pokud se jedná o samotnou realizaci sociální politiky v současných podmínkách moderního Welfare State, je možné ji charakterizovat třemi přístupy:

- *široké pojetí sociální politiky* – konkrétní jednání státu, které v širokém měřítku ovlivňuje sociální realitu dané společnosti; toto pojetí je významné pro dlouhodobé koncepční úvahy o sociální politice.
- *sociální politika jako součást hospodářské politiky* – redukce sociální politiky na soubor opatření eliminující tvrdé dopady fungování tržního mechanismu, např. v oblasti zaměstnanosti, mezd nebo sociálního zabezpečení.
- *sociální politika se ztotožňuje se sociálním zabezpečením* – nejužší přístup, sociální politika je redukována na soubor opatření zaměřených na osoby, jejichž životní úroveň je do určité míry a po určitou dobu zajišťována ze společenských spotřebních fondů (Kotous a kol., 2013).

3.2.1 Cíle sociální politiky

Sociálněpolitické cíle podle Krebse (2010) normativně vymezují chtěnou budoucnost, tedy budoucí podobu a charakter sociální politiky. Tyto cíle by měly:

- *sledovat zákonitosti společenského vývoje* – cíle musejí být tedy určovány v jeho rámci,
- *zobrazovat potenciály budoucího rozvoje* – jedná se o zobrazení možností, které mohou ve skryté podobě přivodit určité změny v sociální politice,

- *být v potřebné míře konkretizovány* – např. z hlediska způsobu řešení sociálních problémů, z hlediska času, formy, nákladovosti.

Sociální politika tak jako systém, jak Krebs (2010) dále uvádí, prostřednictvím uvedených dílčích cílů naplňuje cíl hlavní, kterým je soustavné zdokonalování životních podmínek lidí a rozvíjení osobnosti člověka. Mezi další cíl sociální politiky patří zajištění rovných příležitostí všem, tj. zejména zajištění rovného přístupu ke vzdělání, pracovním příležitostem, zdravotní péči, k možnostem získat přiměřené bydlení a také garantovat minimální příjem, který zajistí občanům odpovídající lidsky důstojné podmínky. Při prosazování rovných příležitostí je nutné věnovat zvláštní pozornost závislosti na trhu práce, zvláště u těch, kteří jsou z trhu práce vyloučeni, anebo nejsou výkonní (tedy zvláště znevýhodněným zdravotním stavem, věkem, závazkem péče o děti nebo jiné závislé osoby patřící k etnickým menšinám). Předpokladem naplnění cílů sociálních politik je zabránit exkluzi handicapovaných jedinců ve společnosti a naopak přispět k jejich inkluzi. Při podpoře sociálně potřebných a rovných příležitostí je důležitý růst lidského potenciálu všech členů společnosti, proto je třeba, aby investice společnosti do vzdělání a zdravotní péče v poměru k hrubému domácímu produktu spíše rostly, současně je však třeba dbát na jejich efektivní užití. Sociální politika a její proces tvorby a naplňování cílů je do značné míry konfliktní a složitý, což je dáno obecnými rozdíly mezi subjekty a objekty sociální politiky a jejich různými názory a postoji. Složitost a konfliktnost stanovených cílů v oblasti sociální politiky je také dána omezenou možností realizace jejích představ cílů, protože některé cíle jsou neuskutečnitelné z důvodu nedostatku prostředků. Důležitý je vztah obyvatelstva k sociální politice a jejím cílům, k jejichž prosazení jsou nutná mnohdy značně složitá vyjednávání s aktivní účastí občanů (participace) a všech zúčastněných institucí. Právě participace je zárukou sociálního smíru, toho, že veřejnost se s cíli sociální politiky ztotožní.

3.2.2 Základní principy sociální politiky

Naplňování cílů sociální politiky předpokládá existenci různých vzájemně provázaných subsystémů, nástrojů, institucí, norem a předpisů. Při jejich volbě, konstrukci

a uvádění do praxe je nutné respektovat určité základní principy sociální politiky – princip sociální spravedlnosti, sociální solidarity, subsidiarity a participace.

Princip sociální spravedlnosti

Sociální spravedlnost je klíčovým principem sociální politiky, jedná se o víceznačný pojem, k jehož řešení je třeba přistupovat z různých hledisek podle charakteru konkrétní situace. J. Macek (1925) rozlišuje tři zásady sociální spravedlnosti:

- *každému stejně* – základní myšlenkou je, že všem náleží stejná odměna bez ohledu na to, kdo se jakou měrou na získání odměny podílel; tato zásada je v řadě případů nepoužitelná, protože může být v rozporu se společenskými zájmy.
- *každému podle jeho potřeb* – práce je rozdělována mezi členy společnosti podle jejich schopností a sil, její výsledky podle potřeb jednotlivých členů společnosti. Autorita (stát) rozhodne, jaké potřeby by se měly uznávat a kdo je bude uznávat; problémem této zásady je, že neřeší lidskou aktivitu a ochotu pracovat, ani do jaké míry jsou intervence autority (státu) únosné a jak jsou akceptovány.
- *každému podle jeho zásluhy* – zásluhy a odměny jsou odvozovány z pracovního výkonu, překážkou této zásady je stanovení objektivnosti míry zásluh.

V případě systému sociálního zabezpečení se využívá kombinace všech výše zmíněných přístupů – každému stejně (při respektu flate rate) při situaci shodné sociálně nepříznivé situace, každému dle jeho potřeb (zabezpečení v nemoci a invaliditě z části sociálního pojištění, případně sociální pomoci) a každému podle jeho zásluh při zabezpečení ve stáří, tedy při aplikaci sociálního pojištění v této části životního cyklu.

Princip sociální solidarity

Základní myšlenkou sociální solidarity je poznání o nutnosti harmonické spolupráce mezi lidmi, solidarita je výrazem lidského porozumění a pospolitosti, vzájemné soudržnosti a odpovědnosti. Jedinec je svou existencí do určité míry odkázán na ostatní členy společnosti, je závislý na soužití společnosti jako celku.

Z hlediska toho, kdo solidaritu organizuje, můžeme rozlišovat:

- *mezinárodní solidaritu* – aktivity světových organizací (ES, WHO, ILO)
- *celostátní solidaritu* – širší společenská solidarita organizovaná státem

- *regionální (místní) solidaritu* – v rámci užších kolektivů, obcí
- *solidarita jednotlivců a rodin* – v rámci rodinné solidarity

V koncepcích státu se klade důraz na dvojí typ solidarity, který lze v sociální politice uplatňovat – tzv. vertikální solidaritu neboli (např. mezigenerační mezi ekonomicky aktivním obyvatelstvem a neaktivním), a tzv. solidaritu horizontální (např. zaměstnaných s nezaměstnanými, zdravých s nemocnými či bezdětných občanů s rodinami s dětmi).

Vždy je důležité, aby míra solidarity (projevované zejména v rámci systému sociálního zabezpečení), především té, která je organizovaná státem nevedla k útlumu aktivity jedinců a jejich odpovědnosti za vlastní životní podmínky (Žižková, Krebs, 1993).

Princip subsidiarity

Tento princip je založen na několika základních myšlenkách, první z nich je, že každý člověk je povinen pokusit se nejdříve pomoci *sám sobě* – člověk jako individuum vybavené jedinečnými vlastnostmi, schopnostmi a možnostmi by měl všechny tyto prostředky využívat ku prospěchu a sociálnímu bezpečí svému a ostatních, společnost (stát) by měla tyto vlastnosti jedince chránit, kultivovat a rozvíjet. Nemá-li jedinec možnost pomoci sám sobě, musí mu pomoci sama svými silami *rodina*. Lidé nežijí v izolaci, každý jedinec je součástí různých vztahů a vazeb, lidé se stávají na sobě vzájemně závislými a vytvářejí určitá společenství (rodina, obce, sdružení), jejichž členové jsou k sobě vzájemně odpovědní ve smyslu solidarity a vzájemné pomoci. Pomoc *státu* je volena až na posledním místě, primární povinností státu je vytváření takových podmínek, aby si každý mohl pomoci vlastními silami a až když jedinec či společenství vyčerpají všechny své možnosti, obrátí se s žádostí o pomoc na stát. (Tomeš 2010).

Princip subsidiarity není možné v reálné sociální politice používat paušálně, ale postupnými kroky, nutná je výchova obyvatelstva k převzetí vlastní spoluodpovědnosti. Podle zastánců silného sociálního státu tento princip narušuje intenzitu vazeb mezi občany a státem, je překážkou sociální legislativy a jeho realizace může způsobovat vážné sociální důsledky.

Princip participace

Princip participace umožňuje občanům přímý přístup k politickým rozhodnutím a narušuje tak autoritativní způsob řízení „shora dolů“. Podstatou tohoto principu tedy je, že člověk jako člen určitého společenství se sám podílí a spolurozhoduje o tvorbě sociálně politických opatření, kterých je příjemcem. Důležitým předpokladem této skutečnosti je vzdělanost občanů, jejich informovanost, zralost a zodpovědnost, proto širší uplatňování principu participace je záležitostí vyspělých společenství. Příkladem může být stav v USA, pro něž je charakteristické četné používání různých iniciativ a referend, kterými se spoluúčast na věcech veřejných projevuje (Žižková, Krebs, 1993).

3.2.3 Subjekty a objekty sociální politiky

Subjekty sociální politiky

Subjekty uskutečňují sociální politiku, a zároveň za ni nesou před objekty odpovědnost. Členíme je na státní a nestátní, na tržní a ostatní netržní subjekty. Podle Krebse (2010) sem patří zejména:

- *stát a jeho orgány a samospráva (obce)* – stát je hlavní subjekt sociální politiky, prostřednictvím složek státní moci určuje její pojetí, obsah, cíle a konkrétní úkoly. Významnou roli plní parlament, který podle zvoleného programu a koncepce sociální politiky přijímá odpovídající legislativní opatření a schvaluje rozpočet, neméně důležitou roli pak plní vláda a správní orgány při realizaci legislativy přijaté parlamentem,
- *občané, rodiny, domácnosti* – na základě vzájemné pomoci řeší různé sociální situace, v dnešní době je malou měrou dříve využívaná instituce *sousedství*,
- *zaměstnavatelé (firmy)* – plní jednak sociální opatření stanovená státem ale i „dobrovolnou“ podnikovou sociální politiku pro své zaměstnance,
- *občanské iniciativy, dobročinné a charitativní organizace, církve,*
- *odborové organizace.*

Objekty sociální politiky

Jednou ze základních charakteristik sociální politiky je její antropocentrická orientace, tedy zaměření na jedince, na lidskou osobnost. Fundamentálním objektem

sociální politiky je tedy jedinec, který je vždy součástí určitého celku. Mezi objekty sociální politiky je tak možné zařadit:

- *všechny občany dané země* – jsou na ně zaměřena sociální opatření v širokém pojetí, např. v oblasti vzdělávání nebo zdravotnictví,
- *cílové skupiny* – určité konkrétní skupiny lidí,
- *jednotlivce*

Podle povahy a potřebnosti jednotlivých opatření jsou objekty sociální politiky různě strukturovány, např. z hlediska pohlaví, věku, vzdělání, příjmů apod. (Kotous a kol., 2013).

3.2.4 Funkce a nástroje sociální politiky

Funkce sociální politiky vznikaly podle situace v jednotlivých zemích postupně, během historického vývoje měly různý význam. Některé funkce jako např. ochranná a rozdělovací lze zařadit mezi základní (prvotní), ostatní byly od těchto odvozeny. Stát, jako významný subjekt sociální politiky má nesnadný úkol tyto funkce harmonizovat ve své praktické politice. Existují různé funkce sociální politiky, Krebs (2010) rozlišuje:

- *ochranná funkce* – historicky nejstarší, tradiční prvek sociální politiky, řeší již vzniklé sociální situace a má za úkol zmírnit nebo odstranit jejich důsledky, patří sem např. nezaměstnanost, stáří, nemoc.

rozdělovací a přerozdělovací (redistribuční) funkce - je nejsložitější a nejvýznamnější, určuje podíl jednotlivců na výsledku ekonomické činnosti a na společenském bohatství. V zásadě řeší co, jak, komu, za co a podle čeho rozdělovat. Zahrnuje jednak redistribuci příjmů, ale také redistribuci podmínek, prostředků a předpokladů pro účelné začleňování lidí do společnosti. Přerozdělováním se zmírňuje nerovné postavení lidí v té míře, kterou společnost uznává za žádoucí. V každé zemi a době je určitá mezní hodnota přijatelné nerovnosti a tím i míry redistribuce. K popisu rozdělení příjmů ve společnosti slouží tzv. Lorenzova křivka. Obecně platí, že příliš vysoká míra přerozdělování oslabuje podněty k podnikání a práci, a současně příliš nízká míra přerozdělování může oslabit stabilitu a rozvoj společnosti.

- *homogenizační funkce* – přispívá ke zmírnění rozdílů v životních podmínkách jedinců a sociálních skupin poskytováním stejných životních šancí a částečnou nebo úplnou eliminací neodůvodněných rozdílů mezi lidmi. Sociální a redistributivní politika zejména vyspělých zemí směřuje k určitému příjmovému vyrovnání, zmírňování sociálních rozdílů (např. Švédsko a jeho pojetí sociálního státu), k poskytování stejných šancí v oblasti vzdělávání, pracovních příležitostí, péče o zdraví; nejzřetelněji se tato funkce projevuje v sociální pomoci nízkopříjmovým skupinám obyvatelstva, kterým je nástroji sociální politiky dorovnáván příjem do výše společensky uznávaného standardu.
- *stimulační funkce* – vyvolávání žádoucího sociálního jednání jednotlivců a skupin, ovlivňování zamýšleného vývoje sociálních jevů, procesů a vztahů. Jde o funkci, která v rámci určitých opatření sociální politiky ovlivňuje svými efekty výkonnost lidského pracovního potenciálu a jeho produktivitu a které se nepřímo promítají v celkovém prospěchu společnosti, ovlivňuje subjekty, aby jednaly ve svůj prospěch či prospěch jiných. Celá ekonomika a všechny hospodářské subjekty se opírají o efektivní sociální politiku, jsou na ní závislé a do značné míry profitují ze sociálně politických opatření (přínos ze vzdělávací, zdravotní politiky, politiky v oblasti bydlení, politiky zaměstnanosti, zvyšování kupní síly nízkopříjmových skupin obyvatelstva apod.), proto se vzhledem k těmto vlastnostem funkce o ní hovoří jako o funkci produktivity.
- *preventivní funkce* – hlavním zaměřením této funkce je předcházet negativním důsledkům různých sociálních situací (nezaměstnanost, kriminalita, poškození zdraví apod.), cílem je dosáhnout stavu, aby k nežádoucím sociálním situacím vůbec nedocházelo, odstraňovat jednotlivé příčiny vzniku různých nepříznivých sociálních situací, které brání začlenění jedince do společnosti. Tuto funkci ve větší či menší míře plní všechny činnosti a obory sociální politiky, přičemž největší důraz je kladen na nejvýrazněji vzdělávací a zdravotní politika. Současná sociální politika je zaměřena na existenční prevenci týkající se zvládnutí životního stylu, na osvětovou činnost a poradenství (právní, psychologické, pro toxikomany, nezaměstnané).

- *stabilizační funkce* - garantování základních sociálních jistot tlumí potencionální sociální neklid a nepokoje, které zatěžují hospodářskou činnost a politickou stabilitu společnosti.

Nástroje sociální politiky

Realizace sociální politiky v souladu s jejími principy a vedoucí k naplnění svých funkcí je možná díky správné volbě a použití odpovídajících konkrétních nástrojů různého zaměření a řádu. Za nástroje sociální politiky považujeme prostředky, jimiž sociální subjekt působí na sociální objekt(y), nebo na jiný sociální subjekt(y). Protože spektrum nástrojů je značně široké a rozmanité je důležité, aby respektovaly základní principy sociální politiky, působily v jejich intencích a umožňovaly naplňovat cíle a funkce sociální politiky.

Podle Krebse a Žižkové (1993) by sociální politika měla pracovat se dvěma základními typy nástrojů: s konkrétním programem (plánem) a kolektivním vyjednáváním. Program představuje prostředek dosahování programových cílů, které jsou výsledkem procesu participativního vyjednávání subjektů a objektů sociální politiky, je využíván zejména při prosazování dlouhodobých záměrů. Bez konkrétního plánu není možné realizovat některá opatření sociální politiky týkající se např. změn v koncepci vzdělávací politiky.

Kolektivní vyjednávání jako druhý nástroj sociální politiky představuje mechanismus dosahování konsensu v jednáních mezi sociálními partnery, má výrazný preventivní charakter. Výsledkem těchto jednání jsou kolektivní smlouvy různých typů jako např. generální dohoda, kolektivní smlouvy vyššího typu nebo podnikové kolektivní smlouvy.

Za další nástroje sociální politiky konkrétně realizačního charakteru je možné zařadit sociální příjmy (dávky důchodového a nemocenského zabezpečení, podpory v nezaměstnanosti, dávky SSP), sociální služby uspokojující specifické potřeby určitých skupin obyvatelstva, věcné dávky (zdravotní a ochranné pracovní pomůcky), účelové půjčky poskytované v určitých sociálních situacích, úlevy a výhody pro různé skupiny obyvatelstva (Krebs, Žižková 1993).

Oproti tomu Potůček (1995) mezi základní nástroje sociální politiky řadí:

- *právo* – právní normy se sociální politiky dotýkají různou měrou, přímo se jí dotýká právo pracovní, zdravotní a právo sociálního zabezpečení, daňová legislativa, správní právo regulující činnost státních institucí, občanské právo.
- *ekonomické nástroje* – patří sem všechna opatření ovlivňující získávání a přerozdělování zdrojů tak, aby bylo dosaženo chtěného cíle.
- *sociální programy* – obsahují stanovení cílů a způsoby jejich dosažení, realizaci sociálního programu by měla předcházet analýza daného problému, nákladů a přínosů realizace programu a odhad jeho přijatelnosti pro dotčenou populaci.
- *organizační struktury* – dostupnost, kvalitu, šíři služeb, celkovou efektivnost sociální politiky ovlivňuje velikost institucí, jejich vnitřní členění, centralizovaný nebo decentralizovaný způsob jejich řízení.
- *nátlakové akce* – používají se tehdy, kdy někteří aktéři sociální politiky nepovažují za dostatečně účinné zastupitelské formy prosazování zájmů (stávky, pouliční demonstrace, petiční a podpisové akce).
- *hromadné sdělovací prostředky* – komunikace a působení na veřejnost prostřednictvím médií ovlivňuje rozhodování a jednání lidí či institucí.
- *veřejné slyšení* – tento prostředek formování a realizace sociální politiky je rozšířen zejména v anglosaských zemích, úřady a instituce státu skládají prostřednictvím veřejných slyšení účty svým občanům.

3.3 Transformace sociální politiky v ČR po roce 1989

Sociální politika v předchozích desetiletích byla značně deformovaná a z dnešního pohledu šlo o mezenou část státní sociální politiky bez intervence tržních subjektů a reprezentantů občanské společnosti. Někteří autoři hodnotí systém sociální politiky jako totalitní (Potůček, učebnice SP asi 1995). Dominantním aktérem v sociální oblasti byl stát, který například v politice zaměstnanosti jediným zaměstnavatelem a provozovatelem národního hospodářství řízeným v pětiletých plánovaných cyklech.

3.3.1 Sociální politika před rokem 1989

Situaci v sociální oblasti před rokem 1989 charakterizují Krebs a Žižková (1993) v několika základních rysech:

- *politika řízené zaměstnanosti* - vedla k přezaměstnanosti, jako hlavní výraz rovnosti s muži se zdůrazňovala zaměstnanost žen, zejména žen-matek, a proto se kladl velký důraz na opatření umožňující ženám s dětmi zůstat v pracovním procesu (jesle, mateřské školy), nezaměstnanost a chudoba se z ideologických důvodů neuznávaly jako sociální události.
- *potlačení role nestátních subjektů* - (rodina, nestátní neziskové organizace), případně zcela vyloučena (církve, charita). Stát podřídil celý občanský sektor politické moci, znemožnil jeho autonomní fungování
- *občan jako pasivní příjemce dávek a služeb* - sociální opatření byla díky redukci politických a sociálních práv prezentována jako dary velkorysého a štědrého státu občanovi, který vystupoval v roli pouhého objektu sociální politiky, čímž docházelo ke značnému oslabení odpovědnosti jedinců za své životní podmínky a útlumu ekonomických i občanských aktivit a iniciativ
- *rovnostářská sociální spravedlnost* – prosazování plošného poskytování sociálních jistot bez zohlednění zásluhovosti kontrastovalo s privilegii určitých vrstev, např. bezpečnostních složek státu, stranického aparátu, opor režimu
- *financování založeno na státním rozpočtu* - vysoké nároky na financování relativně rozsáhlých sociálních programů se postupem let dostávaly do rozporu s omezenými ekonomickými zdroji, nutnost změny naznačovala stagnace a pokles ekonomického rozvoje v šedesátých a osmdesátých letech. Velké sociální systémy, jako je např. zdravotnictví, školství, sociální zabezpečení, v minulosti relativně dobře fungovaly a vyvíjely se, zhruba do šedesátých let v určité míře sledovaly i vývoj vyspělých zemí. Obohacovaly se však zejména prvky solidarity a staly se neúnosně ekonomicky náročnými.

Tehdejší sociální systém zahrnoval více než 60 sociálních dávek, přesto tento systém přehlížel na rozdíl od vyspělých evropských zemí řadu sociálních situací a řešení jejich důsledků, např. nebyly stanoveny stejné podmínky nároku pro muže a pro ženy (např. neexistoval vdovecký důchod), jednotlivé sociální dávky měly díky absenci pravidel valorizace konstantní úroveň po celou dobu (Kotous a kol., 2013).

3.3.2 Sociální reforma po r. 1989

Transformace ekonomiky nebyla možná a proveditelná bez zásadních změn v sociální oblasti. Bylo nutné zabezpečit, aby každý krok ekonomické reformy byl sociálně přijatelný a aby nedocházelo k nadměrnému sociálnímu napětí či krizi. Přeměna centrálně plánovaného státního hospodářství na tržní ekonomiku v sobě skrývala různá sociální rizika, k nimž patřila zejména nezaměstnanost, zrušením cenových dotací, sjednocením směnných kursů měn a liberalizací cen byla odstartována inflace. Aby se předešlo strádání obyvatelstva, byla nezbytná regulovaná a cílená politika doplňkových sociálních příjmů. Proto byl v roce 1990 současně se scénářem ekonomické reformy připraven a vládou přijat i scénář sociální reformy (Potůček, Radičová, 1998).

Scénář sociální reformy vypracovaný a vyhlášený vládou ČSFR sledoval tři hlavní cíle, které z velké části odpovídaly základním záměrům ekonomické reformy (liberalizace a privatizace národního hospodářství). Byly to:

1. *pluralizace* – občané se měli začít starat o svou vlastní budoucnost a být za ni odpovědní, k tomu bylo potřeba liberalizovat rozhodování o podmínkách práce a mzdách a pluralizovat subjekty a formy v sociálním zabezpečení.
2. *privatizace* – odstranění státního monopolu, privatizace sociálních institucí, která vrací občanům odpovědnost za jejich osudy a za osudy jejich rodin, zvýšení finanční účasti na sociálním zabezpečení.
3. *demokratizace* - demokratizací se měla správa sociálních věcí navrátit do rukou těch, jichž se týká, tedy měla být zavedena autonomie a samospráva do otázek pracovních a sociálního zabezpečení (Krebs 2010).

Naplnění výše uvedených cílů bylo postaveno na čtyřech základních programových pilířích, a to:

- *na politice zaměstnanosti* - stát pomáhá občanům v realizaci jejich práva na ekonomickou aktivitu a zabezpečuje je v případě nezaměstnanosti. Důraz byl kladen hlavně na aktivní politiku zaměstnanosti, na podporu účelného podnikání, nadějných kvalifikačně náročných programů a rozvoj služeb. V zájmu snížení napětí na trhu práce snižoval stát celkovou míru nezaměstnanosti, např. zavedením institutu předčasného odchodu do důchodu, prodloužením školní docházky a přípravy na povolání, zkrácením pracovní doby, prodloužením doby dovolené.

- *v politice oblasti pracovních příjmů* - byl přijal zákon o mzdě a zákon o kolektivním vyjednávání. Stát tak vypracoval systém zákonných záruk pro stanovení a výplatu mzdy, jimž by se chránila sociální práva občanů na spravedlivou a přiměřenou odměnu. Mzdová regulace zůstala jen pro rozpočtové a příspěvkové organizace.
- *v rodinné politice* - v rodinné politice se stát zaměřil na podporu základních a kulturních funkcí rodiny i na potřeby jejích členů ve všech fázích životního cyklu. Ke zrovnoprávnění mateřství se zaměstnáním byl zaveden rodičovský příspěvek jako rodinný příjem rodiče (matky nebo otce) pečujícího o dítě. Byl zahájen proces restrukturalizace rodinných přídatků, aby byly především chráněny děti podle jejich sociálních potřeb a možností rodičů je uspokojovat, bez ohledu na jejich počet v rodině. Souběžně s pomocí standardním rodinám ve standardních situacích se stát snažil rozvíjet i systém pomoci ohroženým dětem a ohroženým rodinám.
- *v politice sociálního zabezpečení* - byl nastartován systém valorizace důchodů, došlo ke schválení principů nové koncepce sociálního zabezpečení, byly zavedeny příspěvky na sociální zabezpečení jako příjem státního rozpočtu (Tomeš 2010).

Sociální reforma položila základy pro vznik chybějících sociálních institucí (např. úřady práce), institutů (např. sociální pojištění, životní minimum) a mechanismů (např. valorizační mechanismy, kolektivní vyjednávání). Z toho důvodu byla počátkem devadesátých let přijata řada zákonů (zákon o zaměstnanosti, o životním minimu, sociální potřebnosti, o pojistném na sociálním zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, o zdravotním pojištění apod.), zákony procházely již v průběhu devadesátých let celou řadou novelizací. Sociální reforma byla provedena v určitých, zprvu méně radikálních (do roku 1992), později (počínaje rokem 1993) však radikálnějších kroků (Krebs 2010).

Nedílnou a navazující součástí sociální reformy byla i daňová reforma. V jejím rámci byly vytvořeny nové systémy přímých a nepřímých daní. Reforma vedla k velmi výraznému nárůstu nepřímých daní a naopak k redukci v oblasti příjmové daně. Tato redukce byla vyvážena zavedením příspěvku na sociální a zdravotní pojištění. Jako vedoucí principy transformace sociálního systému jsou obecně zdůrazňovány zásluhovost a osobní odpovědnost, v sociální oblasti je doplňuje princip subsidiarity a princip

prokázané potřebnosti. Prosazování těchto požadavků prakticky znamená postupný posun od univerzalistického systému přerozdělování k systému „individualistickému“ a cílenému, a to buď podle osobních zásluh, nebo podle prokázané potřebnosti (Potůček, Radičová, 1998).

3.3.3 Záchranná sociální síť jako výsledek sociální reformy

Scénář sociální reformy inicioval budování záchranné sociální sítě. Samotný pojem vznikl jako produkt liberální představy, že sociální ochrana má zajistit jen důstojnou minimální hranici životních potřeb a ponechat na iniciativě a schopnostech jednotlivce, aby si zajistil více. V období ekonomické transformace v postkomunistických státech je fungování záchranné sociální sítě nezbytnou podmínkou realizace ekonomických reforem. Občané přijmou sociální důsledky ekonomické reformy tehdy, pokud ji mohou přežít, nesmíjí se však s reformou, která je existenčně ohrožuje. Proto stát musí lidem poskytnout garantované životní minimum, aby zabránil růstu sociálního napětí a ekonomické emigraci (Tomeš 2010).

Záchranná sociální síť je soubor legislativních norem upravujících sociálně politická opatření, kterými stát garantuje všem občanům určitou minimální úroveň pomoci v případě, že se ocitnou v závažných a státem uznaných nouzových sociálních situacích. Záchranná sociální síť má za úkol plnit tyto funkce (Krebs 2010):

- aktivně působí v politice zaměstnanosti a spoluvytváří předpoklady k tomu, aby se občané vraceli do aktivní ekonomické činnosti a byli zabezpečeni nezbytnými příjmy v případě nezaměstnanosti
- garantuje ekonomicky aktivním členům společnosti minimální výši pracovního příjmu přiznáním tzv. minimální mzdy
- garantuje nezbytně nutnou výši příjmů sociálně potřebným občanů, zejména rodinám s dětmi s nízkým příjmem (např. stanovením životního minima)
- poskytuje určitou ochranu bydlení občanům v hmotné nouzi (příspěvky na úhradu nákladů spojených s bydlením)

Záchranná sociální síť se v systému sociálního zabezpečení v ČR realizuje ve třech částech: sociálním pojištění, státní sociální podpoře a sociální pomoci. Tato práce se bude zaměřovat na druhou součást, tedy státní sociální podporu.

3.4 Státní sociální podpora

Dávky státní sociální podpory (SSP) byly do roku 1995 poskytovány z různých sociálních systémů, v současné době představují systém pomoci zaměřený na rodiny s nezaopatřenými dětmi. Systém státní sociální podpory je upraven zákonem č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů (zákon o SSP, v této práci citovaný v podobě platné do 31. 12. 2014). Při realizaci státní sociální podpory je uplatňován princip státem organizované solidarity, a to:

- *od bezdětných k rodinám s dětmi* – jedná se o univerzální nárok každého dítěte bez testování příjmů, redistribuční proces probíhá od bezdětných rodin ve prospěch rodin s dětmi, z dávek SSP sem patří **rodičovský příspěvek, pohřebné**.
- *od vysokopříjmových k nízkopříjmovým rodinám* – metodika dávek je založená na testování skutečné příjmové situace rodiny (tzv. means test), redistribuce probíhá ve prospěch rodin s nízkým příjmem, s rostoucím příjmem se výše dávek snižuje, z dávek SSP sem patří **příspěvek na bydlení, přídavek na dítě a porodné** (Břeská a kol., 2012).

Základní pravidla pro příjemce státní sociální podpory upravují nároky dle klientů (jejich občanství), posuzování příjmu a správy státní sociální podpory (včetně legislativního vymezení). Na integrovaném portálu MPSV jsou vymezena některá základní kritéria pro dávky SSP v souladu se zákonem č. 117/1995 Sb. **Nárok na dávky** má pouze fyzická osoba, jestliže ona a s ní společně posuzované osoby jsou hlášeny k trvalému pobytu na území České republiky (občané České republiky) nebo mají trvalý pobyt (cizinci) na území České republiky a mají zde bydliště. Cizinci, kteří nemají trvalý pobyt na území České republiky, jsou oprávněnými osobami po uplynutí 365 dní ode dne hlášení k pobytu. Do doby 365 dnů pobytu na území České republiky se nezapočítává doba, kdy je osoba žadatelem o udělení azylu ubytovaným v pobytovém středisku Ministerstva vnitra. Dávky státní sociální podpory náleží rovněž dalším, v zákoně o SSP uvedeným osobám, které nemají na území České republiky trvalý pobyt, pokud zde mají bydliště. Do okruhu oprávněných osob spadají také občané Evropské unie, krytí nařízením EP a Rady (ES). Při posuzování nároků na dávky SSP se netestuje majetek rodiny, pouze příjmy, a to také pouze u některých dávek, základem pro stanovení nároku a výši některých dávek včetně

určení hranice příjmů osoby či rodiny je životní minimum. **Příjmy rozhodné pro nárok na dávky SSP** zahrnují především příjmy ze závislé činnosti, příjmy z podnikání nebo jiné samostatné výdělečné činnosti a dále dávky nemocenského a důchodového pojištění a podporu v nezaměstnanosti nebo při rekvalifikaci včetně obdobných příjmů z ciziny. Do rozhodného příjmu se započítávají tzv. "čisté" příjmy, tj. příjmy po odpočtu pojistného na sociální pojištění, příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, pojistného na veřejné zdravotní pojištění a po odpočtu daně z příjmu, příp. výdajů vynaložených na jejich dosažení, zajištění a udržení podle zákona o daních z příjmů. Do příjmu se nezapočítává výživné, které v rozhodném období platila osoba dítěti, se kterým je pro účely stanovení rozhodného příjmu osobou společně posuzovanou neplnění povinné školní docházky dítěte, za něž je rodiči pravomocně uložena sankce za neplnění povinností souvisejících s řádným plněním povinné školní docházky, má za důsledek postih v podobě snížení výplaty rodičovského příspěvku. Za nezaopatřené dítě je považováno dítě do skončení povinné školní docházky a potom (nejdéle do 26. roku věku), jestliže se soustavně připravuje na budoucí povolání nebo se pro nemoc nebo úraz nemůže soustavně připravovat na budoucí povolání, případně z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu není schopno vykonávat soustavnou výdělečnou činnost. Oprávněnými osobami jsou tak většinou rodiče nezaopatřených dětí nebo přímo tyto děti, pouze dávky příspěvek na bydlení a pohřebné mohou být přiznány i jiným osobám (www.portalmpsv.cz).

Žádosti o poskytování dávek SSP vyřizuje Úřad práce České republiky – krajské pobočky a pobočka pro hlavní město Prahu, resp. jejich kontaktní pracoviště dle místa trvalého pobytu osoby, která uplatňuje svůj nárok na dávky. Žádosti o dávky se podávají na tiskopisech předepsaných MPSV. Odvolacím místem proti rozhodnutí Úřadu práce České republiky je Ministerstvo práce a sociálních věcí. Nárok na výplatu dávek SSP zaniká uplynutím 3 měsíců ode dne, za který dávky náleží. U dávek jednorázových (porodné, pohřebné) zaniká nárok uplynutím 1 roku od vzniku nároku na dávku. Řízení o dávkách státní sociální podpory se řídí správním řádem, tj. zákonem č. 500/2004 Sb. (www.portal.mpsv.cz).

Od 1. ledna 2013 **dávky pěstounské péče přestávají být dávkami státní sociální podpory**, proto nejsou v diplomové práci zohledněny. Právní úpravu dávek pěstounské

péče obsahuje zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů (www.mpsv.cz).

3.4.1 Životní a existenční minimum v kontextu s dávkami SSP

Velká část dávek státní sociální podpory je odvozena od životního minima. Životní minimum je minimální společensky uznaná hranice peněžních příjmů k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb, oproti tomu existenční minimum je minimální hranicí peněžních příjmů, která se považuje za nezbytnou k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb na úrovni umožňující přežití. Existenční minimum nelze použít u nezaopatřeného dítěte, u poživatele starobního důchodu, u osoby invalidní ve třetím stupni a u osoby starší 68 let. Částky životního a existenčního minima (příloha č. 2) platné od 1. 1. 2012 jsou stanoveny nařízením vlády č. 409/2011 Sb., o zvýšení částek životního minima a existenčního minima.³ Životní a existenční minimum je zvyšováno nařízením vlády při zvyšování částek životního a existenčního minima se zachovává jejich reálná úroveň. Vláda může zvyšovat částky životního a existenčního minima od 1. ledna podle skutečného vývoje spotřebitelských cen, jestliže nárůst nákladů na výživu a na ostatní základní osobní potřeby přesáhne v určeném rozhodném období 5 %. Vláda může za mimořádných okolností zvýšit částky životního a existenčního minima i mimo termín pravidelné valorizace (www.portal.mpsv.cz).

3.4.2 Druhy dávek

Přídavek na dítě

Přídavek na dítě (dále PND) je, poskytován rodinám s dětmi. Jedná se o základní, dlouhodobou dávkou, která jim pomáhá krýt náklady, spojené s výživou a výchovou nezaopatřených dětí. Nárok na přídavek na dítě má nezaopatřené dítě, které žije v rodině,

³ Životní minimum ani existenční minimum nezahrnují nezbytné náklady na bydlení. Ochrana v oblasti bydlení je řešena v rámci systému státní sociální podpory poskytováním příspěvku na bydlení a v systému pomoci v hmotné nouzi doplatkem na bydlení.

jejíž rozhodný příjem je nižší než 2,4násobek částky životního minima rodiny. Rozhodnou skutečností pro nárok na dávku je příjem za předchozí kalendářní rok, za příjem se považuje i rodičovský příspěvek. Dávka je vyplácena ve třech výších podle věku nezaopatřeného dítěte, jak ukazuje příloha č. 3 (www.portal.mpsv.cz).

Příspěvek na bydlení

Příspěvek na bydlení (dále PNB) dle zákona č. 117/1995 Sb. přispívá rodinám či jednotlivcům s nízkými příjmy na pokrytí nákladů na bydlení. Nárok na jeho poskytování je založen na testování příjmů rodiny, rozhodným obdobím je předchozí kalendářní čtvrtletí, přičemž se za příjem považují i přírůstek na dítě a rodičovský příspěvek. Na uvedenou dávku má nárok vlastník nebo nájemce bytu, který je v bytě přihlášen k trvalému pobytu za splnění níže uvedených podmínek (Břeská a kol., 2012):

- náklady na bydlení jsou vyšší než součin rozhodného příjmu v rodině a koeficientu 0,30 (pro území hlavního města Prahy platí koeficient 0,35), zároveň součin rozhodného příjmu v rodině a koeficientu 0,30 (na území hlavního města Prahy koeficientu 0,35) nepřevyšuje částku tzv. normativních nákladů na bydlení.
- doba poskytování dávky příspěvku na bydlení je časově omezena na 84 měsíce v období posledních 10 kalendářních let; tato podmínka neplatí pro domácnosti tvořené osobami nad 70 let a pro osoby se zdravotním postižením, které bydlí v pro ně postavených nebo upravených bytech, 84 měsíční lhůta začíná počítat od 1. 1. 2012.

Náklady na bydlení, jak je uvedeno na portálu MPSV, tvoří u nájemních bytů nájemné a náklady za plnění poskytované v souvislosti s užíváním bytu, u družstevních bytů a bytů vlastníků srovnatelné náklady, vyčíslené v zákoně o SSP, u všech bytů náklady za energie, vodné a stočné, odpady a vytápění. Pro nárok a výši příspěvku se berou v úvahu průměrné náklady zaplacené za předchozí kalendářní čtvrtletí. Normativní náklady na bydlení jsou stanoveny jako průměrné náklady na bydlení podle velikosti obce a počtu členů domácnosti. Zahrnují pro nájemní byty částky nájemného v souladu se zákonem o nájemném a pro družstevní byty a byty vlastníků obdobné náklady, dále jsou do nich zahrnuty ceny služeb a energií. Normativní náklady na bydlení jsou propočítány na přiměřené velikosti bytů pro daný počet osob v nich trvale bydlících. Výše částek

normativních nákladů na bydlení pro období od 1. ledna 2014 do 31. prosince 2014 pro bydlení v bytech užívaných na základě nájemní smlouvy ukazuje příloha č. 4, v družstevních bytech a bytech vlastníků příloha č. 5 (www.portal.mpsv.cz).

Rodičovský příspěvek

Podmínkou nároku na rodičovský příspěvek (dále ROD) je, že dítě mladší 2 let, navštěvuje jesle, mateřskou školu nebo jiné zařízení pro děti předškolního věku v rozsahu nepřevyšujícím 46 hodin v kalendářním měsíci. Dítě může navštěvovat léčebně rehabilitační zařízení nebo jesle, mateřskou školu nebo obdobné zařízení pro zdravotně postižené předškolní děti v rozsahu nepřevyšujícím 4 hodiny denně. Dítě zdravotně postižené může navštěvovat jesle, mateřskou školu nebo obdobné zařízení pro děti předškolního věku v rozsahu nepřevyšujícím 6 hodin denně. Dítě, jehož osamělý rodič nebo oba rodiče jsou závislí na pomoci jiné osoby ve stupni III nebo IV, může navštěvovat jesle, mateřskou školu nebo obdobné zařízení pro děti předškolního věku v rozsahu nepřevyšujícím 4 hodiny denně. U dítěte, které dovršilo 2 roky věku, není docházka do zařízení omezena (www.portal.mpsv.cz).

Nárok na rodičovský příspěvek má rodič, který po celý kalendářní měsíc osobně, celodenně a řádně pečuje o dítě, které je nejmladší v rodině, a to až do vyčerpání celkové částky 220 000 Kč, nejdéle do 4 let věku dítěte. Jestliže alespoň jednomu z rodičů v rodině lze stanovit k datu narození dítěte 70 % 30násobku denního vyměřovacího základu pro stanovení peněžité pomoci v mateřství nebo nemocenské v souvislosti s porodem nebo převzetím dítěte podle zákona o nemocenském pojištění, rodič si může volit výši a tím i délku pobírání rodičovského příspěvku. V případě, že vyměřovací základ lze stanovit u obou rodičů, vychází se z toho, který je vyšší. Volbu výše rodičovského příspěvku je možno měnit jedenkrát za tři měsíce. Maximální měsíční výše rodičovského příspěvku se stanoví ve vazbě na uvedený vyměřovací základ:

- pokud 70 % 30 násobku denního vyměřovacího základu je nižší nebo rovno 7 600 Kč, rodičovský příspěvek může činit nejvýše 7 600 Kč
- pokud 70 % 30násobku denního vyměřovacího základu převyšuje 7 600 Kč, je výše rodičovského příspěvku je omezena touto částkou, maximálně však výše rodičovského příspěvku může činit 11 500 Kč měsíčně

- pokud ani jednomu z rodičů nelze uvedený vyměřovací základ stanovit, náleží rodičovský příspěvek v pevných měsíčních částkách 7 600 Kč do konce 9. měsíce věku a následně ve výši 3 800 Kč do 4 let věku dítěte (Břeská a kol., 2012).

Příjmy rodiče nejsou sledovány, rodič může při nároku na výplatu rodičovského příspěvku zlepšovat sociální situaci rodiny výdělečnou činností, ale musí v této době zajistit péči o dítě jinou zletilou osobou. Rodičovské příspěvky, na které vznikl nárok podle právní úpravy platné do 31. 12. 2011, mohou přejít na novou právní úpravu kdykoli od ledna 2012 dle rozhodnutí rodiče (www.mpsv.cz).

Porodné

Porodné (dále POR) je dávka poskytovaná v závislosti na výši příjmu, kterou se rodině s nízkými příjmy jednorázově přispívá na náklady související s narozením prvního dítěte za podmínky, že příjmy v rodině musí být nižší než 2,4násobek životního minima rodiny, nezapočítává se rodičovský příspěvek a přídavek na dítě. Dávka náleží ženě, která porodila své první živé dítě nebo které se současně s prvně narozeným živým dítětem narodilo další živé dítě nebo děti. Jestliže žena, která dítě porodila, zemřela, splnila podmínky nároku na porodné a dávka jí nebo jiné osobě nebyla vyplacena, má na porodné nárok otec dítěte. Nárok na porodné má rovněž osoba, která převzala dítě mladší jednoho roku do trvalé péče nahrazující péči rodičů, za stejných podmínek tj. rozhodný příjem rodiny musí být do 2,4násobku životního minima a musí se jednat o první dítě nebo současně narozené děti. Porodné náleží rodině pouze jednou, a to buď na první živě narozené dítě, nebo na první dítě převzaté do trvalé péče nahrazující péči rodičů.

Výše porodného činí 13 000 Kč na první živě narozené dítě, narodilo-li se s prvním živě narozeným dítětem další živě narozené dítě nebo děti, činí výše porodného 19 500 Kč (www.portal.mpsv.cz).

Pohřebné

Pohřebné (dále POH) je jednorázovou dávkou, která přispívá na náklady spojené s vypravením pohřbu, je stanoveno pevnou částkou ve výši 5 000 Kč. U této dávky se netestuje příjem rodiny. Dávka náleží osobě, která vypravila pohřeb nezaopatřenému dítěti, nebo rodiči nezaopatřeného dítěte, podmínkou je, že zemřelá osoba (s výjimkou mrtvě narozeného dítěte) měla ke dni úmrtí trvalý pobyt na území ČR (Břeská a kol., 2012).

Systém dávek státní sociální podpory od r. 2004 převzal a do současné doby realizuje Úřad práce České republiky, který je charakterizován v následující kapitole.

3.4.3 Úřad práce ČR

Úřad práce ČR vznikl jako základní článek služeb zaměstnanosti v ČR v roce 1990. Na úřady práce tehdy přešla působnost ve věcech pracovních sil, která do té doby příslušela okresním národním výborům. Tímto způsobem byl institucionálně zabezpečen trh práce do doby, než vstoupil 1. 2. 1992 v účinnost zákon o zaměstnanosti. Ještě v roce 1990 fungovalo v rámci ČR celkem 76 úřadů práce, a to ve všech okresech a v hlavním městě Praze. O šest let později, po vzniku dalšího okresu – Jeseník – stoupl počet úřadů práce na 77. V roce 2003, v souvislosti s ustanovením krajských orgánů územní samosprávy, bylo 14 úřadů práce pověřeno výkonem činnosti krajských koordinátorů pro realizaci státní politiky zaměstnanosti v územním obvodu kraje. V roce 2004 pak převzaly úřady práce agendu systému **státní sociální podpory** od obcí s rozšířenou působností, kromě Prahy, kde došlo k převodu agendy až po pěti letech (www.portalmpsv.cz).

V roce 2011 v souvislosti s přijetím zákona č. 73/2011 Sb., o Úřadu práce České republiky úřady práce mění zásadně svou organizační strukturu a uspořádání. Vzniká centralizovaný Úřad práce ČR (ÚP ČR) v čele s generálním ředitelem. Pod jeho hlavičkou funguje 14 krajských poboček v jednotlivých krajích (úroveň NUTS 3), pod které spadají jednotlivá tzv. kontaktní pracoviště (úroveň LAU 1). Ministerstvo práce a sociálních věcí řídí Úřad práce ČR a je jeho nadřízeným správním úřadem a také odvolacím orgánem. Krajské pobočky z hlediska věcného zajišťují především nástroje aktivní politiky zaměstnanosti, kontaktní pracoviště pak agendy zprostředkování práce a **státní sociální podpory**. Z Úřadu práce ČR se stává zároveň jediné výplatní místo pro všechny nepojistné dávky, neboť v rámci reformy úřadů práce došlo také k rozšíření kompetencí o oblast dávek pro osoby se zdravotním postižením, dávek pomoci v hmotné nouzi, příspěvku na péči a inspekce poskytování sociálních služeb (Břeská a kol., 2012).

Přechod socialistické státem řízené ekonomiky k ekonomice tržní znamenal nejen vytvoření chybějících sociálních institucí jako např. výše charakterizovaný úřad práce, ale

také postupný nárůst sociálně prostorových nerovností. Rostoucí diferenciacie v České republice a v ostatních postsocialistických zemích střední a východní Evropy je v současnosti ovlivňována také globálně působícími politickými, společenskými, kulturními a ekonomickými procesy. Zmíněné problematice regionálních nerovností je proto věnována příští kapitola.

3.5 Sociálně prostorové nerovnosti (disparity)

Součástí transformace české společnosti a ekonomiky po roce 1989 jsou procesy spojené s ekonomickou restrukturalizací a globalizací. Dopady těchto procesů, vedoucí k nerovnoměrné územní koncentraci sociálně ekonomických jevů jako např. nezaměstnanosti apod. významně snižují kvalitu života obyvatel. Pokud je kvalita života člověka chápána jako soubor podmínek prostředí resp. regionu jako jsou např. infrastruktura, dostupnost pracovních příležitostí, služeb, dopravní obslužnost, kvalita fyzického a sociálního prostředí, kriminalita, může být geografická poloha regionu faktorem kvalitu života člověka významně ovlivňujícím (Temelová a kol., 2012).

Výsledkem výše popsaných transformačních, ekonomických a globalizačních procesů jsou sociálně prostorové nerovnosti mezi regiony, tzv. disparity⁴. Disparity negativně ovlivňují rozvoj nejen samotného regionu, v němž se vyskytují, ale zprostředkovaně i region vyššího řádu jako celek. Disparity lze chápat jako strukturované jevy tvořené systémem prvků, vazeb a vztahů projevující se kumulací jevů (příznivých, nebo nepříznivých) ovlivňujících rozvoj určité oblasti v daném prostoru. Z hlediska dopadů na rozvoj regionu tedy můžeme rozlišit disparity na :

- **pozitivní disparity** – různost zdrojů, možnost využití konceptu komparativních výhod
- **nežádoucí disparity** – problémy, které je třeba řešit

⁴ Z jazykového hlediska značí disparita „nerovnost, různost, rozdílnost“ nebo „nepoměr různých jevů“; Ministerstvo pro místní rozvoj vymezuje regionální disparity jako „neodůvodněné regionální rozdíly v úrovni ekonomického, sociálního a ekologického rozvoje regionů“.

Při zkoumání disparit je důležité především identifikovat sféry, ve kterých disparity působí a které ovlivňují. Dle tohoto hlediska je disparity možné rozdělit na **ekonomické** (HDP na obyvatele, výtěžnost daní, produktivita práce, struktura ekonomických aktivit), **fyzické** (podnebí, přírodní zdroje, periferialita, dopravní dostupnost, infrastruktura, vzdálenost k trhu, hustota obyvatelstva, pohyb obyvatelstva), **sociální** a **environmentální**. Všechny typy regionálních nerovností jsou přitom vzájemně provázané a významně se ovlivňují (Chabičovská a kol., 2009).

Disparity je také možné strukturovat z **časového hlediska**, kdy existence disparity má časově podmíněný charakter v určitém stavu ekonomiky i v konkrétním časovém období a lze je členit dle časového horizontu (na krátkodobě a dlouhodobě působící) či dynamiky (okamžitý stav, změny v čase), z hlediska **měřitelnosti** jako způsobu hodnocení velikosti regionálních disparit, tj. přístupů k získávání údajů, k jejich hodnocení, srovnávání apod.; výběr metod je nutno přizpůsobit disparitě a cíli, který je sledován, důležité je dbát i na objektivnost měření, resp. zjištěných ukazatelů. Členění dle **teritoriality** je vhodné provádět při vyhodnocování regionálních disparit pouze pro velikostně odpovídající územní celky, současně je nutno posuzovat i širší územní vazby. Dále je možné disparity strukturovat z pohledu **ovlivnitelnosti** na neovlivnitelné (např. disparity založené na hodnocení přírodních zdrojů, rozlohy území apod.) a ovlivnitelné (lze je ovlivnit nástroji regionální politiky), dle **dopadů** (dopady citlivé pro obyvatelstvo, na ekonomický rozvoj, na životní prostředí) nebo dle **způsobu vzniku** na disparity samovolně vznikající vyvolané geografickými šoky, vznikající činností člověka vyvolané např. politickými vlivy nebo vnější ekonomikou (Temelová a kol., 2012).

Regionální nerovnosti může výrazně ovlivňovat vliv města jako administrativního centra. Komplexní model klasifikace regionů zohledňující zmíněnou skutečnost, tzv. „kruhový model“ posuzuje regiony z několika hledisek - dle jejich **vzdálenosti** od města symbolizujícího administrativní (ekonomické) centrum, dle **sociálně-ekonomické závislosti** (nezávislosti) na zmíněném městském jádru, model pracuje také s **předpoklady rozvoje** vzdálenějších regionů, resp. potenciálem rozvoje. Kruhový model člení regiony do tzv. zón:

- Zóna I – jádrová část neboli administrativní (ekonomické) centrum, charakterizované relativně velkou nabídkou pracovních příležitostí, nižší nezaměstnaností, neexistencí zemědělských pracovních příležitostí, kvalitní

infrastrukturou a občanskou vybaveností -není třeba dlouhého dojíždění do práce, do škol, za kulturou, k lékaři, na úřady, za nákupy, apod. Jako příklad je možné v rámci Středočeského kraje uvést Hlavní město Prahu.

- Zóna II – tvořená předměstskými a příměstskými oblastmi, které jsou závislé na jádrové zóně města, v těchto oblastech je nízká nabídka pracovních příležitostí, obyvatelé potřebují více času, aby se dostali za určitými každodenními aktivitami, především za prací do ekonomického centra

- Zóna III – v této oblasti se se nacházejí jak **území částečně závislá na jádrové zóně** nemající vlastní ekonomické aktivity a omezenou občanskou infrastrukturu, tak tzv. **produktivní území**, která jsou již relativně ekonomicky nezávislá na jádru, disponují pracovními příležitostmi včetně příležitostí v zemědělství, občanskou infrastrukturou, mají určitý rozvojový potenciál

- Zóna IV – jedná se o **oblasti vzdálené od jádrové zóny** (i za využití dopravy), s omezenou nabídkou pracovních příležitostí, s omezeným sociálně - ekonomickým a demografickým potenciálem pro rozvoj, oblasti se stagnující místní ekonomikou (Temelová a kol., 2012).

Výše charakterizovaný kruhový model klasifikace regionů je východiskem komplexní typologie regionů Strategie regionálního rozvoje ČR na období 2014 – 2020.

V úsilí o snižování disparit mají své nezastupitelné úlohy jednotlivé úrovně veřejné správy. Pro každou úroveň veřejné správy je vhodným partnerem subjekt z téže či blízké úrovně, protože se potýkají s podobnými typy problémů a mají i podobné kompetence a nástroje, jak tyto problémy řešit. Vyvážený rozvoj celého území ČR tedy mohou nejlépe ovlivňovat centrální orgány, ideálně ve spolupráci s kraji. Nižší úrovně veřejné správy – kraje, obce s rozšířenou působností nebo s pověřeným obecním úřadem – usměrňují rozvoj zejména svého územního obvodu, větší území mohou ovlivnit jen zprostředkovaně např. prostřednictvím kraje. V rámci diplomové práce jsou sledovány ukazatele disparit v oblasti sociální, a to těch, které jsou empiricky sledované a sledovatelné na úrovni sociální správy, přičemž východiskem je, že sociální politika působí v dávkové oblasti na jedince žijící v jednotlivých regionech a může tak do jisté míry ovlivnit charakter dané populace a

případně i strategii jedinců v oblasti zaměstnanosti (rozhodování se o vstupu na trh práce), anebo dochází jen k posilování sociální situace v synergickém efektu v již stávajících demografických jevů.

3.6 Závěr teoretické části práce

Sociální stát a jeho sociální politika vznikl jako reakce společnosti na změny spojené s industrializací, urbanizací, růstem počtu a měnící se sociální strukturou obyvatel. Zmíněné společenské změny tak narušily tradiční způsoby řešení sociální pomocí vlastními silami prostřednictvím rodiny, obce či přátel tvořící po staletí základ sociální ochrany proti sociálním rizikům. Sociální stát se v této nové společenské situaci stává nezbytnou kompenzací nejen původních způsobů sociální ochrany jedince, ale také kompenzací jeho jednostranné existenční závislosti na trhu práce.

V České republice byla sociální politika před rokem 1989 značně deformovaná, plošně poskytující sociální jistoty bez zohlednění zásluhovosti a potlačující roli nestátních subjektů v sociální politice, dominantním aktérem v sociální oblasti byl výhradně stát, který například v politice řízené zaměstnanosti byl jediným zaměstnavatelem a provozovatelem národního hospodářství. Transformace ekonomiky po roce 1989 v podobě přeměny centrálně plánovaného státního hospodářství na tržní ekonomiku nebyla proveditelná bez zásadních změn sociální oblast nevyjímaje, zejména bylo nutné zabezpečit, aby každý krok ekonomické reformy byl sociálně přijatelný a aby nedocházelo k nadměrnému sociálnímu napětí či krizi. Proto byl současně se scénářem ekonomické reformy připraven i scénář sociální reformy, který inicioval budování funkční záchranné sociální sítě jako nezbytné podmínky realizace ekonomických reforem. Výsledkem sociální reformy tak bylo vytvoření chybějících sociálních institucí a přijetí příslušných právních norem (o zdravotním pojištění, zákon o zaměstnanosti, o životním minimu apod.), přičemž zejména přijaté právní normy (např. zákon o státní sociální podpoře) byly několikrát novelizovány, změny z hlediska rozsahu působnosti tak organizačního uspořádání proběhly také u institucí jako např. výše popsaná reforma úřadů práce.

Současně s ukončením systému centrálně plánovaného hospodářství a zavedením tržní ekonomiky dochází k nerovnoměrnému rozvoji regionů, charakterizovanému vznikem prostorových nerovností – tzv. disparit, jedná se zejména o regionální disparity v

oblasti sociální, ekonomické a územní. A právě souvislostmi mezi regionálními disparitami a systémem dávek státní podpory vyplácených prostřednictvím Úřadu práce ČR se zabývá další, empirická část této práce, přičemž analyzovaným územím jsou okresy Středočeského kraje, věcně a místně příslušející krajské pobočce Úřadu práce ČR v Příbrami, od které byly zároveň získány potřebná data.

4 SYSTÉM DÁVEK STÁTNÍ SOCIÁLNÍ PODPORY V OKRESECH STŘEDOČESKÉHO KRAJE (EMPIRICKÁ ČÁST)

Hlavním cílem této diplomové práce je zhodnotit dávkový systém státní sociální podpory v jednotlivých okresech (LAU 1) Středočeského kraje v souvislosti s možnou souvislostí s vlivem regionálních disparit na strukturu a objem těchto dávek a také posoudit, zda je možné na regionálně rozdílné využívání dávek systému státní sociální podpory nahlížet jako na jisté indikátory mající souvislost s disparitami daného regionu. V kontextu s uvedeným cílem a jeho realizací je proto empirická část práce strukturována do několika bloků, analyzovaným časovým obdobím je r. 2013:

Základní charakteristika analyzovaného území - cílem této části práce je přiblížit studované území, kterým je Středočeský kraj z hlediska nezaměstnanosti a dávek státní sociální podpory, konkrétně se zaměřením na celkový objem finančních prostředků vyplacených formou těchto dávek, a na počty jednotlivých dávek. Pro tuto část práce byly využity informace ČSÚ, MPSV a především krajské pobočky ÚP ČR v Příbrami, která poskytla konkrétní údaje o své činnosti za r. 2013.

Charakteristika disparitně blízkých okresů Středočeského kraje - v tomto bloku jsou jednotlivé okresy Středočeského kraje uspořádány do několika skupin s přihlédnutím k jejich regionálním disparitám. Metodika je založena na nastudování charakteristik jednotlivých okresů získaných od ČSÚ a MPSV, následném utvoření skupin okresů, vykazujících podobné disparity (především sociální, ekonomické a demografické), s využitím modifikovaného kruhového modelu klasifikace regionů. Souhrnné sociálně ekonomické charakteristiky okresů v daných skupinách byly zpracovány do tabulek a jsou součástí příloh práce.

Analýza sociálních dávek v disparitně blízkých okresech - tato část práce poskytuje detailní obraz vyplacených dávek ve zvoleném časovém období, tj. v roce 2013. Veškerá data týkající se vyplacených dávek byla získána z tzv. jednotného výplatního místa (JVM) krajské pobočky ÚP ČR v Příbrami. Cílem této části práce je podat informace (a možnost porovnání) o celkového objemu vynaložených finančních prostředků v okresech Středočeského kraje za r. 2013 v jednotlivých dávkových agendách tj. v agendě dávek státní sociální podpory (SSP), podpory v nezaměstnanosti (PVN), dávek hmotné nouze (HN) a dávek pro zdravotně postižené (DOZP), a zároveň, z hlediska dávek SSP

poskytnout přehled o počtu jednotlivých dávek a celkově vyplácené výši jednotlivých dávek za celý okres. Z hrubých dat z JVM, jejichž ukázka je uvedena v příloze práce (příloha č. 6, 7, 8) bylo v rámci sekundární analýzy nutné vybrat, přepsat a nasčítat za jednotlivé měsíce r. 2013 potřebná data zkoumaných dávek z celkem 37 kontaktních pracovišť ÚP, tato hrubá data byla zpracována do pracovních tabulek (přílohy č. 9 a 10) a následně pro větší přehlednost zpracována graficky. V případě dávek SSP, PVN, HN a DOZP byly ze získaných dat nasčítány a zobrazeny v sloupcových grafech všechny vyplácené dávky za jednotlivé měsíce r. 2013 ze všech 37 kontaktních pracovišť úřadu práce a přiřazeny k příslušným 12 okresům; v případě dávek SSP byly navíc za jednotlivé měsíce nasčítány a zobrazeny ve výsečových grafech celkově vyplácené finanční prostředky a počet vyplacených dávek za každou dávku SSP zvlášť (porodné, pohřebné, rodičovský příspěvek, příspěvek na dítě, přídavek na dítě).

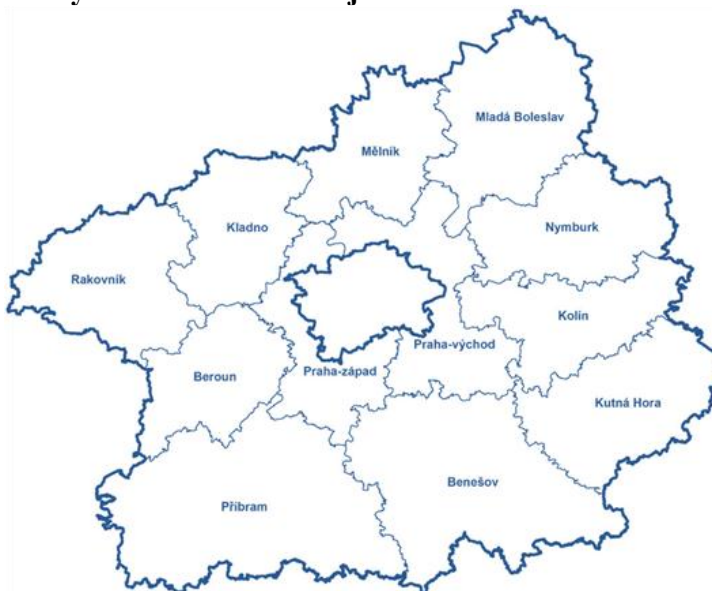
Komparace zjištěných údajů a vyjádření dávkových expertů – zpracovaná data dávek státní sociální podpory získaná výše popsanými postupy empirické části práce jsou při meziokresním srovnání sledovaného období 2013 komparována dle zvolených kritérií, a to z hlediska celkového finančního objemu všech dávek SSP za daný okres, z hlediska celkového počtu jednotlivých dávek SSP v daném okrese a z hlediska celkového objemu vyplacených finančních prostředků na jednotlivé druhy dávek SSP. Zároveň je tato část práce doplněna o subjektivní hodnocení z praxe týkající se jednotlivých dávek státní sociální podpory získané od pracovníků Úřadu práce ČR z jednotlivých kontaktních pracovišť patřících pod krajskou pobočku ÚP ČR v Příbrami, konkrétními respondenty byly pracovníci na pozicích vedoucí referátu dávek SSP, metodik, referent; využíváno bylo především dotazování elektronickou poštou, telefonické dotazování nebo dotazování „face to face“.

4.1 Středočeský kraj – objekt výzkumu (základní údaje)

Středočeský kraj leží uprostřed Čech, velikostí, počtem obcí i obyvatel je největším krajem České republiky. Jeho rozloha (11 015 km²) zabírá téměř 14 % území ČR a je přibližně dvakrát větší než je průměrná rozloha kraje v České republice. Území kraje se dělí na 12 okresů s 10 okresními městy (obr. č. 2). Rozlohou je největší okres Příbram (15 % rozlohy kraje), nejmenším okresem je pak Praha-západ (5 % rozlohy kraje).

K 1. 1. 2003, kdy nabyla platnosti reforma státní správy, byly zrušeny okresní úřady, ne však okresy jako územní jednotky (www.czso.cz).

Obrázek č. 2 - Okresy Středočeského kraje

Zdroj: www.portal.mpsv.cz

Současně byly ustaveny územní obvody pověřených obcí II. stupně a správní obvody obcí s rozšířenou působností III. stupně. Ve Středočeském kraji se nachází 26 správních obvodů obcí s rozšířenou působností (obr. č. 3), svou velikostí velice rozdílných. Největším správním obvodem obce s rozšířenou působností je obvod Mladá Boleslav, do kterého spadá 98 obcí, naopak správní obvod Lysé nad Labem tvoří pouze 9 obcí (www.czso.cz).

Obrázek č. 3 - Územně samosprávné celky - obce s rozšířenou působností

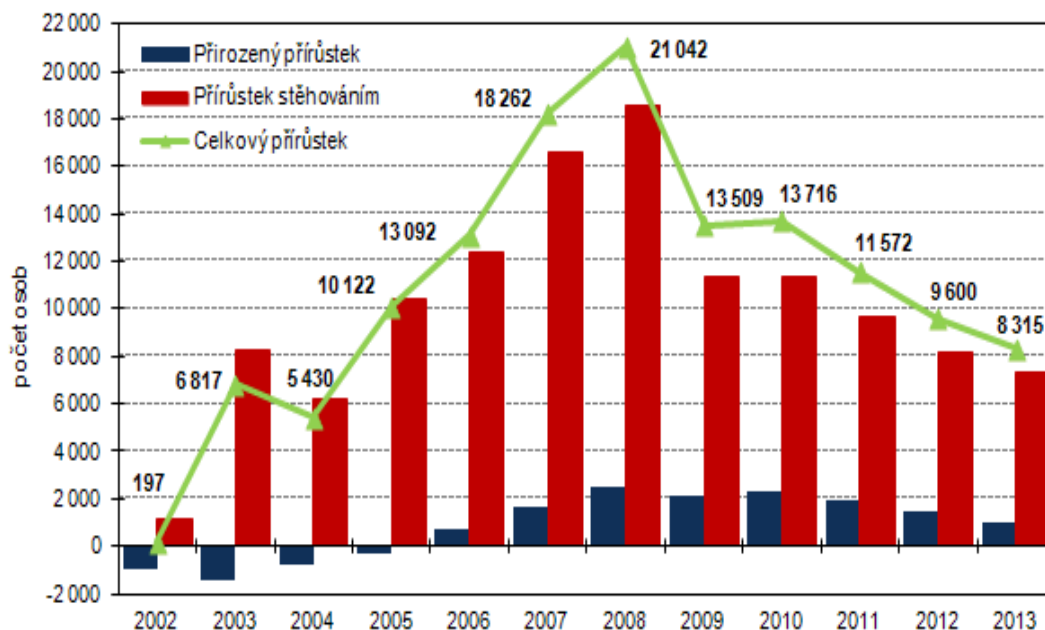

Zdroj: www.portal.mpsv.cz

4.1.1 Demografické údaje

Demografický vývoj kraje se začal výrazně měnit ve druhé polovině devadesátých let minulého století a to hlavně díky výstavbě satelitních obytných celků v okolí Prahy. Počet obyvatel přibývá pravidelně již šestnáctým rokem a na přírůstku se podílí především stěhování (graf. č.1). Do kraje se vzhledem k dobré poloze přistěhovalo velké množství mladých lidí, kteří zde zakládají své rodiny. Díky tomu došlo k postupnému snížení přirozeného úbytku a počínaje rokem 2006 se v kraji rodí více dětí, než kolik umírá osob.

Graf č. 1 - Pohyb počtu obyvatel v kraji

Zdroj: www.portal.mpsv.cz

Kraj byl s průměrným věkem 40,4 let v roce 2012 nejmladším krajem České republiky. K 31. 12. 2013 měl Středočeský kraj 1 300 131 obyvatel a byl nejlidnatějším regionem České republiky. Nejvíce lidnatým okresem Středočeského kraje byl okres Kladno (159 984 obyvatel), přes 100 000 obyvatel žilo také v okrese Praha-východ, Praha-západ, Mladá Boleslav, Příbram a Mělník. Naopak populačně nejmenším byl okres Rakovník s téměř 55,5 tisíci obyvatel. Hustota zalidnění byla nejvyšší v okresech Kladno, Praha-západ a Praha-východ, kde dosáhla hodnoty přes 200 obyvatel na km². Všechny tyto okresy mají intenzivní sociálně – ekonomické vazby na Prahu a do jisté míry tvoří metropolitní zázemí hlavního města. Naopak nejnižší hustota zalidnění je v okresech Rakovník, Benešov a Příbram, kde hustota zalidnění nepřesahovala 70 obyvatel na km² (www.czso.cz).

4.1.2 Ekonomická situace v kraji

Poloha Středočeského kraje uprostřed Čech významně ovlivňuje jeho ekonomickou charakteristiku. Je to především jeho úzká vazba s hlavním městem a hustá dopravní síť, což činí polohu kraje mimořádně výhodnou. Naopak nevýhodou pro kraj je zřejmá

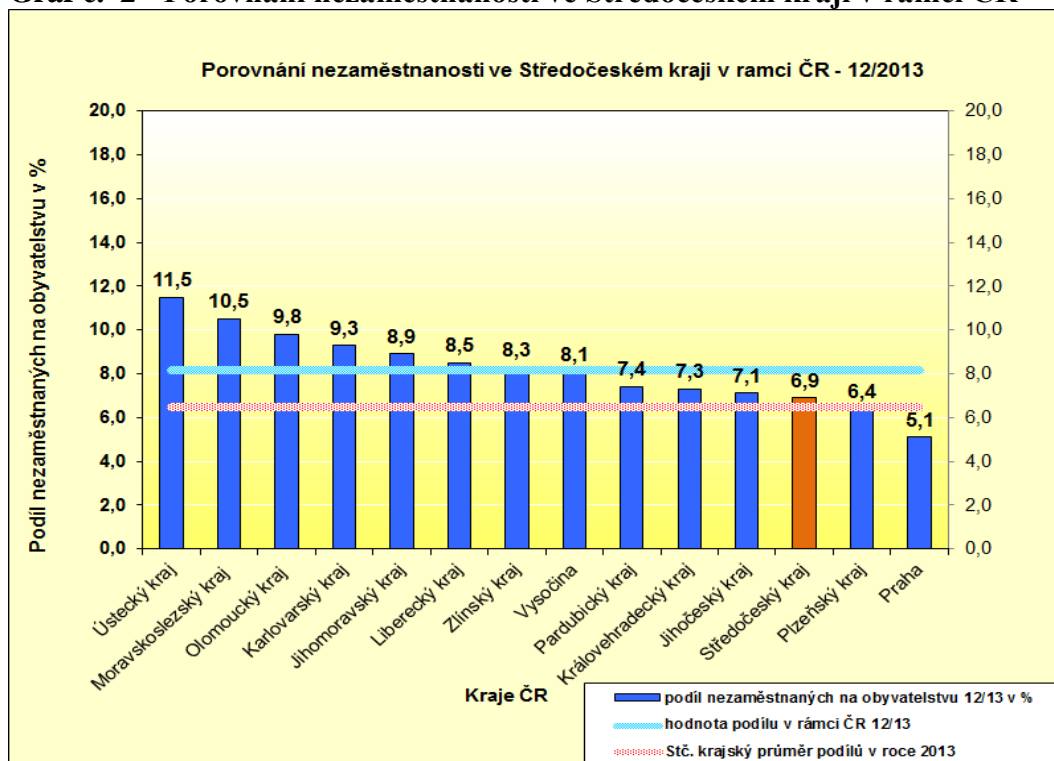
nevyváženost vztahu Prahy jako metropole celorepublikového významu a středních Čech jako periferie Prahy. Tato skutečnost, stejně jako absence krajského města jako správního centra limitují rozvoj kraje. Pražská středočeská aglomerace, do níž spadá téměř 38% obcí kraje s více než 46% obyvatel, tvoří zázemí hlavního města. Kraj je tak pro Prahu významným zdrojem pracovních sil, doplňuje pražský průmysl, zásobuje Prahu potravinami a v poslední řadě poskytuje metropoli svůj rekreační potenciál (www.portal.mpsv.cz).

Pro Středočeský kraj je charakteristická rozvinutá zemědělská i průmyslová výroba. Zemědělská výroba těží z vynikajících přírodních podmínek v severovýchodní části kraje, kraj vyniká hlavně rostlinnou výrobou, pěstováním pšenice, ječmene, cukrovky a chmele, v příměstských částech pěstováním ovoce, zeleniny a květin. Hlavními průmyslovými odvětvími jsou automobilový průmysl (výroba osobních aut a stabilně fungující koncepce navazujících podniků vyrábějících automobilové díly a přílehlá logistická skladová centra), strojírenství, chemie a potravinářství. Společnost ŠKODA AUTO a.s. Mladá Boleslav se stala podnikem celostátního významu (přes 25 000 zaměstnanců). V okrese Kolín pokračuje výroba osobních automobilů (Toyota, Citroen, Peugeot) v TCPA Czech, s.r.o. Kolín. Několika významnějšími podniky je zastoupeno i sklářství, keramika, polygrafie a výroba silně se rozvíjí výroba hraček (LEGO). Ústup zaznamenaly dříve tradiční obory těžba uhlí, ocelářství a kožedělný průmysl. Ve srovnání s odvětvovou strukturou zaměstnanosti v ČR je v kraji nadprůměrně zastoupena průmyslová výroba a zemědělství, naopak podíl stavebnictví a služeb na celkové zaměstnanosti je nižší, oblast služeb však neustále vykazuje v posledních letech progresivní růst (www.kr-stredocesky.cz).

Na konci 3. čtvrtletí 2013 průměrná hrubá měsíční mzda v přepočtu na plně zaměstnané na území Středočeského kraje činila 24 537 Kč a vzrostla oproti stejnému období předchozího roku o 1,7 %. V 1. až 3. čtvrtletí 2013 měl Středočeský kraj průměrnou hrubou měsíční mzdu v přepočtu na plně zaměstnané o 299 Kč nižší, než byla průměrná hrubá měsíční mzda v ČR (24 836 Kč). Středočeský kraj má po Praze druhou nejvyšší průměrnou hrubou měsíční mzdu mezi kraji v ČR. Průměrná měsíční mzda v Praze (32 278 Kč) byla v 1. až 3. čtvrtletí 2013 oproti mzdě v našem kraji o 7 741 Kč vyšší (www.portal.mpsv.cz).

Sledovaný ukazatel podíl nezaměstnaných osob ve Středočeském kraji je v rámci ČR dlouhodobě jedním z nejnižších. Ke konci roku 2013 tak Středočeský kraj zaujímal se 6,9 procenty třetí místo hned za Prahou a Plzeňským krajem (graf č. 2).

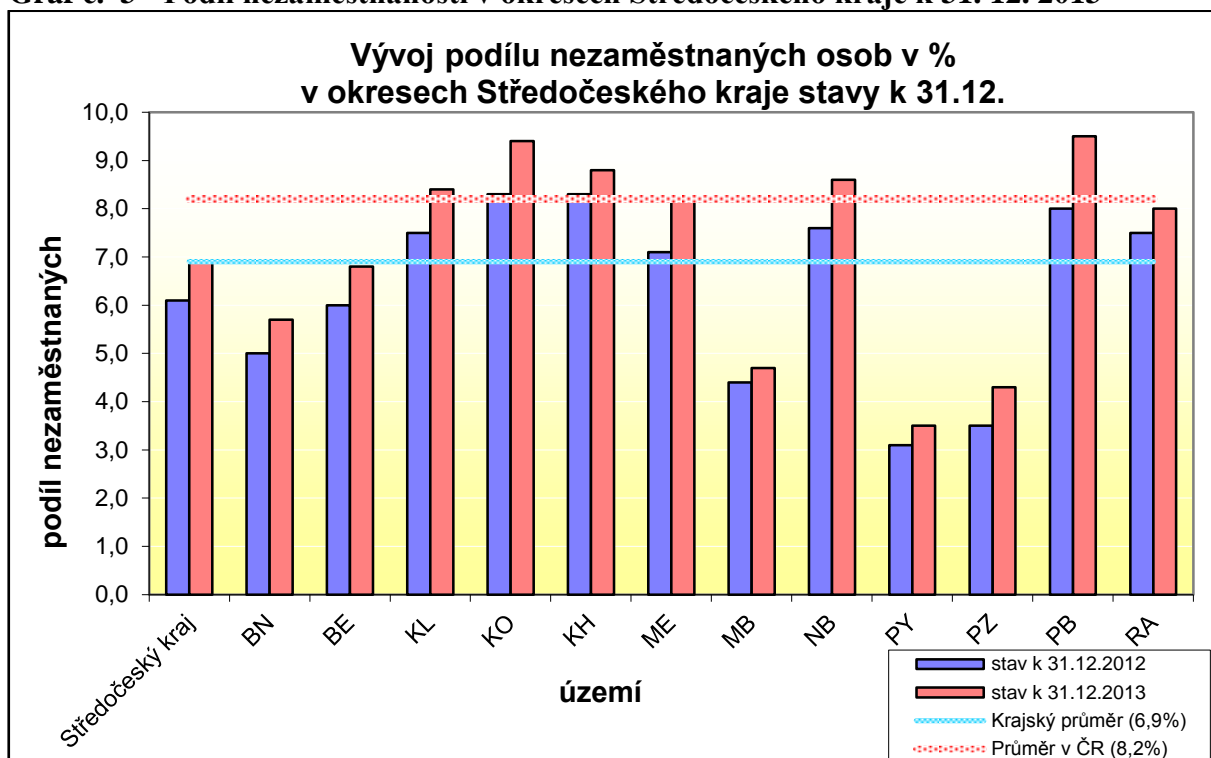
Graf č. 2 - Porovnání nezaměstnanosti ve Středočeském kraji v rámci ČR

Zdroj: www.portal.mpsv.cz

Registrovaná nezaměstnanost ve Středočeském kraji je dlouhodobě jedna z nejnižších v republice. Uvnitř kraje však existují výrazné rozdíly v nezaměstnanosti, které jsou ovlivněné blízkostí Prahy. Základní obraz regionální diferenciaci v nezaměstnanosti, přes její značné rozdíly mezi jednotlivými okresy je na úrovni okresů Středočeského kraje stabilní (graf č. 3). Z pohledu celorepublikové registrované nezaměstnanosti jsou na úrovni okresů kraje značně rozdíly. Okresy Praha-východ a Praha-západ s podílem nezaměstnaných osob 3,5 % resp. 4,3 %, spolu s okresy Mladá Boleslav 4,7 % a Benešov 5,7 % na straně jedné jsou dlouhodobě velmi nízko pod republikovou mírou nezaměstnanosti 8,2%. Oproti tomu jsou na straně druhé okresy, jako Příbram 9,5 % a Kolín 9,4 %, Kutná Hora 8,8 %, Nymburk 8,6 % a Kladno 8,4 %, které se po celý rok pohybují na hranici nebo nad touto hranicí.

Graf č. 3 - Podíl nezaměstnanosti v okresech Středočeského kraje k 31. 12. 2013

Zdroj: www.portal.mpsv.cz

4.1.3 Dávky státní sociální podpory ve Středočeském kraji

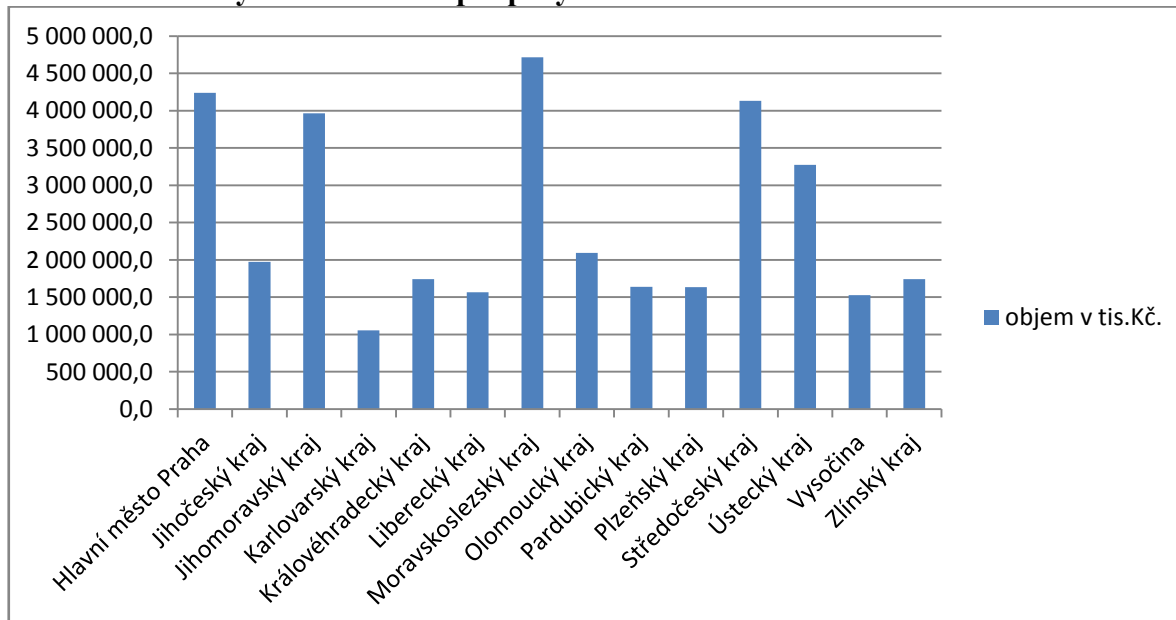
Z hlediska celkového objemu finančních prostředků určených na dávky státní sociální podpory v roce 2013 v krajích České republiky (graf č. 4) patří Středočeský kraj mezi tři kraje s nejvyšším množstvím vynaložených finančních prostředků státního rozpočtu, z hlediska objemu finančních prostředků vynaložených na jednotlivé druhy dávek (tabulka č. 1) patří v uvedeném roce Středočeskému kraji prvenství v dávce rodičovský příspěvek. Přehled o celkových počtech jednotlivých dávek ve Středočeském kraji a porovnání s ostatními kraji České republiky znázorňuje tabulka č. 2 a graf č. 5.

Tabulka č. 1: Dávky státní sociální podpory v roce 2013 - objem v tis. Kč

Název organizační jednotky	Přídavek na dítě	Pohřebné	Porodné	Příspěvek na bydlení	Rodičovský příspěvek
Hlavní město Praha	157 065,6	1 600,0	12 718,6	949 927,2	3 117 379,8
Jihočeský kraj	205 615,8	875,0	9 015,5	307 836,1	1 449 769,6
Jihomoravský kraj	374 934,3	1 170,0	16 183,5	794 548,8	2 778 964,7
Karlovarský kraj	125 819,7	775,0	6 393,2	288 738,7	631 569,7
Královéhradecký kraj	175 861,0	1 595,0	7 668,9	306 620,5	1 247 972,5
Liberecký kraj	152 408,5	755,0	6 926,0	376 420,3	1 030 933,6
Moravskoslezský kraj	510 600,0	1 040,0	19 753,5	1 504 413,1	2 677 183,4
Olomoucký kraj	240 708,1	2 000,0	9 717,5	432 737,6	1 410 324,4
Pardubický kraj	178 741,8	725,0	6 240,0	262 792,0	1 189 147,7
Plzeňský kraj	142 447,6	445,0	7 421,5	209 186,5	1 276 226,3
Středočeský kraj	322 836,3	1 258,5	16 415,6	435 756,3	3 355 181,8
Ústecký kraj	369 886,6	625,0	17 226,8	1 067 930,3	1 818 691,5
Vysočina	180 588,3	385,0	5 596,5	205 494,7	1 135 157,5
Zlínský kraj	196 993,5	950,0	6 688,5	274 948,1	1 261 756,4

Zdroj: ÚP ČR – KrP Příbram (upraveno)

Graf č. 4 - Dávky státní sociální podpory v roce 2013

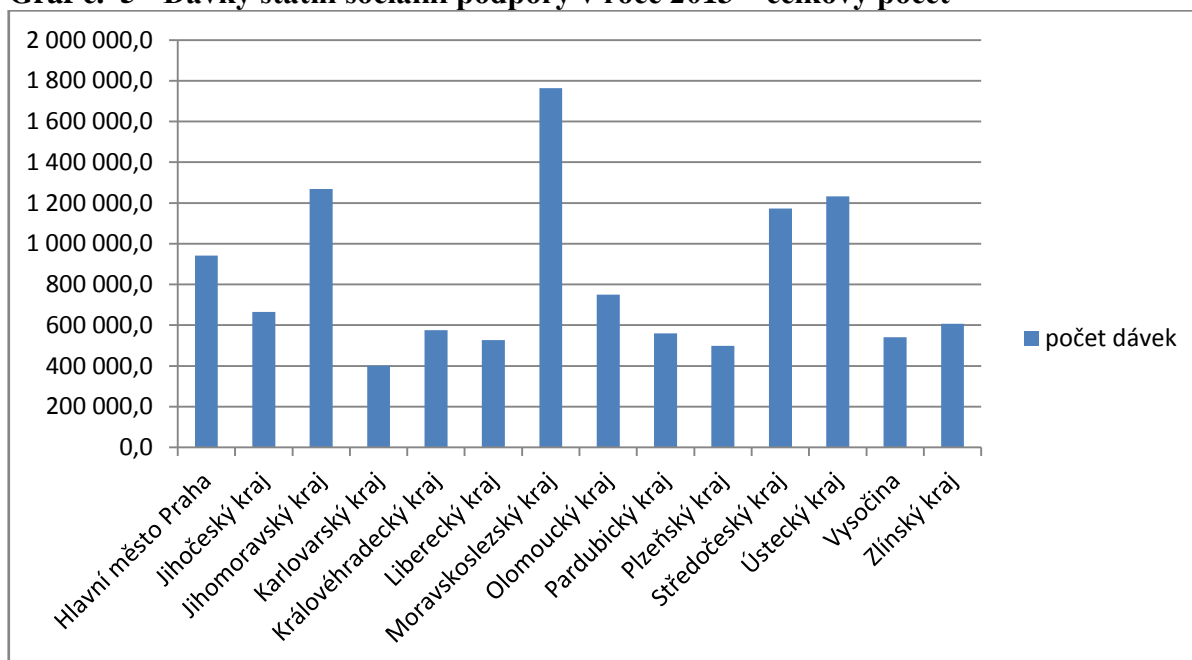
Zdroj: ÚP ČR – KrP Příbram (upraveno)

Tabulka č. 2: Dávky státní sociální podpory v roce 2013 - počet

Název organizační jednotky	Přídavek na dítě	Pohřebné	Porodné	Příspěvek na bydlení	Rodičovský příspěvek
Hlavní město Praha	264 668	234	970	245 713	429 409
Jihočeský kraj	343 363	175	694	107 629	213 420
Jihomoravský kraj	623 645	320	1 250	241 486	401 954
Karlovarský kraj	212 636	77	495	89 875	98 589
Královéhradecký kraj	293 619	156	594	99 266	182 345
Liberecký kraj	256 491	151	533	117 135	152 460
Moravskoslezský kraj	852 233	400	1 521	505 740	402 895
Olomoucký kraj	399 282	208	754	142 194	207 651
Pardubický kraj	296 816	145	475	89 560	172 157
Plzeňský kraj	240 169	91	572	69 703	187 981
Středočeský kraj	543 651	320	1 264	143 409	483 408
Ústecký kraj	625 796	256	1 321	318 783	285 720
Vysočina	298 675	126	429	75 177	165 673
Zlínský kraj	324 622	191	514	99 768	181 950

Zdroj: ÚP ČR – KrP Příbram (upraveno)

Graf č. 5 - Dávky státní sociální podpory v roce 2013 – celkový počet

Zdroj: ÚP ČR – KrP Příbram (upraveno)

4.2 Analýza okresů Středočeského kraje

Středočeský kraj je tvořen 12 administrativními jednotkami – okresy (LAU 1). Tyto územní celky nejsou zcela homogenní, naopak vykazují různé regionální nerovnosti, resp.

disparity. Mezi hlavní faktory v kraji ovlivňující zmíněné regionální disparity lze zařadit především vliv Hlavního města Prahy jako ekonomického centra, a jako další sociálně-ekonomické, demografické či geografické faktory zejména podíl nezaměstnaných osob nebo počet obyvatel. Na základě těchto skutečností je možné rozdělit okresy do skupin podle toho, jaký faktor (faktory) je pro ně společný – propojující, a současně s využitím komplexního modelu klasifikace regionů, tzv. „kruhového modelu“ jsou oblasti zařazeny do příslušných zón dle míry závislosti (nezávislosti) na ekonomickém centru, které představuje Hlavní město.

4.2.1 Okresy pod vlivem ekonomického centra

Do této skupiny patří okresy **Praha – východ** a **Praha – západ**. Oba okresy jsou díky své poloze přímo pod vlivem Hlavního města jako ekonomického centra (obr. č. 4), a právě to je faktor společný pro oba regiony, který výrazně ovlivňuje především jejich sociálně – ekonomické charakteristiky (příloha č. 10) a zároveň disparita odlišující je zásadním způsobem od ostatních okresů Středočeského kraje. Dle kruhového modelu se jedná o regiony zóny II přímo závislé na Praze jako jádrové zóně.

Obr. č. 4: Regiony zóny II – vliv ekonomického centra

Zdroj: vlastní zpracování

Okres **Praha-východ** sousedí na západě s Hlavním městem Prahou a okresem Praha-západ, na jihu s Benešovskem, na východě s Nymburskem, Kolínkem a Kutnohorskem a na severu s okresy Mladá Boleslav a Mělník, svojí rozlohou 755 km² zaujímá okres 7. místo ve Středočeském kraji a 6,9 % z jeho rozlohy. Zemědělská půda zabírá 63,9 % a lesy 22,5 % z rozlohy okresu. Druhým nejvyšším počtem obyvatel téměř 160 tisíc (12,2 % obyvatel kraje) a třetí nejvyšší hustotou zalidnění 206 obyvatel na km² se řadí Praha-východ k nejhustěji osídleným okresům kraje. Okres člení na 2 správní obvody obcí s rozšířenou působností (Brandýs nad Labem-Stará Boleslav, Říčany) a 7 správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem (Brandýs nad Labem - Stará Boleslav, Říčany, Čelákovice, Kamenice, Kostelec nad Černými lesy, Odolena Voda, Úvaly). Vedle hutnictví barevných kovů má na okrese tradici průmysl strojírenský, potravinářský a dřevozpracující. Díky poloze okresu v těsné blízkosti Prahy došlo na okrese k soustředění několika vědecko-výzkumných pracovišť. V okrese bylo k 31. 12. 2013 v registru ekonomických subjektů zapsáno celkem 43 940 subjektů (14 % subjektů kraje). Z tohoto počtu tvoří 2,9 % odvětví zemědělství a lesnictví, 11,1 % činnosti z odvětví průmyslu, 11,6 % ze stavebnictví, 22,6 % velkoobchod a maloobchod (vč. oprav a údržby motorových vozidel). Okres je díky své poloze zdrojem pracovních sil pro Hlavní město Praha, doplňuje pražský průmysl, stavebnictví a služby, poskytuje Praze svůj rekreační potenciál. Na jeho území probíhá v posledním desetiletí masivní výstavba především rodinných domků - pražské ekonomicky silné obyvatelstvo se stěhuje do zázemí metropole s cílem zlepšení kvality bydlení. V důsledku tohoto suburbanizačního procesu dochází v okrese v posledních letech k významnému nárůstu počtu obyvatel migrací (www.czso.cz).

K 31. 12. 2013 bylo v rámci okresu Praha-východ evidováno 3 809 dosažitelných uchazečů o zaměstnání (6,3 % dosažitelných uchazečů kraje). Podíl nezaměstnaných osob (tj. podíl počtu dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15-64 let na obyvatelstvu celkem ve stejném věku) činil **3,53 %** a okres Praha-východ tak byl **okresem s nejnižší nezaměstnaností v kraji**. Příznivou situaci na trhu práce zásadně ovlivňuje blízkost Hlavního města Prahy (www.portal.mpsv.cz).

Území okresu **Praha – západ** tvoří půlměsíc obepínající ze západu Hlavní město Prahu, svojí rozlohou 580 km² je okres Praha-západ **nejmenším okresem ve Středočeském kraji**, zaujímá pouze 5,3 % z jeho rozlohy. Zemědělská půda zabírá 58,2 % a lesy 27,6 % z rozlohy okresu. Třetím nejvyšším počtem obyvatel 131 tisíc (10 %

obyvatel kraje) a druhou nejvyšší hustotou zalidnění 221 obyvatel na km² se řadí Praha-západ k **nejhustěji osídleným okresům kraje**. V okrese je 1 správní obvod obce s rozšířenou působností (Černošice) členící se na 6 správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem (Černošice, Roztoky, Hostivice, Mníšek pod Brdy, Jílové u Prahy, Jesenice). V okrese bylo k 31. 12. 2013 v registru ekonomických subjektů zapsáno celkem 38 501 subjektů (12,2 % subjektů kraje). Z tohoto počtu tvoří 2,7 % zemědělství a lesnictví, 10,6 % činnosti z odvětví průmyslu, 9,7 % ze stavebnictví, a 22,5 % velkoobchod a maloobchod (vč. oprav a údržby motorových vozidel). Stejně jako okres Praha – východ je Praha - západ díky své poloze zdrojem pracovních sil pro Hlavní město Praha, doplňuje pražský průmysl, stavebnictví a služby, poskytuje Praze svůj rekreační potenciál. Také na jeho území probíhá v posledním desetiletí masivní výstavba především rodinných domků, do kterých se stěhuje pražské ekonomicky silné obyvatelstvo s cílem zlepšení kvality bydlení. V důsledku tohoto suburbanizačního procesu dochází také v tomto okrese v posledních letech k významnému nárůstu počtu obyvatel migrací (www.czso.cz).

K 31. 12. 2013 bylo v rámci okresu Praha-západ evidováno 3 853 dosažitelných uchazečů o zaměstnání (6,3 % dosažitelných uchazečů kraje). Podíl nezaměstnaných osob (tj. podíl počtu dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15-64 let na obyvatelstvu celkem ve stejném věku) činil **4,34 %**, což představuje **druhou nejnižší nezaměstnanost mezi okresy kraje**. Příznivou situaci na trhu práce tak, stejně jako v okrese Praha-východ, ovlivňuje zcela jednoznačně zejména blízkost Hlavního města Prahy (www.portal.mpsv.cz).

4.2.2 Okresy s nízkým podílem nezaměstnaných osob

Druhou skupinu tvoří okresy vykazující nízký podíl nezaměstnaných osob. Ve sledovaném časovém období vykazovaly nízké hodnoty okresy **Benešov, Beroun a Mladá Boleslav**, jejich detailní sociálně-ekonomické charakteristiky obsahuje příloha č. 11. Z hlediska komplexního modelu klasifikace regionů se jedná o oblasti v zóně III (obr. č. 5), tedy vzdálenější ekonomickému centru, závislé na něm zejména v kontextu s pracovními příležitostmi pouze částečně; naopak v případě okresu Mladá Boleslav se jedná o produktivní území na jádru relativně ekonomicky nezávislé.

Obr. č. 5: Regiony zóny III – nízký podíl nezaměstnaných osob

Zdroj: vlastní zpracování

Okres Benešov se rozkládá v jižní části Středočeského kraje, svojí rozlohou 1 475 km² zaujímá okres 13,4 % z rozlohy Středočeského kraje a je druhým největším okresem v kraji. Zemědělská půda tvoří 61,5 %, lesy 28 % z rozlohy okresu. Počtem obyvatel 96 tisíc (7,4 % obyvatel kraje) však patří k podprůměrným okresům a hustota zalidnění 65 obyvatel na km² je druhá nejnižší v kraji. Okres se člení na 3 správní obvody obcí s rozšířenou působností (Benešov, Vlašim, Votice) a 5 správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem (Benešov, Sázava, Týnec nad Sázavou, Vlašim, Votice). V současné době se stal důležitým odvětvím průmysl (potravinářství, strojírenství) a stavebnictví. K 31. 12. 2013 bylo v registru ekonomických subjektů zapsáno celkem 24 344 subjektů (7,7 % subjektů kraje). Podle převažující činnosti tvoří zemědělství a lesnictví 7 %, průmysl 12,9 %, stavebnictví 14,2 %, velkoobchod a maloobchod (vč. oprav a údržby motorových vozidel) 19,4 % (www.czso.cz).

K 31. 12. 2013 bylo v rámci okresu Benešov evidováno 3 658 dosažitelných uchazečů o zaměstnání (6 % dosažitelných uchazečů kraje). Podílem nezaměstnaných osob (tj. podíl počtu dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15-64 let na obyvatelstvu celkem ve stejném věku), který činil **5,65 %**, vykazoval okres Benešov **čtvrtou nejnižší**

nezaměstnanost mezi okresy kraje. Tuto relativně příznivou situaci ovlivňuje mimo jiné rozvoj průmyslových zón, ale zejména dobrá dopravní dostupnost do Hlavního města Prahy (www.portal.mpsv.cz).

Okres Beroun leží v západní části Středočeského kraje, se svojí rozlohou 662 km² (představující 6,0 % z rozlohy kraje) je okres druhý nejmenší, počtem obyvatel necelých 88 tisíc (6,8 % obyvatel kraje) je třetím nejmenším ve Středočeském kraji. Zemědělská půda tvoří 52,4 %, lesy 35,7 % z rozlohy okresu. Hustotou zalidnění 132 obyvatel na km² patří k průměrným okresům kraje. Okres se člení na 2 správní obvody obcí s rozšířenou působností (Beroun, Hořovice), ty jsou zároveň i správními obvody obcí s pověřeným obecním úřadem. K 31. 12. 2013 bylo v rámci okresu Beroun zapsáno celkem 21 219 subjektů v registru ekonomických subjektů (6,7 % subjektů kraje). Podle převažující činnosti tvoří zemědělství a lesnictví 3,7 %, průmysl 12,6 %, stavebnictví 12,9 %, velkoobchod a maloobchod (vč. oprav a údržby motorových vozidel) 21,5 %. K 31. 12. 2013 bylo v rámci okresu Beroun evidováno 3 998 dosažitelných uchazečů o zaměstnání (6,6 % dosažitelných uchazečů kraje). Podíl nezaměstnaných osob (tj. podíl počtu dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15-64 let na obyvatelstvu celkem ve stejném věku), který činil **6,78 %**, byl v rámci kraje **pátý nejnižší**. Situaci na trhu práce na Berounsku do značné míry ovlivňuje blízkost a dobrá dopravní dostupnost do Hlavního města Prahy (www.czso.cz).

Okres Mladá Boleslav se nachází v severní části Středočeského kraje, svojí rozlohou 1 023 km² zaujímá okres 3. místo ve Středočeském kraji a zabírá 9,3 % z jeho rozlohy. Zemědělská půda tvoří 62,8 % a lesy 26,1 % z rozlohy okresu. Počet obyvatel 125 tisíc (9,6 % obyvatel kraje) je třetí nejvyšší v kraji, hustotou zalidnění 122 obyvatel na km² se však Mladoboleslavsko řadí k průměrným okresům. Okres se člení na 2 správní obvody obcí s rozšířenou působností (Mladá Boleslav, Mnichovo Hradiště) a 4 správní obvody obcí s pověřeným obecním úřadem (Mladá Boleslav, Mnichovo Hradiště, Benátky nad Jizerou, Bělá pod Bezdězem). V okrese bylo k 31. 12. 2013 v registru ekonomických subjektů zapsáno celkem 26 652 subjektů (8,5 % subjektů kraje), z toho tvoří 3,6 % zemědělství a lesnictví, 12,0 % činnosti v průmyslu, 11,7 % ve stavebnictví, a 23,3 % velkoobchod a maloobchod (vč. oprav a údržby motorových vozidel). Klíčovým podnikem okresu Mladá Boleslav je společnost Škoda Auto a.s., zabývající se výrobou automobilů. V současné době je tato továrna podnikem celostátního významu a zásadně

ovlivňuje ekonomickou situaci regionu. Intenzivní zemědělská rostlinná výroba těží z výborných výrobních podmínek v jižní části okresu, převážná část orné půdy je využívána k pěstování obilovin a cukrovky. Některé zemědělské podniky pěstují ve větší míře i zeleninu. K 31. 12. 2013 bylo v rámci okresu evidováno 4 014 dosažitelných uchazečů o zaměstnání (6,6 % dosažitelných uchazečů kraje). Podíl nezaměstnaných osob (tj. podíl počtu dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15-64 let na obyvatelstvu celkem ve stejném věku) činil **4,69 %**, což představuje **třetí nejnižší nezaměstnanost mezi okresy kraje** (www.kr-stredocesky.cz).

4.2.3 Okresy s vysokým podílem nezaměstnaných osob

Do této skupiny patří okresy Kladno, Kolín, Mělník, Nymburk a Příbram (obr. č. 6). Vůbec nejvyšší hodnoty podílu nezaměstnaných osob v rámci Středočeského kraje vykazují okresy Příbram a Kladno, ve kterých je stále patrný negativní dopad útlumu těžby nerostných surovin a okres Kolín, přestože se v něm nachází významný zaměstnavatel TPCA. Bližší informace o sociálně – ekonomických disparitách zmíněných regionů přináší tato kapitola a také příloha práce č. 12. V typologii kruhového modelu se jedná o oblasti zóny III.

Obr. č. 6: Regiony zóny III - vysoký podíl nezaměstnaných osob

Zdroj: vlastní zpracování

Okres Kladno leží na severozápadě Středočeského kraje. Svoji rozlohou 720 km² zaujímá okres Kladno až 9. místo ve Středočeském kraji a představuje jen 6,5 % z jeho rozlohy. Počtem obyvatel téměř 161 tisíc (12,4 % obyvatel kraje) však stojí Kladensko na prvním místě, takže výsledná hustota zalidnění 222 obyvatel na km² jej charakterizuje jako okres ve Středočeském kraji bezkonkurenčně nejzalidněnější, především díky největšímu městu celého Středočeského kraje – statutárnímu městu Kladno. Zemědělská půda zabírá 66,6 %, lesy 20,2 % z rozlohy okresu. Intenzivní zemědělská výroba těží z dobrých podmínek okresu s vysokým stupněm zornění půdy. Okres se člení na 2 správní obvody obcí s rozšířenou působností (Kladno, Slaný) a 4 správní obvody obcí s pověřeným obecním úřadem (Kladno, Slaný, Unhošť, Velvary). Rozvoj kladenského okresu byl v největším rozsahu ovlivněn odvětvím těžby uhlí a hutnictvím železa, ale tradici zde má též průmysl elektrotechnický, strojírenský a potravinářský. Zásadní pro situaci na okrese byl útlum těžby černého uhlí, omezení hutnictví a výroby oceli. Na trhu práce stále doznívá problém uplatnění bývalých pracovníků útlumových odvětví. Mnoho obyvatel Kladenska řeší situaci na trhu práce dojížděním za prací do Hlavního města Prahy, s níž mělo Kladno, vzhledem k blízkosti, vždy nadstandardní vazbu K 31. 12. 2013 bylo zapsáno 34 356 subjektů v registru ekonomických subjektů (10,9 % subjektů kraje). Podle převažující činnosti tvoří odvětví zemědělství a lesnictví 2,8 %, průmysl 10,7 %, stavebnictví 12,7 %, velkoobchod a maloobchod (vč. oprav a údržby motorových vozidel) 24,6 % (www.czso.cz).

K 31. 12. 2013 bylo v rámci okresu Kladno evidováno 9 129 dosažitelných uchazečů o zaměstnání (15 % uchazečů kraje). Podíl nezaměstnaných osob (tj. podíl počtu dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15-64 let na obyvatelstvu celkem ve stejném věku) činil **8,42 %**, což představuje **pátou nejvyšší nezaměstnanost mezi okresy kraje**. (www.mpsv.cz).

Okres Kolín leží ve východní části Středočeského kraje, svoji rozlohou 744 km² zaujímá okres 8. místo ve Středočeském kraji a představuje 6,8 % z jeho rozlohy. Zemědělská půda tvoří 74,4 % rozlohy okresu. Plochou lesů 12,7 % je Kolínsko nejméně zalesněným okresem v kraji. Počtem obyvatel necelých 98 tisíc (7,5 % obyvatel kraje) i hustotou zalidnění 131 obyvatel na km² patří k průměrným okresům kraje. Okres se člení na 2 správní obvody obcí s rozšířenou působností (Kolín, Český Brod) a 5 správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem (Kolín, Český Brod, Pečky, Týnec nad Labem,

Kouřim). K 31. 12. 2013 bylo v celém okrese evidováno 21 643 subjektů v registru ekonomických subjektů (6,9 % subjektů kraje), podle převažující činnosti tvoří 3,8 % zemědělství a lesnictví, 13,1 % odvětví průmyslu, 15,1 % stavebnictví, a 21,8 % tvoří velkoobchod a maloobchod (vč. oprav a údržby motorových vozidel). Zásadní změnou ekonomického potenciálu okresu je však vybudování průmyslové zóny Kolín – Ovčáry s dominující továrnou TPCA s.r.o., na výrobu osobních automobilů. Intenzivní zemědělská rostlinná výroba těží z výborných výrobních podmínek v Polabí (www.czso.cz).

K 31. 12. 2013 bylo v rámci okresu Kolín evidováno 6 150 dosažitelných uchazečů o zaměstnání (10,1 % uchazečů kraje). Podíl nezaměstnaných osob (tj. podíl počtu dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15-64 let na obyvatelstvu celkem ve stejném věku), činil **9,39 %** a okres Kolín se tak stal okresem s **druhou nejvyšší nezaměstnaností v kraji** (www.portal.mpsv.cz).

Území **okresu Mělník** leží v severní části středních Čech, svojí rozlohou 701 km² zaujímá okres Mělník 10. místo ve Středočeském kraji a představuje 6,4 % z jeho rozlohy. Zemědělská půda zaujímá 66,1 % rozlohy okresu a na 18,8 % se rozprostírají lesy. Počtem obyvatel 104 tisíc (8 % obyvatel kraje) se Mělnicko řadí mezi 6 okresů kraje, které vykazují více než sto tisíc obyvatel, hustota zalidnění 149 obyvatel na km² je v kraji čtvrtá nejvyšší, **třetí nejvyšší hodnotu v kraji tvořil počet vystěhovaných obyvatel**. Okres se člení na 3 správní obvody obcí s rozšířenou působností (Mělník, Kralupy nad Vltavou, Neratovice) a 4 správní obvody obcí s pověřeným obecním úřadem (Mělník, Kralupy nad Vltavou, Mšeno). V okrese Mělník bylo k 31. 12. 2013 zapsáno v registru ekonomických subjektů celkem 23 486 subjektů (7,5 % subjektů kraje), z nichž tvoří 5,0 % odvětví zemědělství a lesnictví, 12,3 % průmysl, 13,5 % činnosti ve stavebnictví a 21,0 % velkoobchod a maloobchod (vč. oprav a údržby motorových vozidel). Rozhodujícími průmyslovými odvětvími je chemická, energetická a potravinářská výroba. Mělnicko patří k zemědělským produkčním oblastem středních Čech, vedle tradičních zemědělských odvětví má význam zelinářství a ovocnářství. Je také jedinou oblastí středočeského regionu, kde se pěstuje ve větším měřítku vinná réva. Z hlediska kvality životního prostředí patří okres Mělník k nejvíce postiženým oblastem ve středních Čechách a v řadě ukazatelů patří k nejhorším v republice. Hlavní příčinou je chemický průmysl a výroba energie, přesto se situace v posledním desetiletí značně zlepšila (www.czso.cz).

K 31. 12. 2013 bylo v rámci okresu Mělník evidováno 5 792 dosažitelných uchazečů o zaměstnání (9,5 % dosažitelných uchazečů kraje). Podíl nezaměstnaných osob (tj. podíl počtu dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15-64 let na obyvatelstvu celkem ve stejném věku) činil **8,15 %**, což představuje **šestou nejvyšší nezaměstnanost mezi okresy kraje** (www.mpsv.cz).

Okres Nymburk se rozkládá ve východní části Středočeského kraje v Polabské nížině, svojí rozlohou 850 km² zaujímá okres 6. místo ve Středočeském kraji a zabírá 7,7 % z jeho rozlohy. Zemědělská půda tvoří 69,5 % a lesy 17,5 % z rozlohy okresu. K podprůměrným okresům patří Nymbursko počtem obyvatel 96 tisíc (7,4 % obyvatel kraje) i hustotou zalidnění 112 obyvatel na km². Okres se člení na 3 správní obvody obcí s rozšířenou působností (Nymburk, Poděbrady, Lysá nad Labem) a 5 správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem (Nymburk, Poděbrady, Lysá nad Labem, Sadská, Městec Králové). Tradici na okrese má průmysl strojírenský, potravinářský, gumárensko - osinkový a sklářský. V rámci středočeského regionu má význam nymburské zemědělství, z hlediska intenzity zemědělské výroby patří k předním okresům v kraji. V okrese bylo k 31. 12. 2013 v registru ekonomických subjektů zapsáno celkem 22 842 subjektů (7,3 % subjektů kraje), z toho tvoří 4,8 % zemědělství a lesnictví, 13,4 % činnosti v odvětví průmyslu, 13,1 % ve stavebnictví a 22,8 % velkoobchod a maloobchod (www.czso.cz).

K 31. 12. 2013 bylo v rámci okresu Nymburk evidováno 5 519 dosažitelných uchazečů o zaměstnání (9,1 % dosažitelných uchazečů kraje). Podíl nezaměstnaných osob (tj. podíl počtu dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15-64 let na obyvatelstvu celkem ve stejném věku) činil **8,59 %**, což představuje **čtvrtou nejvyšší nezaměstnanost mezi okresy kraje** (www.portal.mpsv.cz).

Okres Příbram se rozprostírá v jihozápadní části Středočeského kraje, svojí rozlohou 1 692 km² je okres Příbram největším okresem ve Středočeském kraji, zaujímá 15,4 % z jeho rozlohy. Zemědělská půda zabírá 44,1 % z rozlohy okresu a lesy 43,7 %. Svými 740 km² lesů je nejvíce zalesněnou oblastí v kraji. Svou hustotou zalidnění 67 obyvatel na km² se naopak řadí mezi tři nejméně osídlené okresy kraje. Počet obyvatel 114 tisíc (8,8 % obyvatel kraje) je 5. nejvyšší v kraji. Okres člení na 3 správní obvody obcí s rozšířenou působností (Příbram, Dobříš, Sedlčany), na 5 správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem (Příbram, Dobříš, Sedlčany, Rožmitál pod Třemšínem, Březnice) a vojenský újezd Brdy. V okrese bylo k 31. 12. 2013 v registru ekonomických

subjektů zapsáno celkem 29 551 subjektů (9,4 % subjektů kraje). Z tohoto počtu tvoří 5,2 % zemědělství a lesnictví, 12,9 % činnosti z odvětví průmyslu, 15,1 % ze stavebnictví a 21,0 % velkoobchod a maloobchod (vč. oprav a údržby motorových vozidel). Za svůj rozvoj po druhé světové válce vděčí Příbramsko těžbě uranových rud, což však na druhé straně přineslo současným generacím vážné ekologické problémy. Vedle uranového průmyslu byl pro oblast charakteristický průmysl strojírenský, potravinářský a hutnictví neželezných kovů. V průběhu 90. let se stal zásadním pro situaci na okrese útlum uranového průmyslu. Část zaměstnavatelů z ekonomických důvodů musela omezit svoji činnost nebo zanikla. Některým se podařilo výrobu zracionalizovat, udržet, případně rozšířit (www.czso.cz).

K 31. 12. 2013 bylo v rámci okresu Příbram evidováno 7 395 dosažitelných uchazečů o zaměstnání (12,2 % dosažitelných uchazečů kraje). Podíl nezaměstnaných osob (tj. podíl počtu dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15-64 let na obyvatelstvu celkem ve stejném věku) činil **9,52 % a okres Příbram tak byl okresem s nejvyšší nezaměstnaností v kraji** (www.portal.mpsv.cz).

4.2.4 Okresy s nízkým počtem obyvatel a nízkou hustotou osídlení

Disparity charakterizované řídkým osídlením a nízkým počtem obyvatel vykazují v rámci Středočeského kraje okresy Kutná Hora a Rakovník (příloha č. 13). Jedná se o oblasti vzdálenější ekonomickému centru náležející v kruhovém modelu do zóny IV (obr. č. 7), v rámci Středočeského kraje o periferie.

Obr. č. 7: Regiony zóny IV – nízký počet obyvatel

Zdroj: vlastní zpracování

Okres Kutná Hora se rozkládá na severním okraji Českomoravské vrchoviny mezi středními toky Sázavy a Labe, rozlohou 917 km² zaujímá okres 4. místo v rámci Středočeského kraje a 8,3 % z jeho celkové rozlohy. Zemědělská půda tvoří 65,2 % rozlohy okresu a lesy 23,8 %. **Počet obyvatel 74 tisíc (5,7 % obyvatel kraje) je však druhý nejnižší mezi okresy**, a tak se Kutnohorsko řadí s hustotou zalidnění 81 obyvatele na km² mezi **nejřidčeji osídlená území Středočeského kraje**. Okres se člení na 2 správní obvody obcí s rozšířenou působností (Kutná Hora, Čáslav) a 4 správní obvody obcí s pověřeným obecním úřadem (Kutná Hora, Čáslav, Uhlířské Janovice, Zruč nad Sázavou). V minulosti Kutnohorsko nepatřilo k průmyslovým oblastem středních Čech, převažovala zde zemědělská výroba. V poválečném období došlo postupně k rozšiřování nejen stávajících průmyslových kapacit, ale i k budování nových. Na počátku 90. let se průmyslová výroba realizovala v řadě odvětví, zejména ve strojírenství, potravinářství, tabákovém průmyslu, sklářství, textilním a obuvnickém průmyslu. V průběhu 90. let někteří z významných zaměstnavatelů omezili svoji činnost, případně zanikli, některým se podařilo najít vhodného investora a výrobu udržet či rozšířit. Díky zahraničnímu

investorovi má velmi dobré výsledky Philip Morris ČR a.s. s produkcí tabákových výrobků (www.czso.cz).

Zejména v důsledku útlumu výroby či racionalizace výroby v některých průmyslových podnicích a v souvislosti s polohou okresu na periferii Středočeského kraje, dosahoval okres Kutná Hora k 31. 12. 2013 třetího nejvyššího podílu nezaměstnaných ze všech okresů kraje – 8,81%, v okrese bylo evidováno 4 425 dosažitelných uchazečů o zaměstnání (www.mpsv.cz).

Okres Rakovník se nachází v západní části Středočeského kraje, svojí rozlohou 896 km² zaujímá okres Rakovník páté místo ve Středočeském kraji a tvoří 8,1 % z jeho rozlohy. Zemědělská půda zabírá 53,2 % a lesy 37,6 % z rozlohy okresu. S **nejmenším počtem obyvatel 55 tisíc** (4,3 % obyvatel kraje) a **nejnižší hustotou zalidnění 62 obyvatel na km²** je Rakovnicko nejřidčeji osídleným okresem v rámci kraje. V okrese je 1 správní obvod obce s rozšířenou působností (Rakovník) členící se na 4 správní obvody obcí s pověřeným obecním úřadem (Rakovník, Křivoklát, Jesenice, Nové Strašecí). K 31. 12. 2013 bylo v registru ekonomických subjektů zapsáno celkem 11 992 subjektů (3,8 % subjektů kraje). Z tohoto počtu tvoří 7,9 % zemědělství a lesnictví, 11,7 % činnosti z odvětví průmyslu, 12,2 % ze stavebnictví a 21,1 % velkoobchod a maloobchod (vč. oprav a údržby motorových vozidel). Rakovnicko je v republice známé svým chemickým a keramickým průmyslem. Chemický průmysl je reprezentován výrobou pracích prášků a čisticích prostředků, keramický průmysl je spojen s obkladovými dlaždicemi. Zemědělství v severní a střední části okresu má díky kvalitním půdám červenicím ideální podmínky pro pěstování chmele. Chmelařství má také na okrese dlouholetou tradici. V jižní části okresu na písčitéch půdách se pěstují brambory a obilí (www.czso.cz).

K 31. 12. 2013 bylo v rámci okresu Rakovník evidováno 3 030 dosažitelných uchazečů o zaměstnání (5 % dosažitelných uchazečů kraje). Podíl nezaměstnaných osob (tj. podíl počtu dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15-64 let na obyvatelstvu celkem ve stejném věku) činil 7,97 %, což představuje šestou nejnižší nezaměstnanost mezi okresy kraje (www.portal.mpsv.cz).

4.3 Analýza dávek SSP v okresech vykazujících podobné disparity

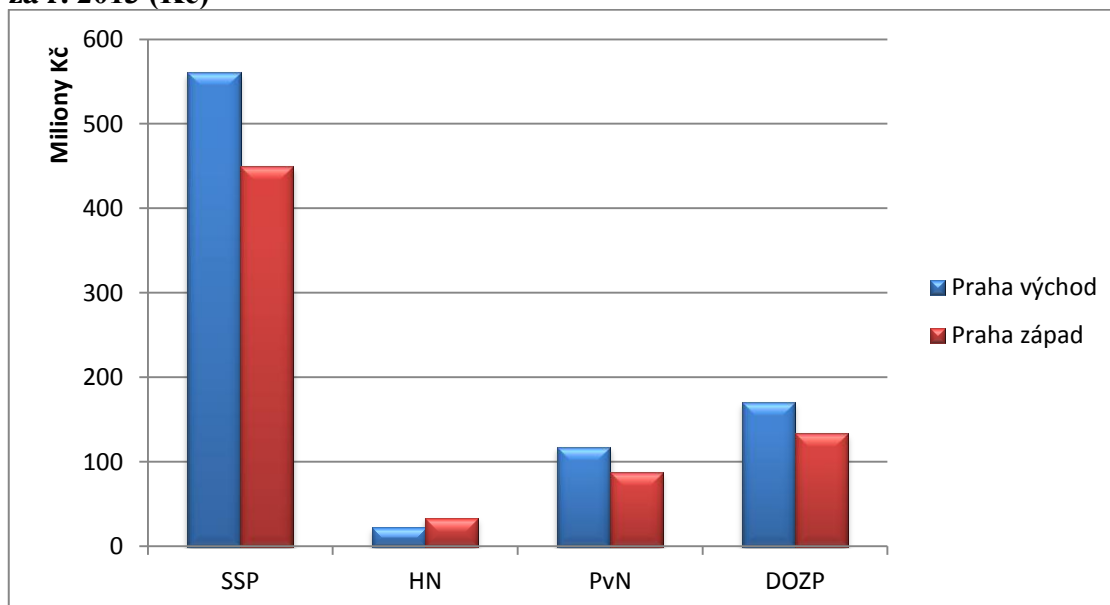
Cílem této části práce podat informace o celkového objemu vynaložených finančních prostředků v okresech Středočeského kraje za r. 2013 v jednotlivých

dávkových agendách tj. v agendě dávek státní sociální podpory (SSP), podpory v nezaměstnanosti (PVN), dávek hmotné nouze (HN) a dávek pro zdravotně postižené (DOZP), a zároveň, z hlediska dávek SSP poskytnout přehled o počtu jednotlivých dávek o celkově vyplácené výši jednotlivých dávek za celý okres. Okresy jsou analyzovány ve skupinách sestavených podle vykazovaných disparit v předchozí části práce.

4.3.1 Okresy pod vlivem ekonomického centra

V okrese Praha – východ dávky státní sociální podpory ve sledovaném období vyplácely 2 kontaktní pracoviště Úřadu práce České republiky, a to Praha – východ a Brandýs nad Labem. Na dávky SSP bylo v roce 2013 vynaloženo přes 560 mil. korun, nejvíce ze všech okresů Středočeského kraje. Rekordně nízká nezaměstnanost se projevila v objemu finančních prostředků vynaložených na dávky hmotné nouze a podpory v nezaměstnanosti. V okrese Praha – západ dávky státní sociální podpory ve sledovaném období vyplácely také 2 kontaktní pracoviště Úřadu práce České republiky, a to Praha – západ a Roztoky. Na dávky SSP bylo v roce 2013 vynaloženo přes 440 mil. korun, což je druhá nejvyšší hodnota ze všech okresů Středočeského kraje. Velmi nízký podíl nezaměstnaných osob se projevil v objemu finančních prostředků vynaložených na dávky hmotné nouze a podpory v nezaměstnanosti (graf č. 6).

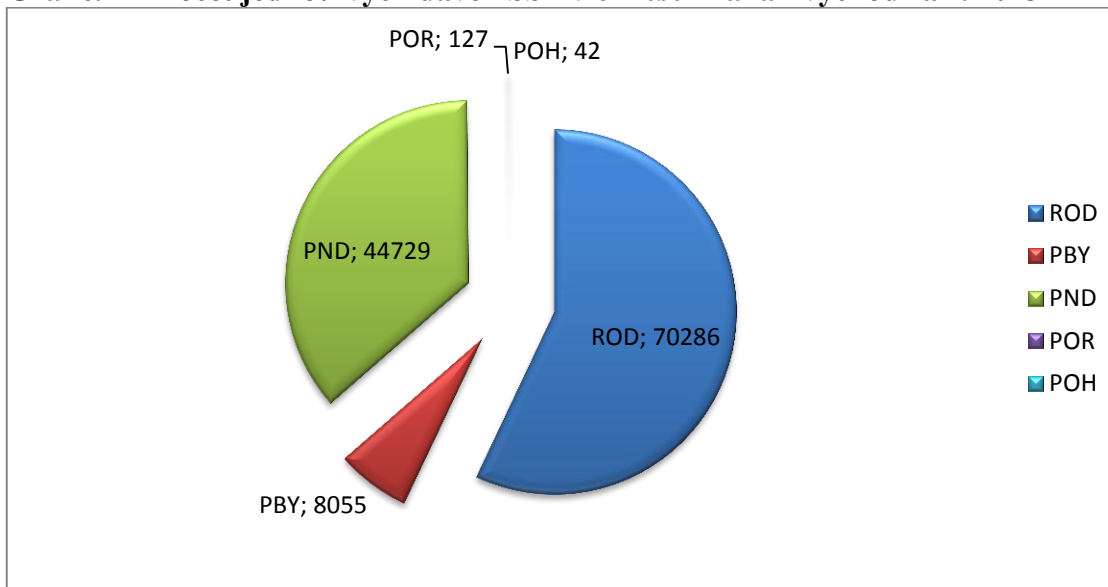
Graf č. 6 - Objem dávek ÚP ČR v okresech Praha - východ a Praha – západ za r. 2013 (Kč)

Zdroj: ÚP ČR – KrP Příbram (vlastní zpracování)

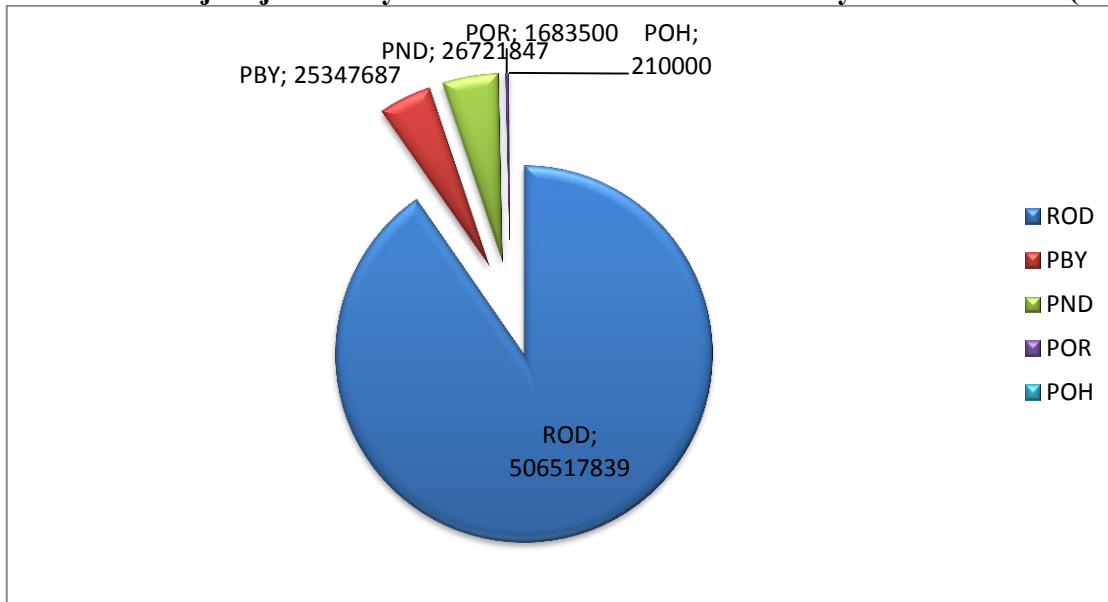
Z grafů č. 7 a 8 je patrné, že hlediska počtu dávek byl ve sledovaném období v ekonomicky silném regionu okresu Prahy - východ nejžádanější dávkou rodičovský příspěvek, na který bylo také vyplaceno jak v rámci okresu tak celého Středočeského kraje nejvíce finančních prostředků (přes půl miliardy korun).

Graf č. 7 – Počet jednotlivých dávek SSP v okrese Praha - východ za r. 2013

Zdroj: ÚP ČR – KrP Příbram (vlastní zpracování)

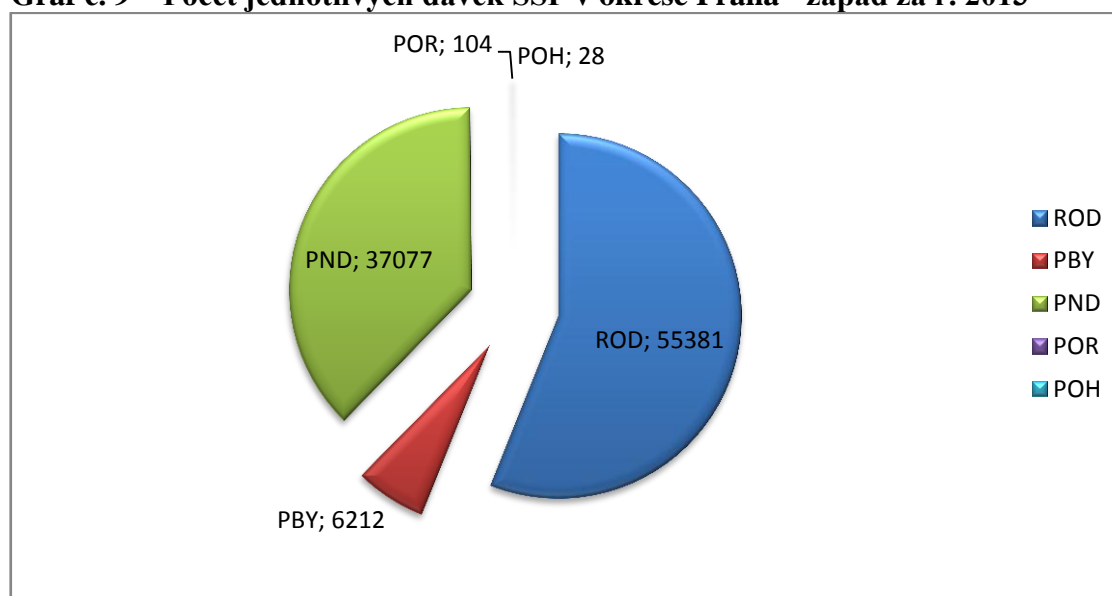
Graf č. 8 – Objem jednotlivých dávek SSP v okrese Praha - východ za r. 2013 (Kč)

Zdroj: ÚP ČR – KrP Příbram (vlastní zpracování)

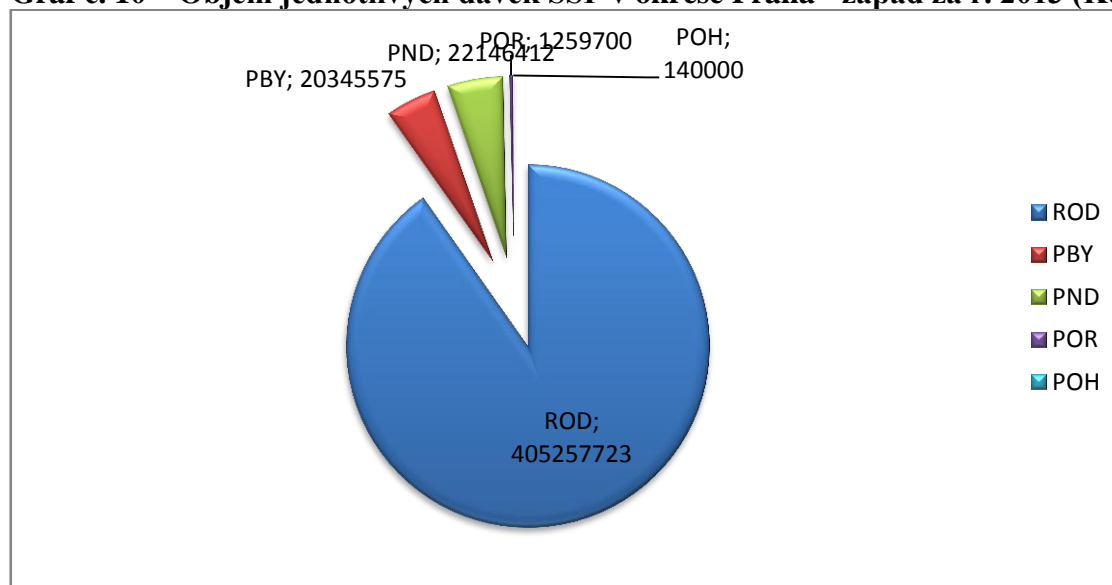
Z jednotlivých druhů dávek státní sociální podpory bylo v okrese Praha – západ nejvíce žádáno stejně jako v okrese Praha – východ o rodičovský příspěvek, současně spotřeboval nejvíce finančních prostředků – přes 405 mil. korun, což znamená druhou nejvyšší hodnotu v kraji.

Graf č. 9 – Počet jednotlivých dávek SSP v okrese Praha - západ za r. 2013

Zdroj: ÚP ČR – KrP Příbram (vlastní zpracování)

Graf č. 10 – Objem jednotlivých dávek SSP v okrese Praha - západ za r. 2013 (Kč)

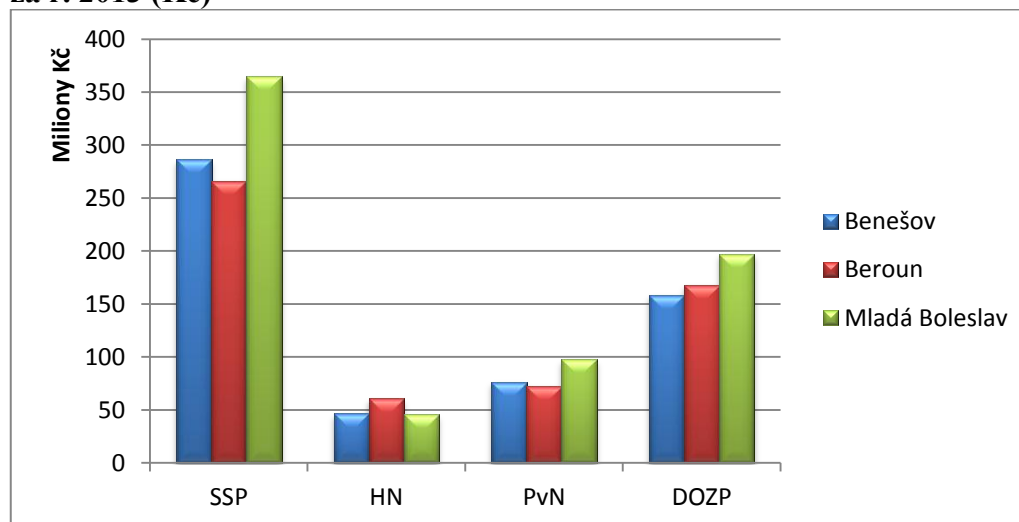

Zdroj: ÚP ČR – KrP Příbram (vlastní zpracování)

4.3.2 Okresy s nízkým podílem nezaměstnaných osob

Tato kapitola analyzuje okresy Benešov, Beroun a Mladá Boleslav. V okrese Benešov dávky státní sociální podpory vyplácejí 3 kontaktní pracoviště Úřadu práce České republiky, a to v Benešově, Voticích a Vlašimi. Na dávkách SSP bylo v roce 2013 v tomto okrese celkově vyplaceno přes 286 mil. Kč, nejvíce v porovnání s ostatními dávkami, které ve sledovaném období kontaktní pracoviště ÚP vyplácelo. V okrese Beroun dávky státní sociální podpory vyplácejí 2 kontaktní pracoviště Úřadu práce České republiky, a to v Berouně a Hořovicích. Ve sledovaném období bylo formou dávek SSP vyplaceno celkem 266 mil. Kč, což je téměř čtyřnásobek vyplacených podpor v nezaměstnanosti nebo dávek hmotné nouze. Uvedené částce se přibližují pouze dávky pro osoby zdravotně postižené, na které bylo vynaloženo 168 mil. Kč. V okrese Mladá Boleslav dávky státní sociální podpory vyplácely ve sledovaném období 3 kontaktní pracoviště Úřadu práce České republiky, a to v Mladé Boleslavi, Mnichovo Hradišti a Benátkách nad Jizerou. Celkově bylo v tomto okrese v r. 2013 vyplaceno na dávkách SSP přes 360 mil. korun, což jej řadí mezi okresy s nejvyšším objemem dávek státní sociální podpory. Naopak přítomnost významného ekonomického subjektu na trhu práce v regionu, který představuje automobilka Škoda, se projevuje na velmi nízkém objemu vyplacených finančních prostředků ve formě podpor v nezaměstnanosti a dávek hmotné nouze. Data za všechny zmíněné okresy znázorňuje graf. č. 11.

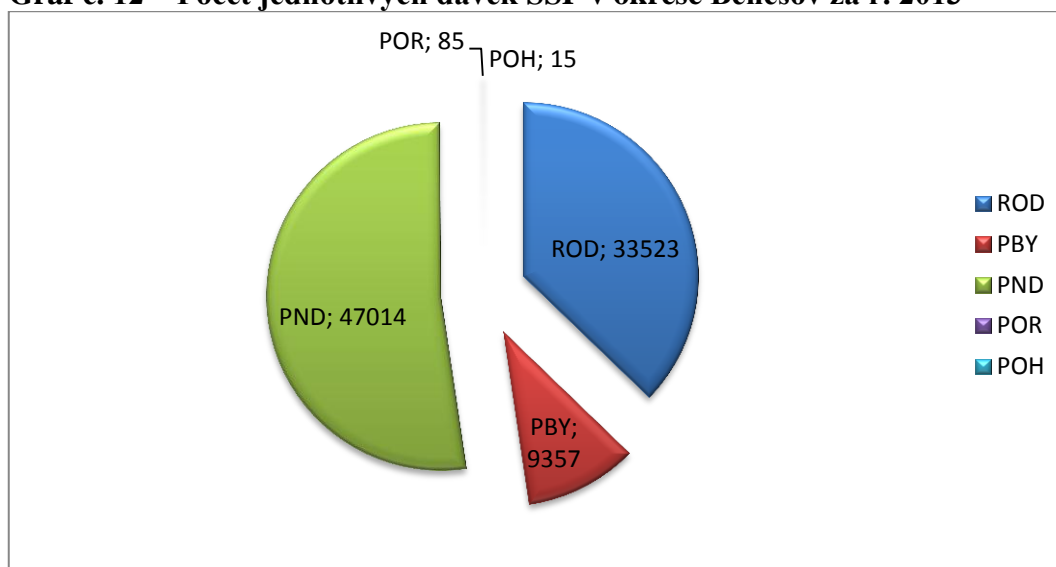
Graf č. 11 – Objem dávek ÚP ČR v okresech Benešov, Beroun a Mladá Boleslav za r. 2013 (Kč)

Zdroj: ÚP ČR – KrP Příbram (vlastní zpracování)

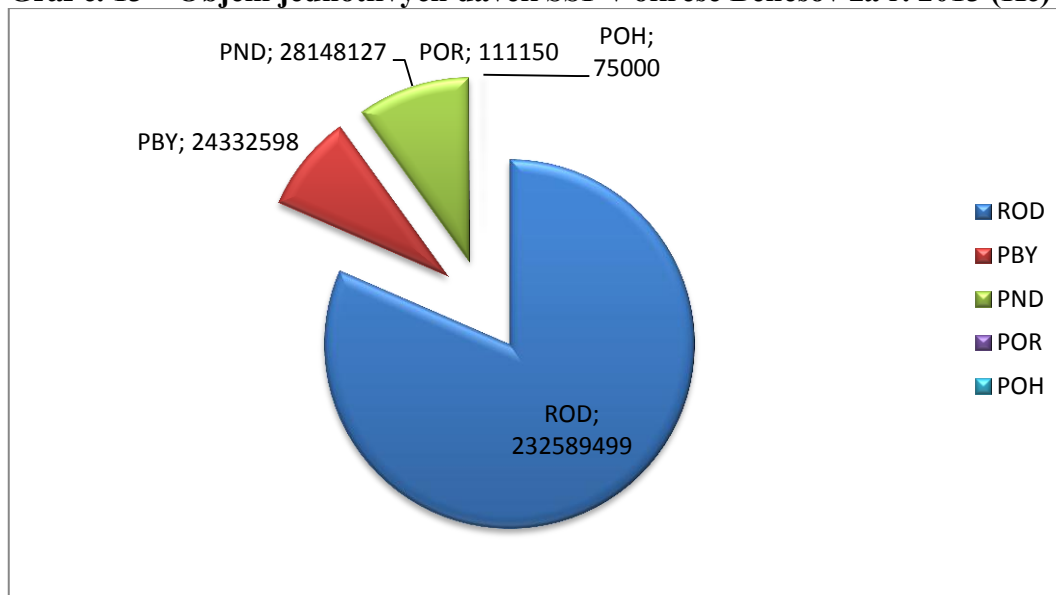
Počty jednotlivých dávek SSP a jejich celkovou vyplácenou výši za jednotlivá kontaktní pracoviště ÚP okresu Benešov v podobě souhrnu za okres lze vyčíst z grafů č. 12 a 13. Z údajů je patrné, že v roce 2013 z hlediska počtu dávek je z pohledu kontaktních pracovišť ÚP a tím i celého okresu nejvíce vyplácenou dávkou přídavek na dítě, z hlediska celkového objemu finančních prostředků jich bylo nejvíce vynaloženo na rodičovský příspěvek.

Graf č. 12 – Počet jednotlivých dávek SSP v okrese Benešov za r. 2013

Zdroj: ÚP ČR – KrP Příbram (vlastní zpracování)

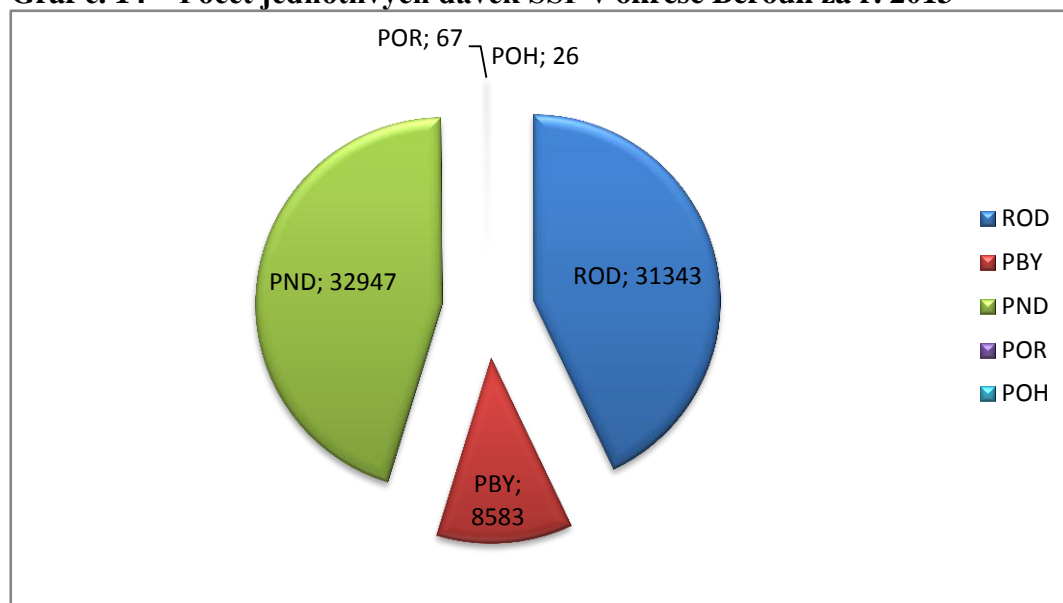
Graf č. 13 – Objem jednotlivých dávek SSP v okrese Benešov za r. 2013 (Kč)

Zdroj: ÚP ČR – KrP Příbram (vlastní zpracování)

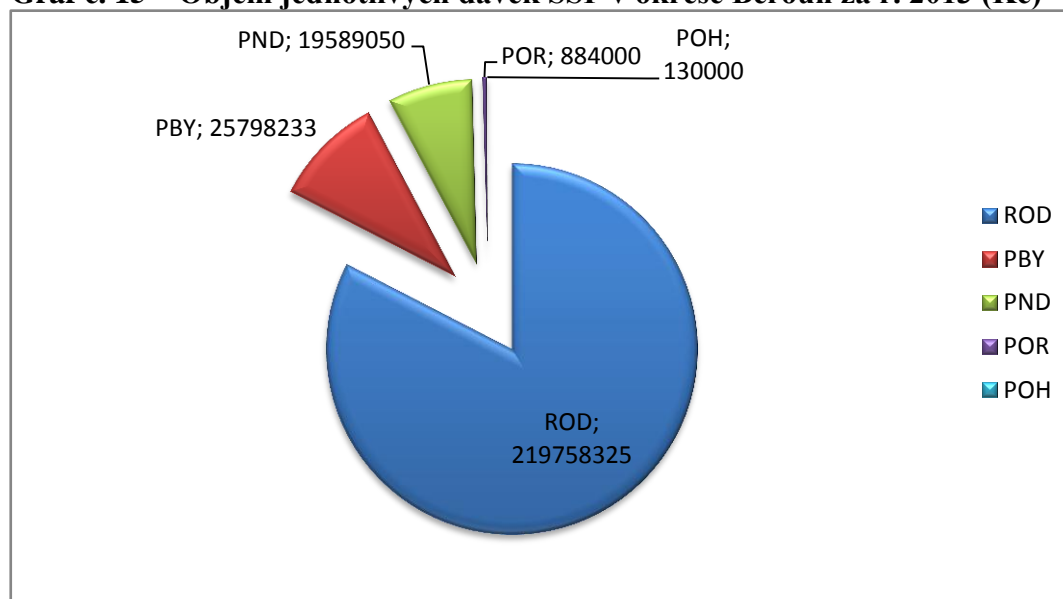
Počty jednotlivých dávek SSP a jejich celkovou vyplácenou výši za okres Beroun lze vyčíst z grafů č. 14 a 15. Z údajů je patrné, že z hlediska celkového objemu vynaložených finančních prostředků jich bylo nejvíce použito na rodičovský příspěvek a oproti okresu Benešov na příspěvek na bydlení, z hlediska počtu dávek byly téměř stejně žádány přídavek na dítě a rodičovský příspěvek.

Graf č. 14 – Počet jednotlivých dávek SSP v okrese Beroun za r. 2013

Zdroj: ÚP ČR – KrP Příbram (vlastní zpracování)

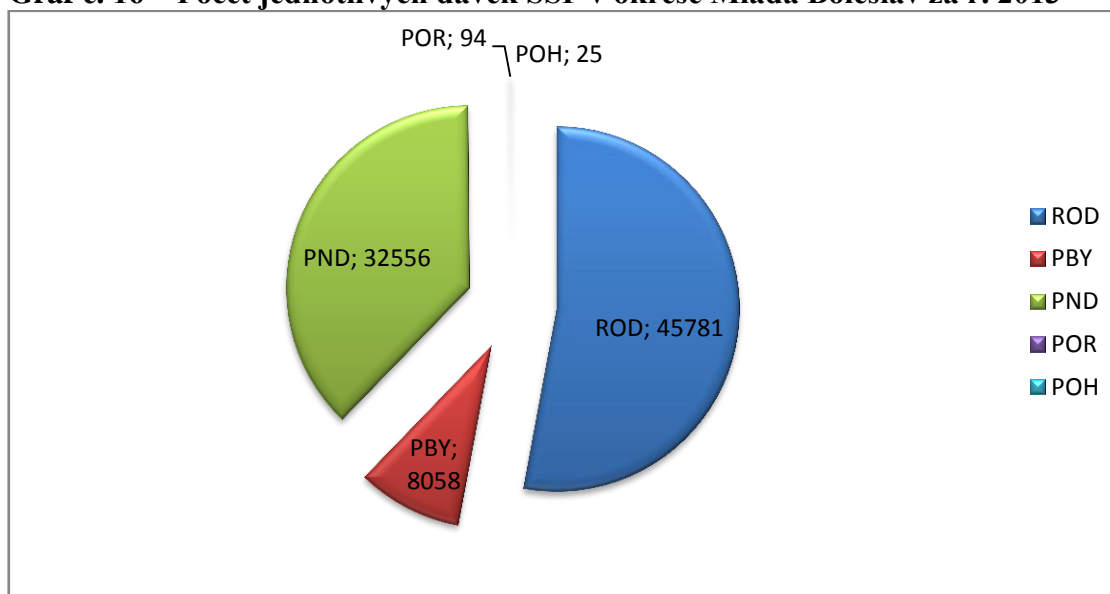
Graf č. 15 – Objem jednotlivých dávek SSP v okrese Beroun za r. 2013 (Kč)

Zdroj: ÚP ČR – KrP Příbram (vlastní zpracování)

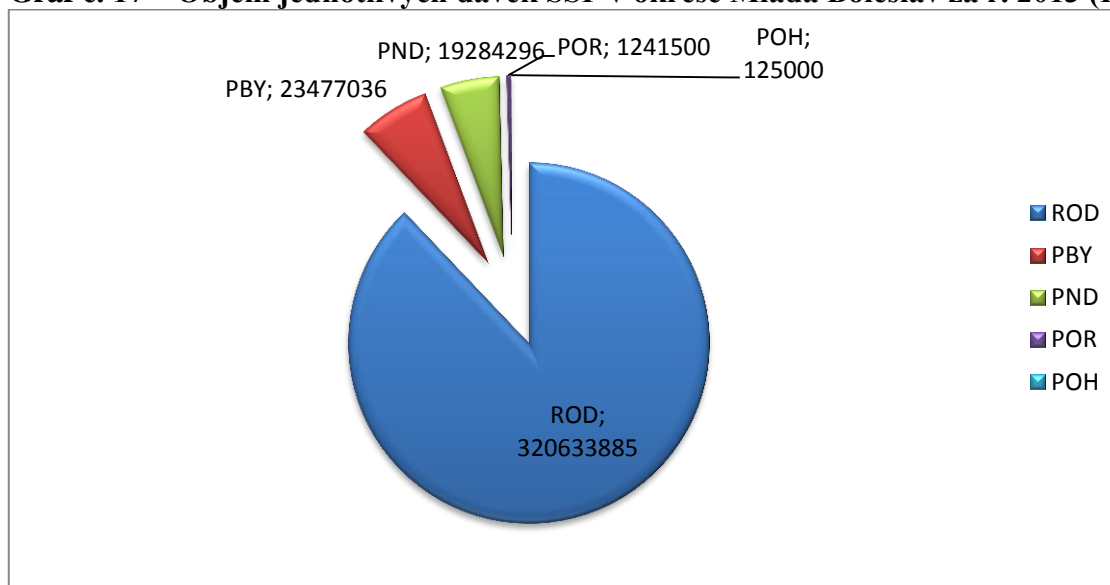
V okrese Mladá Boleslav znázorňují počty dávek SSP a jejich celkově vyplacený objem finančních prostředků za jednotlivé dávky v r. 2013 grafy č. 16 a 17, nejvíce záznamů (53% z celkového počtu) a vyplacených finančních prostředků (88% z celkového objemu vyplacených dávek) se váže k dávce rodičovský příspěvek.

Graf č. 16 – Počet jednotlivých dávek SSP v okrese Mladá Boleslav za r. 2013

Zdroj: ÚP ČR – KrP Příbram (vlastní zpracování)

Graf č. 17 – Objem jednotlivých dávek SSP v okrese Mladá Boleslav za r. 2013 (Kč)

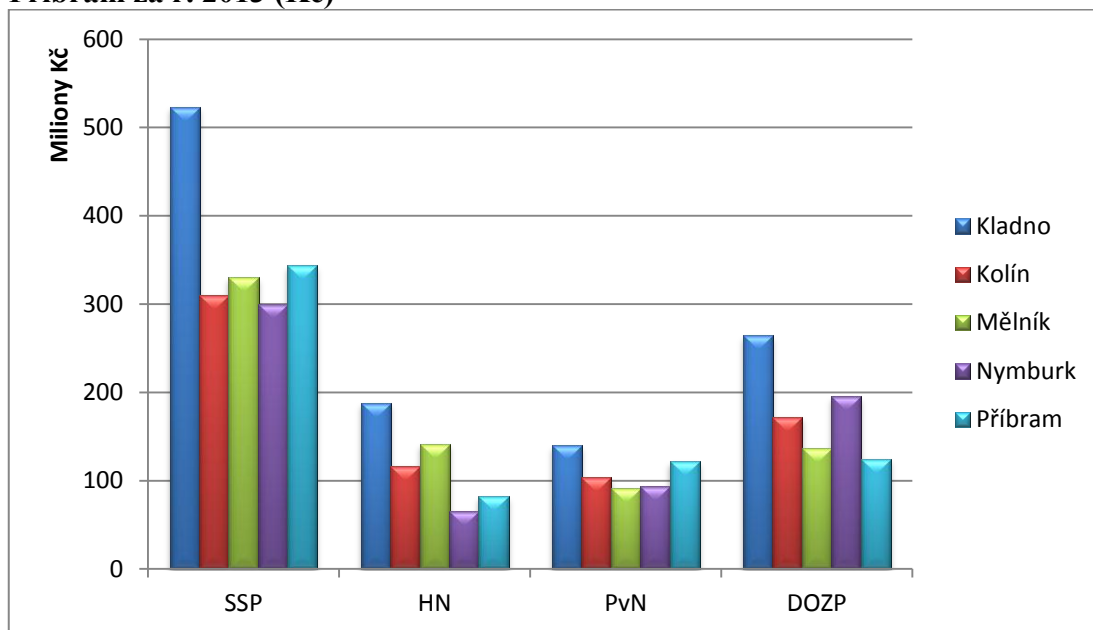
Zdroj: ÚP ČR – KrP Příbram (vlastní zpracování)

4.3.3 Okresy s vysokým podílem nezaměstnaných osob

Jak vyplývá z kapitoly č. 4.2.3, do skupiny okresů s vysokým podílem nezaměstnaných osob přesahujícím 8 % patří okresy Kladno, Kolín, Mělník, Nymburk a Příbram.

V okrese Kladno dávky státní sociální podpory ve sledovaném období vyplácely 4 kontaktní pracoviště Úřadu práce České republiky, a to v Kladně, Slaném, Stochově a Zlonicích (od 1. 1. 2014 bylo toto pracoviště zrušeno), celkem bylo na dávky SSP vynaloženo 523 mil. Kč. Nejméně finančních prostředků ze sledovaných dávkových systémů spotřebovaly podpory v nezaměstnanosti, a to i přes skutečnost, že okres Kladno měl v r. 2013 pátou nejvyšší nezaměstnanost mezi okresy v kraji. V okrese Kolín dávky státní sociální podpory ve sledovaném období vyplácely 2 kontaktní pracoviště Úřadu práce České republiky, a to v Kolíně a Českém Brodu. Přestože se jedná o okres s druhou nejvyšší nezaměstnaností v kraji, bylo na dávkách SSP vyplaceno zhruba trojnásobné množství finančních prostředků než na podpory v nezaměstnanosti. V okrese Mělník dávky SSP ve sledovaném období vyplácely 3 kontaktní pracoviště, a to v Mělníku, Kralupech nad Vltavou a Neratovicích, celkově bylo v tomto okrese nejvíce finančních prostředků vyplaceno na dávkách SSP a dávkách hmotné nouze, o které žádali lidé postižení povodněmi. Dávky státní sociální podpory v okrese Nymburk vyplácely v r. 2013 4 kontaktní pracoviště, a to kromě Nymburka ještě v Lysé nad Labem, Městci Králové a Poděbradech, dohromady bylo na dávky SSP v roce 2013 vynaloženo téměř 300 mil. korun. V okrese Příbram dávky státní sociální podpory ve sledovaném období vyplácelo 5 pracovišť Úřadu práce České republiky – kontaktní pracoviště Příbram, Dobříš, Sedlčany, a detašovaná pracoviště Rožmitál p. Tř. a Březnice. Částka vynaložená na dávky SSP atakuje 350 mil. korun, což je při skutečnosti, že se jedná o okres s vůbec nejvyšší nezaměstnaností v r. 2013 v kraji trojnásobek prostředků vyplacených na podpory v nezaměstnanosti (graf č. 18).

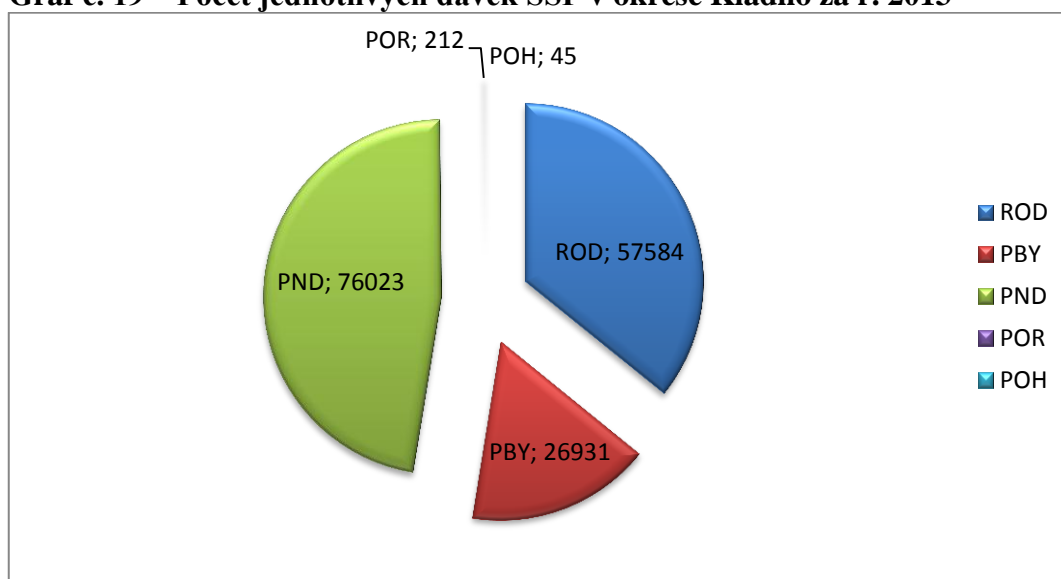
Graf č. 18 – Objem dávek ÚP ČR v okresech Kladno, Kolín, Mělník, Nymburk a Příbram za r. 2013 (Kč)

Zdroj: ÚP ČR – KrP Příbram (vlastní zpracování)

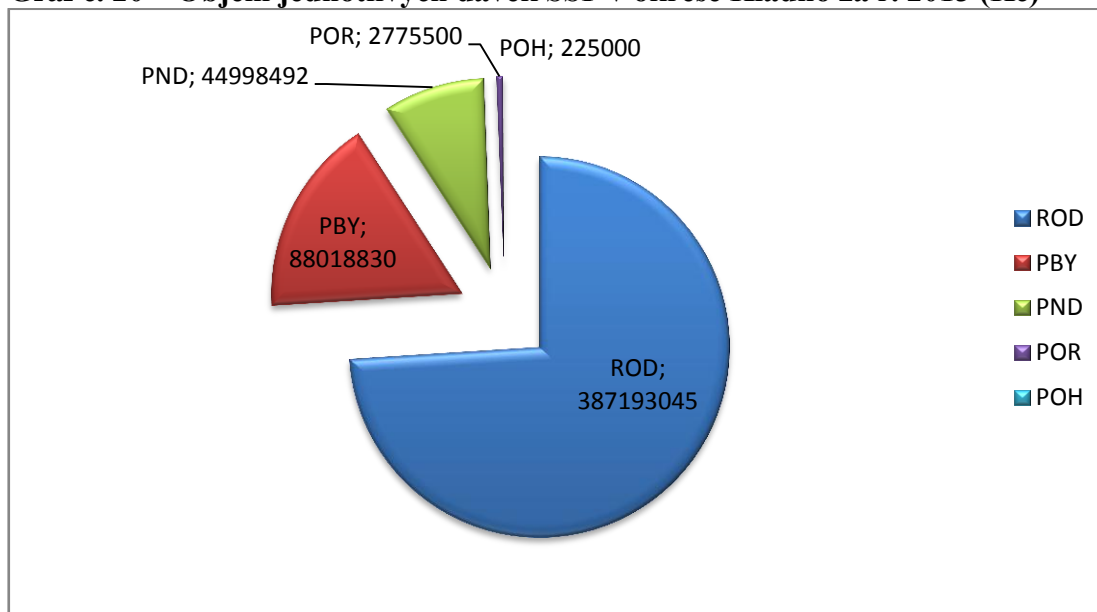
Počty jednotlivých dávek SSP a jejich celkovou vyplácenou výši za celý okres Kladno lze vyčíst z grafů č. 19 a 20. Ze zjištěných dat je patrné, že z hlediska celkového objemu vynaložených finančních prostředků jich 74% bylo použito na rodičovský příspěvek a 17% příspěvek na bydlení, z hlediska počtu dávek je nejvíce žádán přídavek na dítě (47% celkového počtu dávek).

Graf č. 19 – Počet jednotlivých dávek SSP v okrese Kladno za r. 2013

Zdroj: ÚP ČR – KrP Příbram (vlastní zpracování)

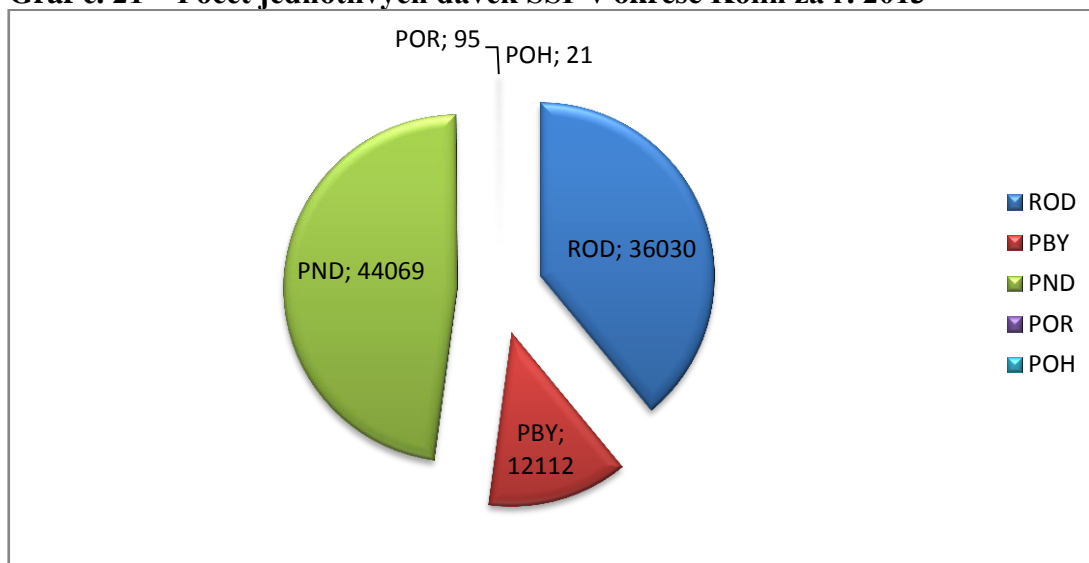
Graf č. 20 – Objem jednotlivých dávek SSP v okrese Kladno za r. 2013 (Kč)

Zdroj: ÚP ČR – KrP Příbram (vlastní zpracování)

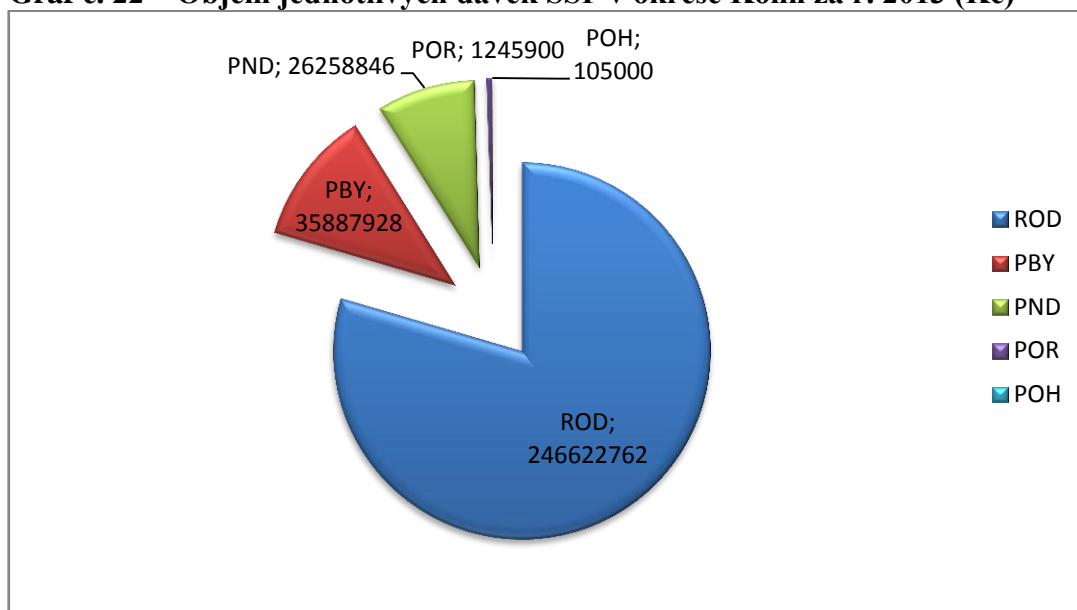
V okrese Kolín, jak vyplývá z dat z JVM krajské pobočky ÚP ČR v Příbrami zpracovanými v níže zobrazených grafech č. 21 a 22 je patrné, že v roce 2013 z hlediska počtu dávek je nejvíce vyplácenou dávkou přídavek na dítě, z hlediska celkového objemu finančních prostředků jich bylo nejvíce vynaloženo na rodičovský příspěvek, na který např. v porovnání s druhou dávkou - příspěvkem na bydlení bylo vyplaceno 6 krát více finančních prostředků.

Graf č. 21 – Počet jednotlivých dávek SSP v okrese Kolín za r. 2013

Zdroj: ÚP ČR – KrP Příbram (vlastní zpracování)

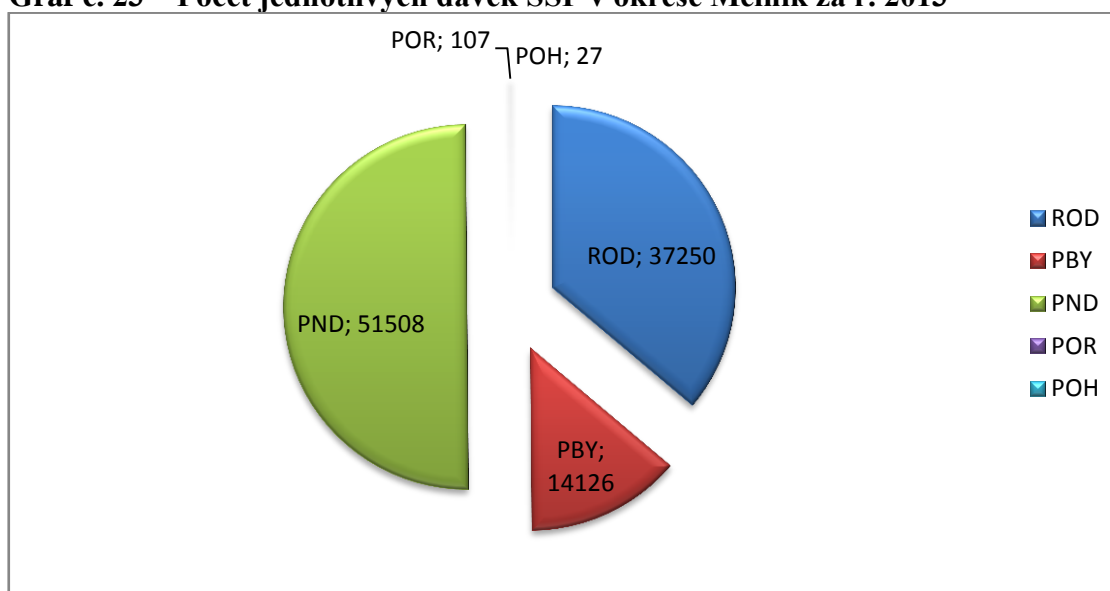
Graf č. 22 – Objem jednotlivých dávek SSP v okrese Kolín za r. 2013 (Kč)

Zdroj: ÚP ČR – KrP Příbram (vlastní zpracování)

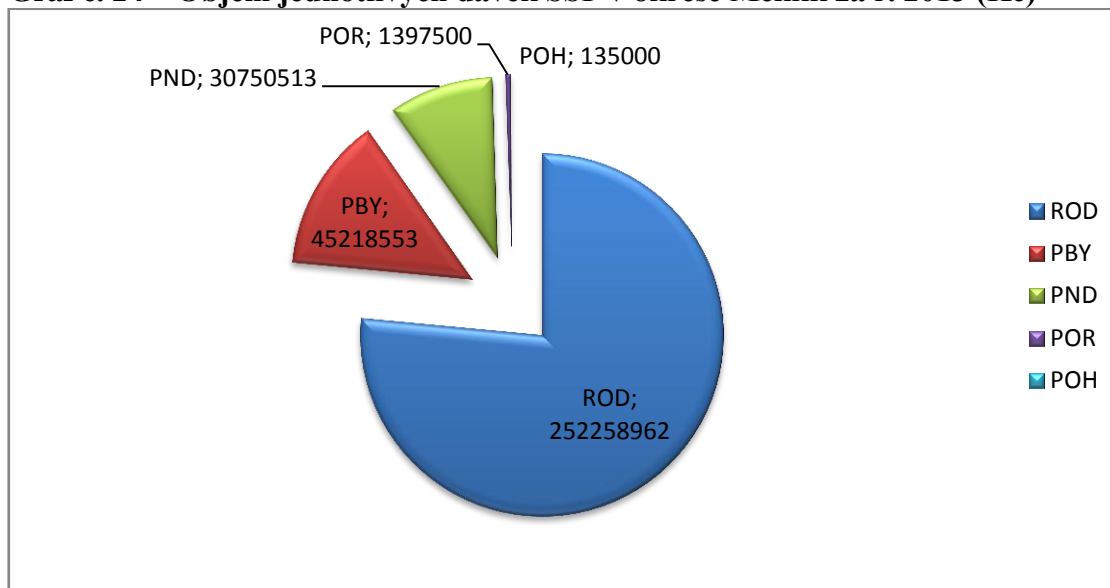
Nežádanější dávkou SSP v okrese Mělník byl přídavek na dítě, který činil 50% z celkového počtu všech žádostí, z hlediska celkového objemu finančních prostředků jich bylo nejvíce vynaloženo na rodičovský příspěvek, a na příspěvek na bydlení. Počty jednotlivých dávek SSP za sledované období ukazuje graf č. 23, jejich celkovou vyplácenou výši za celý okres lze vyčíst z grafu č. 24.

Graf č. 23 – Počet jednotlivých dávek SSP v okrese Mělník za r. 2013

Zdroj: ÚP ČR – KrP Příbram (vlastní zpracování)

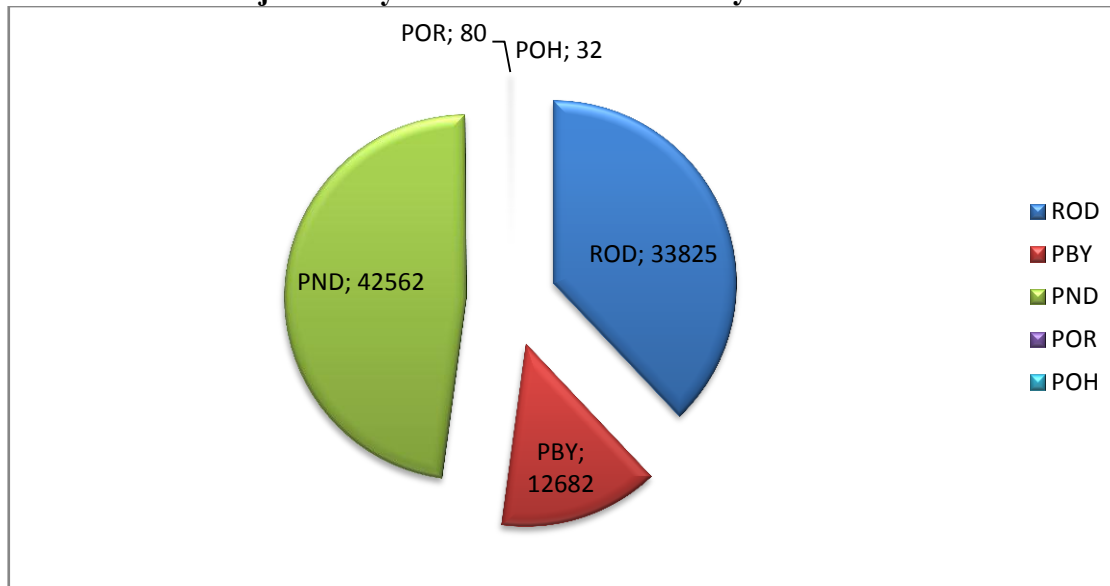
Graf č. 24 – Objem jednotlivých dávek SSP v okrese Mělník za r. 2013 (Kč)

Zdroj: ÚP ČR – KrP Příbram (vlastní zpracování)

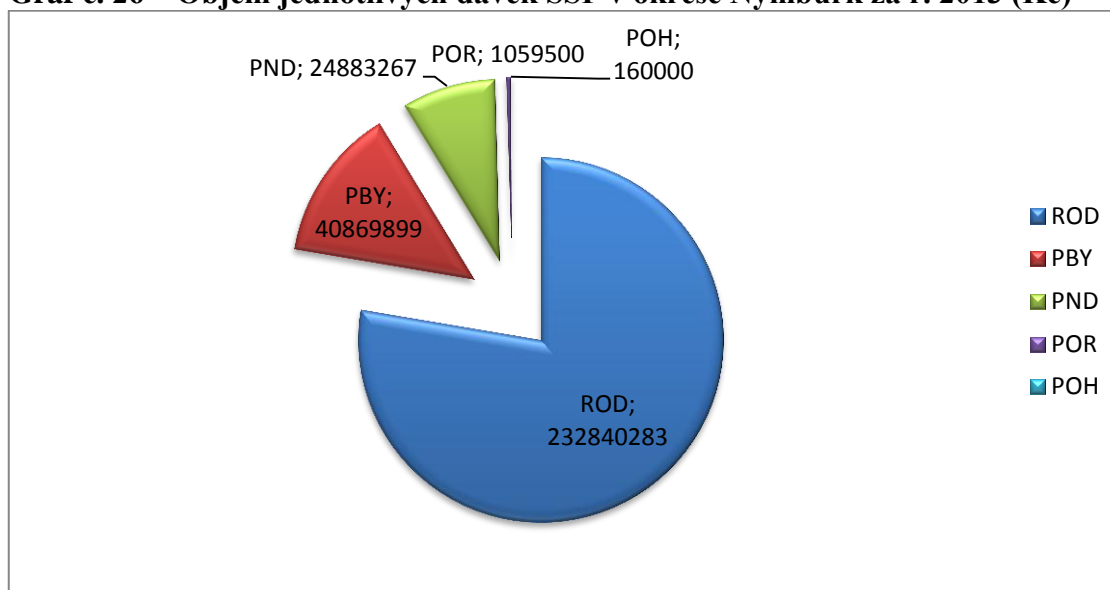
V okrese Nymburk byl nežádanější dávkou přídavek na dítě, z hlediska množství vyplacených finančních prostředků jich nejvíce spotřeboval rodičovský příspěvek (graf č. 25 a 26).

Graf č. 25 – Počet jednotlivých dávek SSP v okrese Nymburk za r. 2013

Zdroj: ÚP ČR – KrP Příbram (vlastní zpracování)

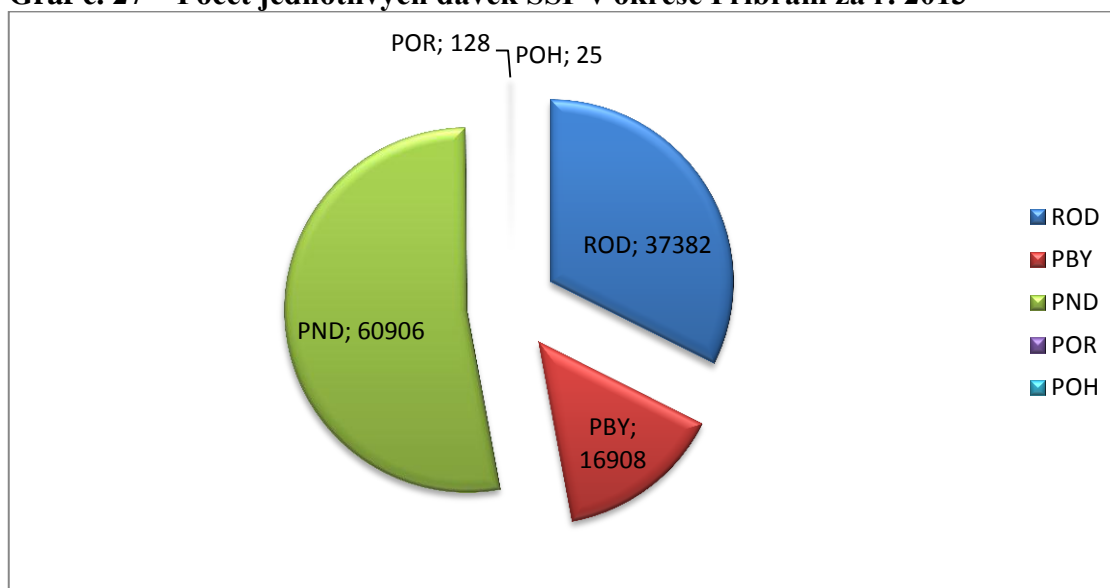
Graf č. 26 – Objem jednotlivých dávek SSP v okrese Nymburk za r. 2013 (Kč)

Zdroj: ÚP ČR – KrP Příbram (vlastní zpracování)

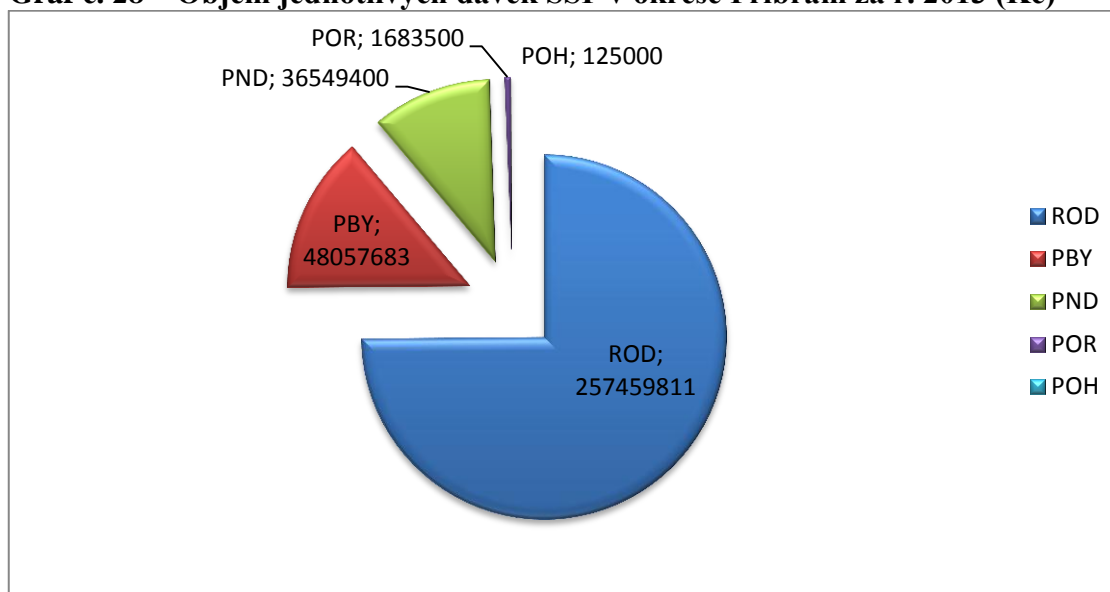
Počty žádostí o jednotlivé dávky a objem vyplacených finančních prostředků v dávkách SSP v rámci okresu Příbram znázorňují grafy č. 27 a 28. V okrese vykazujícím ve sledovaném období r. 2013 vůbec nejvyšší podíl nezaměstnaných osob ve Středočeském kraji (9,52%) je nejžádanější dávkou příspěvek na dítě, který z celkového počtu žádostí činí 55%, nejvíce finančních prostředků bylo vynaloženo na rodičovský příspěvek.

Graf č. 27 – Počet jednotlivých dávek SSP v okrese Příbram za r. 2013

Zdroj: ÚP ČR – KrP Příbram (vlastní zpracování)

Graf č. 28 – Objem jednotlivých dávek SSP v okrese Příbram za r. 2013 (Kč)

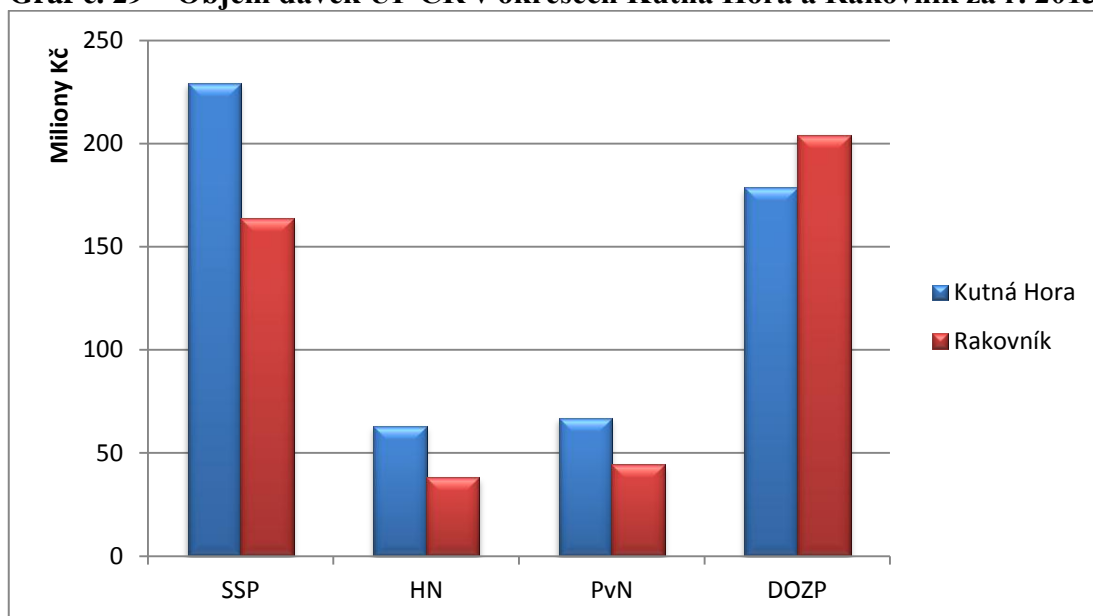
Zdroj: ÚP ČR – KrP Příbram (vlastní zpracování)

4.3.4 Okresy s nízkým počtem obyvatel a nízkou hustotou osídlení

Okresy vykazující v rámci Středočeského kraje nejnižší počet obyvatel a nízkou hustotu osídlení jsou **Kutná Hora** a **Rakovník**. V prvně jmenovaném dávky státní sociální podpory vyplácely ve sledovaném období 4 kontaktní pracoviště Úřadu práce České republiky, a to v Kutné Hoře, Čáslavi, Uhlířských Janovicích a Zruči nad Sázavou. Celkově bylo v okrese Kutná Hora ve sledovaném období (2013) na dávkách SSP vyplaceno 229 mil. Kč, pro srovnání na podporách v nezaměstnanosti bylo vyplaceno ze státního rozpočtu 67 mil. Kč a na dávkách pro osoby v hmotné nouzi 63 mil. Kč. Přestože se jedná o okres vykazující třetí nejvyšší nezaměstnanost v kraji, objem finančních prostředků vyplacených na dávkách SSP téměř čtyřnásobně převyšuje objem finančních prostředků vynaložených na podpory v nezaměstnanosti.

V okrese **Rakovník** dávky státní sociální podpory ve sledovaném období vyplácela 2 pracoviště Úřadu práce České republiky – kontaktní pracoviště Rakovník a Nové Strašecí. Částka vynaložená na dávky SSP přesahuje 160 mil. korun, což je nejméně v okresech celého Středočeského kraje (graf č. 29).

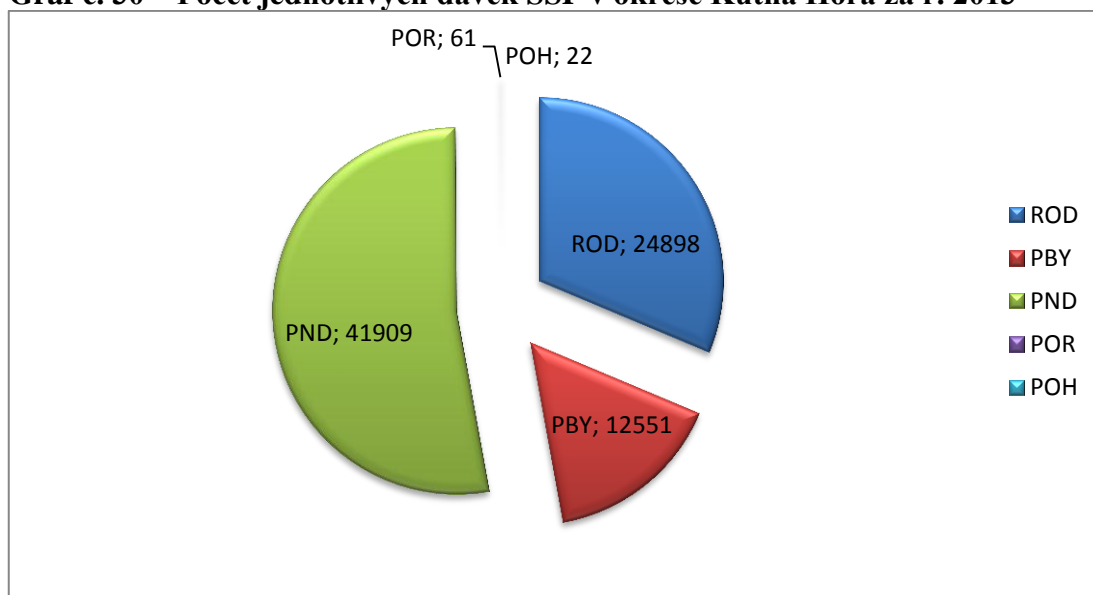
Graf č. 29 – Objem dávek ÚP ČR v okresech Kutná Hora a Rakovník za r. 2013 (Kč)

Zdroj: ÚP ČR – KrP Příbram (vlastní zpracování)

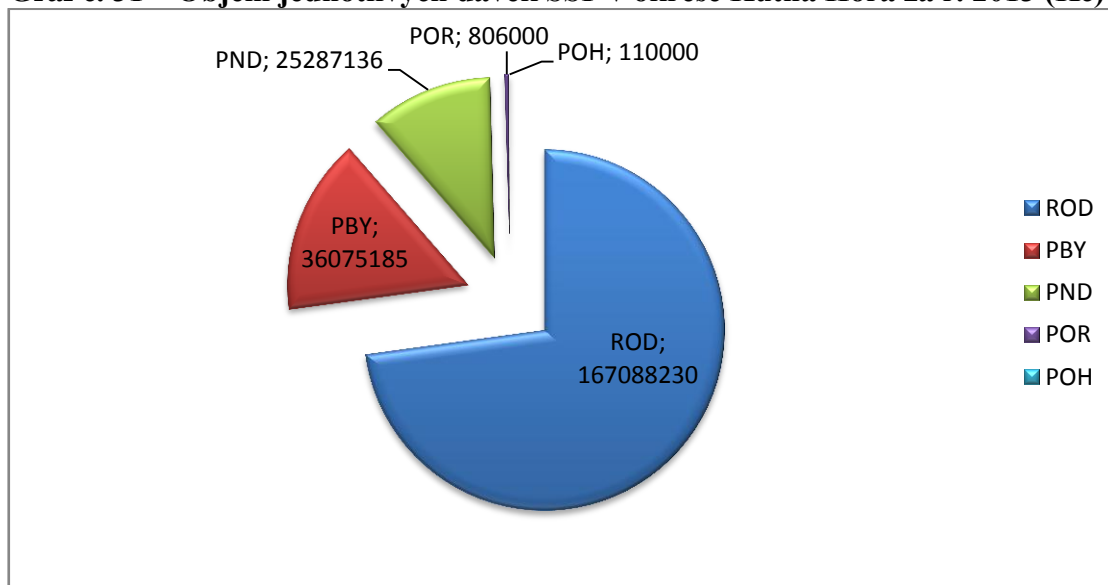
Z údajů získaných od krajské pobočky ÚP v Příbrami vyplývá, že v roce 2013 z hlediska počtu dávek je ve sledovaném okrese Kutná Hora nejvíce vyplácenou dávkou přídavek na dítě (53% z celkového počtu dávek SSP), z hlediska celkového objemu finančních prostředků vyplacených na všechny dávky SSP jich bylo vynaloženo 73% na rodičovský příspěvek (graf č. 30 a 31).

Graf č. 30 – Počet jednotlivých dávek SSP v okrese Kutná Hora za r. 2013

Zdroj: ÚP ČR – KrP Příbram (vlastní zpracování)

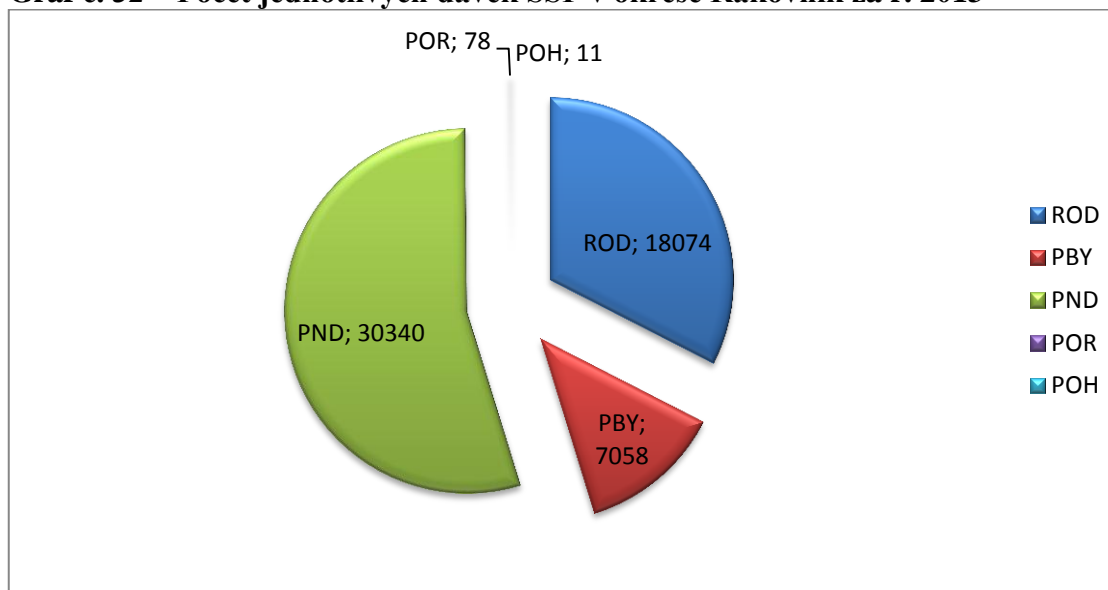
Graf č. 31 – Objem jednotlivých dávek SSP v okrese Kutná Hora za r. 2013 (Kč)

Zdroj: ÚP ČR – KrP Příbram (vlastní zpracování)

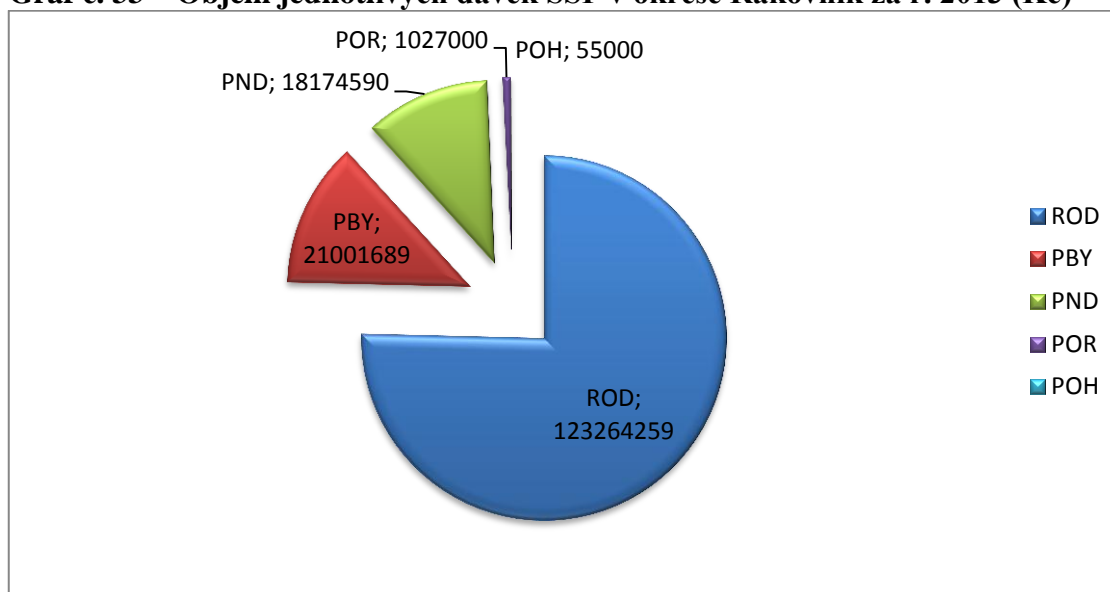
Situaci v okrese Rakovník z pohledu počtu žádostí a objemu vyplacených finančních prostředků v agendě dávek SSP znázorňují grafy č. 32 a 33. Nejvyšší počet žádostí byl ve sledovaném období zaznamenán u přídavku na děti (55% z celkového počtu), nejdražší dávkou byl rodičovský příspěvek (75% z celkového objemu vynaložených finančních prostředků), nicméně v obou případech se jedná o nejnižší hodnoty v kraji.

Graf č. 32 – Počet jednotlivých dávek SSP v okrese Rakovník za r. 2013

Zdroj: ÚP ČR – KrP Příbram (vlastní zpracování)

Graf č. 33 – Objem jednotlivých dávek SSP v okrese Rakovník za r. 2013 (Kč)

Zdroj: ÚP ČR – KrP Příbram (vlastní zpracování)

4.3.5 Expertní hodnocení distribuce dávek SSP

Vzhledem k tomu, že pro meziregionální srovnávání distribuce dávek státní sociální pomoci je důležitý kontext a interpretace užívání takových dávek, další návazná část empirické studie využívá poznatků získaných rozhovory s experty. Jednotlivými respondenty byli pracovníci krajské pobočky Úřadu práce ČR Příbram z jednotlivých kontaktních pracovišť, konkrétně šlo o pracovníky na pozicích vedoucí oddělení dávek NSD, vedoucí referátu dávek SSP, metodik, referent. S ohledem na pracovní pozici autora šlo o spolupracovníky, s nimiž bylo vhodné využít k dotazování elektronickou poštu doplněnou telefonickým dotazováním. Okruhy otázek byly zaměřeny na obecné nedostatky systému dávek SSP (pracnost administrace dávek, zneužitelnost), na skutečnost zda dávky splňují či nesplňují principy sociální politiky, zejména principy sociální spravedlnosti - potřebnost, zásluhovost, a také na to, jakou měrou jsou dávky SSP pravděpodobně ovlivňovány regionálními disparitami. Získané reakce oslovených respondentů k uvedeným okruhům otázek je možné strukturovat do 3 částí:

- *porušení principu sociální politiky (na straně žadatelů)* - dle většiny oslovených respondentů dávky SSP principy nesplňují sociální spravedlnosti, neboť žadatelé o dávky často svoji životní situaci účelově přizpůsobují tak, aby jim na dávky vznikl

nárok. Systém je postaven tak, že nezohledňuje zásluhovost (jaké zásluhy má ten, kdo nepracoval a pracovat nechce?) ani potřebnost (je potřebný ten, kdo vykazuje 20 let nulový příjem a přitom disponuje majetkem?). Vzhledem k tomu, že kontrolní mechanismy flexibilně nereagují na tyto nedostatky dávkového systému, dochází tak k reprodukci klientů dávek SSP v rodinách dlouhodobě závislých na dávkovém systému zejména v případech, kdy dochází k využívání dávkového systému jako legitimního zdroje příjmů, který je primární ve srovnání s trhem práce. Děti, které se s tímto přístupem v každodenním životě setkávají jej mohou považovat za běžný zdroj zajišťování životních potřeb. Jako příklad sociálně nespravedlivé dávky byl respondenty často uváděn „rodičovský příspěvek“ u kterého nejsou testovány příjmy rodiny (včetně matky) a je tak mnohdy vyplácen rodinám zjevně sociálně nepotřebným, přestává být „sociální dávkou“ v pravém slova smyslu a stal se „nárokem“.

- *porušení principu sociální politiky (na straně poskytovatelů)* - v tomto případě nejde o registrované poskytovatele sociálních služeb, ale ty subjekty sociální politiky, u nichž se očekávalo zvýšení efektivity poskytování sociálních služeb v rámci tržního mechanismu, a to se týká zejména dávky „příspěvek na bydlení“. Tato dávka je často předmětem podvodů - nájemní smlouvy jsou uzavírány mezi příbuznými, neprověřují se skutečné majetkové poměry žadatelů, dochází k účelovému přihlašování k trvalému pobytu. Jako řešení navrhovala většina respondentů umožnit plátcům dávky, tedy ÚP ČR provádět sociální šetření zaměřená na ověření skutečných majetkových a sociálních poměrů žadatele či žadatelů a zajistit tak, aby dávky SSP obecně byly vypláceny v rámci sociální spravedlnosti skutečně potřebným občanům. Efektivnost tohoto návrhu byla již úspěšně prokázána v praxi u dávek hmotné nouze v podobě úspor finančních prostředků v řádech milionů korun.
- *vliv regionálních disparit na dávky* - nejvíce zmiňovanou disparitou byl experty uváděn vysoký podíl nezaměstnaných osob, který se projevuje růstem počtu vyplácených dávek SSP, zejména příspěvku na bydlení; jako další disparita byla respondenty zmiňována poloha regionu vůči ekonomickému centru, kdy dobrá dopravní dostupnost Prahy a možnost využití tamních pracovních nabídek s vyšším finančním ohodnocením má dopad na strukturu a objem dávek SSP, zejména těch

s testovaným příjmem rodiny. Další regionální disparitou je přítomnost silného zaměstnavatele a jeho regionálních subdodavatelů, projevující se vyššími příjmy ale také v rámci regionu vyššími cenami včetně nákladů na bydlení, což s pohledu dávek SSP vede buď k zamítání žádostí o tyto dávky z důvodu vysokých příjmů, nebo ke zvýšení počtu žadatelů o dávky z důvodu vysokých nákladů na bydlení.

Porovnání regionů vykazujících sociálně ekonomické disparity ve vztahu k dávkám státní sociální podpory přináší další kapitola.

4.3.6 Meziokresní srovnání dávek SSP v kraji

Při meziokresním srovnání dat sledovaného období 2013 jsou dávky státní sociální podpory komparovány:

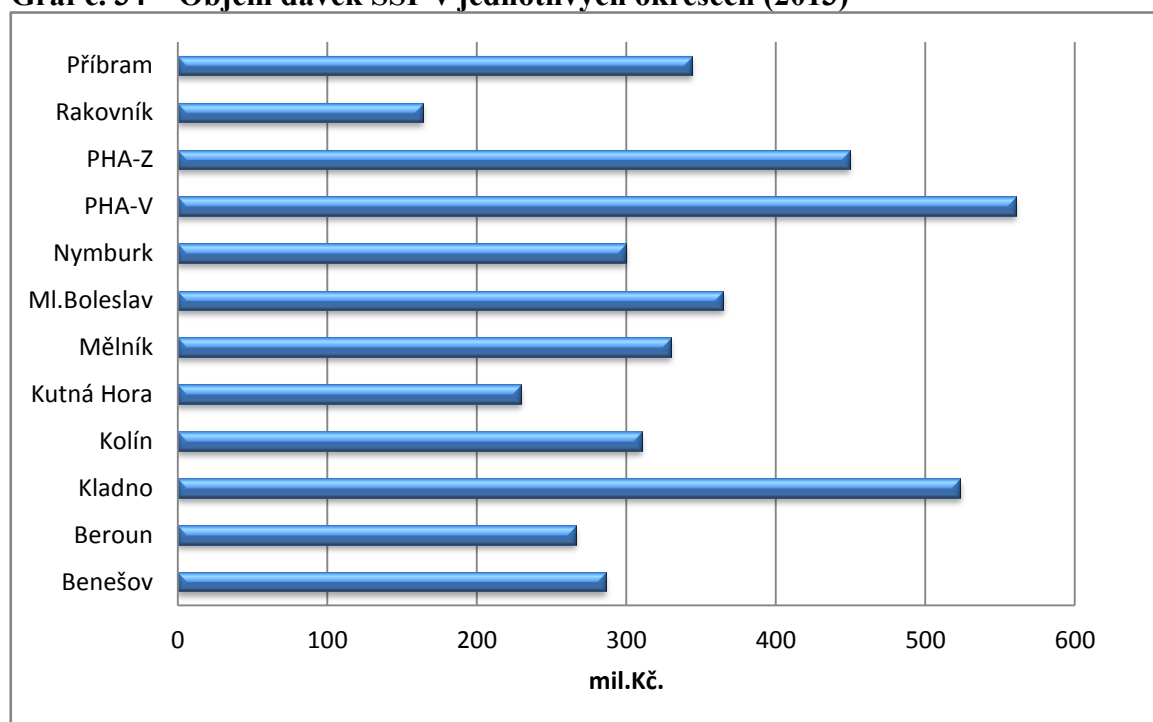
- z hlediska celkového finančního objemu za daný okres
- z hlediska celkového počtu v daném okrese
- z hlediska celkového objemu vyplacených finančních prostředků na jednotlivé druhy dávek

K největšímu objemu finančních prostředků vyplacených formou dávek státní sociální podpory, jak je patrné z grafu č. 34, došlo ve sledovaném období v okrese Praha – východ. Tento okres, který společně s okresem Praha – západ díky své poloze uzavírají ve svém středu Hlavní město Prahu má ve Středočeském kraji i v republice jak dokládají sociálně – ekonomické údaje výjimečné postavení. Jedná se o okres s druhým největším počtem obyvatel, přičemž hlavním důvodem této skutečnosti je v posledním desetiletí migrace pražského ekonomicky silného obyvatelstva s cílem zlepšení kvality bydlení. Jen v r. 2013 se jich přistěhovalo téměř 7000, ale na druhou stranu téměř 3500 vystěhovalo, v obou případech nejvíce v porovnání s ostatními okresy kraje. Okres měl ve sledovaném období v rámci kraje i republiky vůbec nejnížší nezaměstnanost, resp. podíl nezaměstnaných osob (3,53 %), prvenství mu patří také v počtu živě narozených dětí, počtu ekonomických subjektů. Okres Kladno, kterému v celkově vyplacených dávkách SSP patří druhé místo, měl v r. 2013 některé sociálně – ekonomické charakteristiky shodné s předchozím okresem Praha – východ - v rámci Středočeského kraje se jednalo o okres s vysokým, resp. nejvyšším počet obyvatel, s vysokým počtem přistěhovaných obyvatel (3.

v kraji), s druhým nejvyšším počtem živě narozených dětí. Ale na rozdíl od okresu Praha – východ patřil okres Kladno v hodnoceném období mezi regiony kraje s vysokou nezaměstnaností (8,42%), měl vůbec nejvyšší počet uchazečů o zaměstnání na jedno volné pracovní místo, a nejvyšší počet zemřelých obyvatel. Naopak nejméně finančních prostředků na dávkách SSP v rámci meziokresního srovnání bylo v r. 2013 vyplaceno v okrese Rakovník. Hlavním důvodem je demografické hledisko, neboť se jedná o okres s nejmenším počtem obyvatel 55 tisíc (4,3 % obyvatel kraje), zároveň je s nejnižší hustotou zalidnění 62 obyvatel na km² Rakovnicko nejhřidčeji osídleným okresem v rámci kraje.

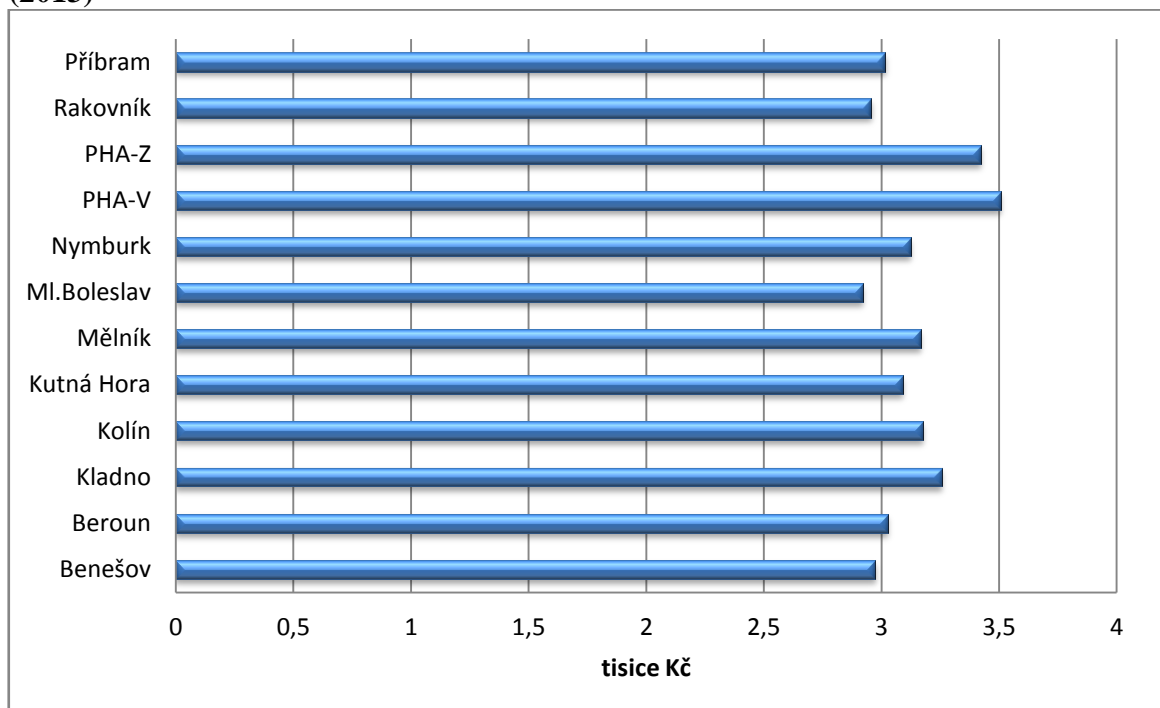
Výše uvedené výsledky jsou dosaženy i v případě, pokud je celkový objem vyplacených finančních prostředků v regionu přepočten na jednoho obyvatele (graf. č. 35). Nejvyšších hodnot opět dosahují regiony pod vlivem Prahy jako ekonomického centra a Kladno jako region ze skupiny s vysokým podílem nezaměstnaných osob.

Graf č. 34 – Objem dávek SSP v jednotlivých okresech (2013)

Zdroj: ÚP ČR – KrP Příbram (vlastní zpracování)

Graf č. 35 – Objem dávek SSP v jednotlivých okresech přepočtený na obyvatele (2013)

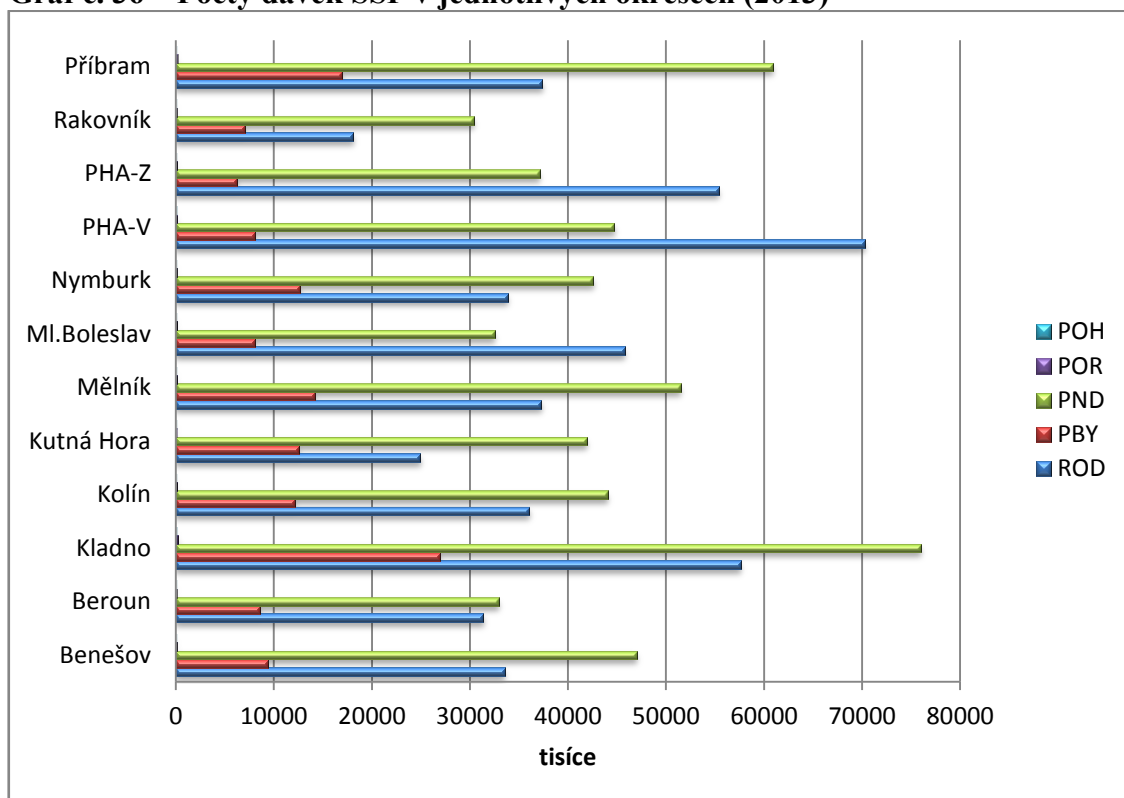

Zdroj: ÚP ČR – KrP Příbram (vlastní zpracování)

Strukturu a počet jednotlivých dávek SSP znázorňuje graf č. 36, z důvodu výrazně nižšího počtu dávek porodné a pohřebné vůči počtům ostatních dávek jsou tyto v grafu nezřetelné, proto jsou zpracovány v grafu č. 37. Regionální disparity v oblasti podílu nezaměstnaných osob a počtu obyvatel v regionu výrazně ovlivňují strukturu a počet dávek založených na testování příjmu rodiny, tato skutečnost je patrná zejména v okrese Kladno a Příbram, ve které podíl nezaměstnaných osob v r. 2013 dosáhl dokonce nejvyšší hodnoty 9,52%. V rámci Středočeského kraje tak v těchto okresech mezi nejpočetnější dávky patří příspěvek na dítě, příspěvek na bydlení a porodné.

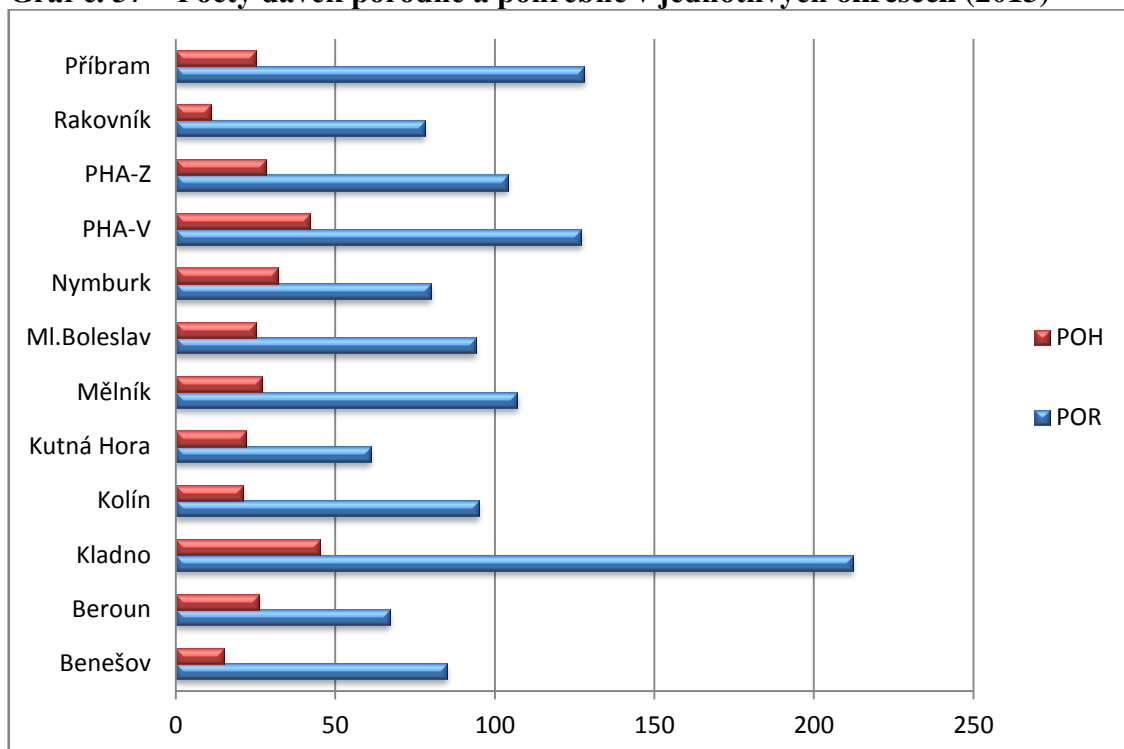
Univerzálně poskytovaná dávka bez testování příjmu rodiny, kterou je rodičovský příspěvek (ROD), je z hlediska regionálních disparit v nejvyšších počtech vyplácena v okresech s nízkým podílem nezaměstnaných osob, mezi které patří Praha – východ (3,53%) a Praha – západ (4,34%), velký počet těchto dávek má i okres Mladá Boleslav (4,69%). V regionech s nejvyšším podílem nezaměstnaných osob, kterými je Příbram (9,52%) a Kolín (9,39%) dosahují počty této dávky zřetelně nižších hodnot, výjimku tvoří okres Kladno, který ale disponuje jinou významnou regionální nerovností – nejvyšším počtem obyvatel v kraji.

Graf č. 36 – Počty dávek SSP v jednotlivých okresech (2013)

Zdroj: ÚP ČR – KrP Příbram (vlastní zpracování)

Graf č. 37 – Počty dávek porodné a pohřebné v jednotlivých okresech (2013)

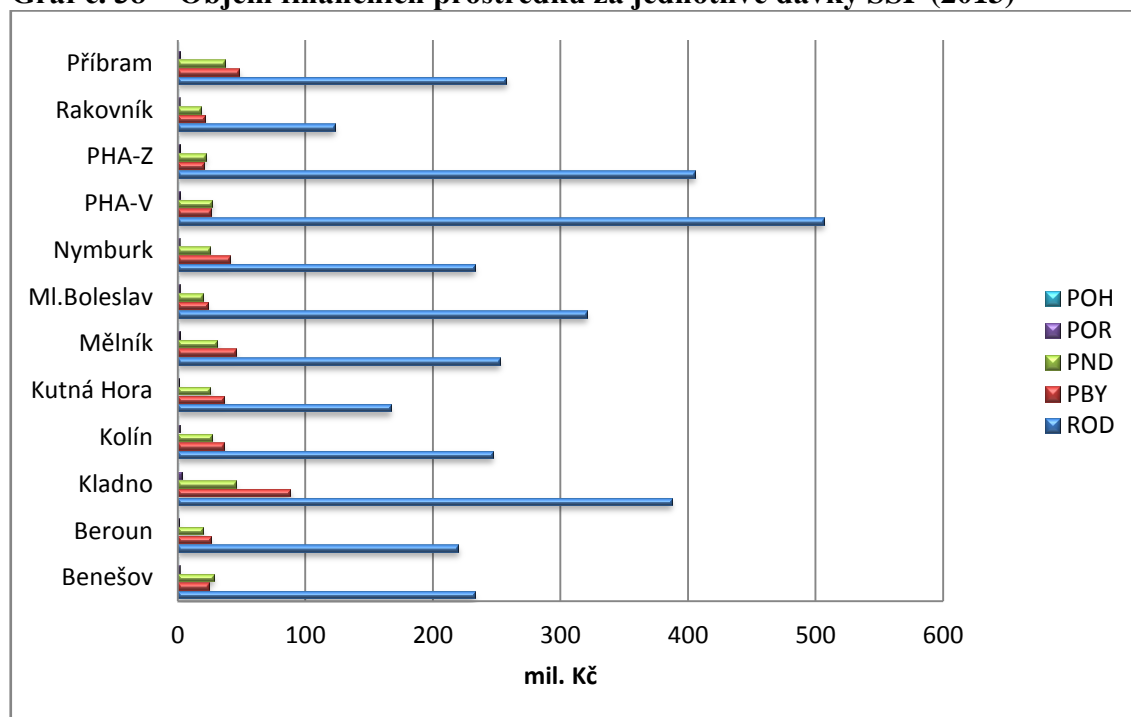
Zdroj: ÚP ČR – KrP Příbram (vlastní zpracování)

Objem finančních prostředků vynaložených na jednotlivé dávky SSP znázorňuje graf č. 38, dávky porodné a pohřebné jsou extra zpracovány v grafu č. 39, protože vůči ostatním dávkám spotřebovaly výrazně méně finančních prostředků a v souhrnném grafu jsou nezřetelné. Z grafu č. 38 jasně vyplývá, že ve všech okresech Středočeského kraje byl největší objem finančních prostředků ve sledovaném období vyplacen v podobě rodičovského příspěvku. Prvenství drží okresy Praha – východ a Praha – západ, které z hlediska regionálních nerovností mají:

- nízký podíl nezaměstnaných osob
- z hlediska polohy přímo sousedí s Hlavním městem
- na jejich území je evidováno nejvíc ekonomických subjektů

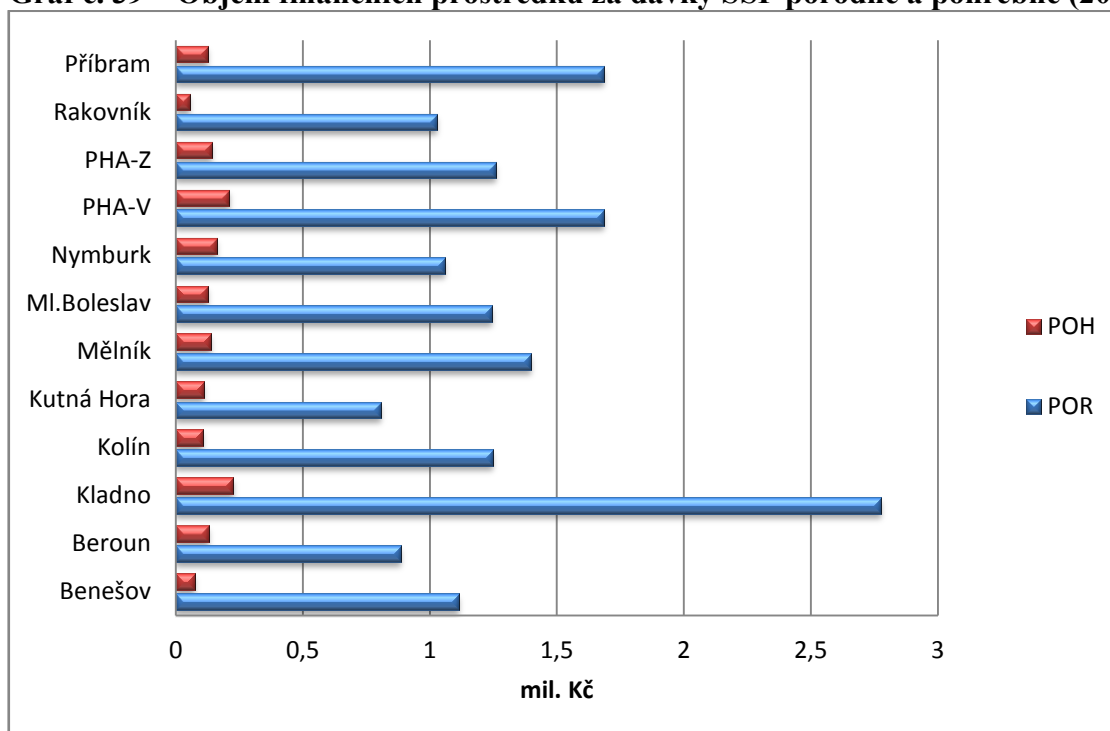
Naopak nejméně peněz bylo vynaloženo na rodičovský příspěvek v okresech Rakovník a Kutná Hora, oba okresy mají v rámci kraje nejmenší počet obyvatel.

Graf č. 38 – Objem finančních prostředků za jednotlivé dávky SSP (2013)

Zdroj: ÚP ČR – KrP Příbram (vlastní zpracování)

Graf č. 39 – Objem finančních prostředků za dávky SSP porodné a pohřebné (2013)

Zdroj: ÚP ČR – KrP Příbram (vlastní zpracování)

4.3.7 Závěr empirické části

Dávky SSP analyzované v této diplomové práci jsou součástí systému sociálního zabezpečení, budovaného v souladu se scénářem sociální reformy ČR od počátku 90. let. Představují komplexní systém pomoci určený převážně rodinám s nezaopatřenými dětmi. Do r. 1995 byly občanům dávky poskytovány z různých sociálních systémů – nemocenského pojištění, důchodového zabezpečení nebo sociální pomoci. K jejich sjednocení došlo až přijetím zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, nicméně dávky se měnily v souladu s tím, jak dané vlády v duchu svých ideologií měnily sociální politiku v zemi. V diplomové práci tak již nejsou analyzovány např. dávky pěstounské péče, které od 1. 1. 2013 nepatří mezi dávky státní sociální podpory a jejich právní úpravu obsahuje zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v minulosti byl také zrušen tzv. příspěvek na dopravu nebo na školní pomůcky, vše z důvodu stabilizace veřejných rozpočtů.

Od 1. 1. 2013 tedy (prozatím) dávky SSP tvoří 5 dávek, které jsou detailně charakterizovány a analyzovány v této práci. Avšak ani tyto dávky, jak vyplynulo

z odpovědí dávkových expertů kontaktních a krajských pracovišť Úřadu práce ČR, nejsou nastaveny ideálně. Mezi hlavní nedostatky patří riziko zneužití dávek z důvodu jejich neexistující kontroly, která by přinášela zpětnou vazbu o oprávněnosti dávky a jejím využití, diskutabilní je také výše některých dávek a metodika jejich administrace. V současné době se úřady práce zaměřují na masivní kontroly dávek hmotné nouze, jejichž nákladovost jak je patrné z dat a grafů obsažených v této práci, je jen zlomkem nákladovosti dávek SSP, které kontrolovány vůbec nejsou.

Při celkovém srovnání jednotlivých regionů a v kontextu s jejich seskupením do čtyř základních kategorií dle společných regionálních disparit lze usuzovat, že výrazně odlišné jsou oba regiony zóny II (PHA-V a PHA-Z) závislé na Hlavním městě představujícím jádrovou zónu I, u nichž je v případě rodičovského příspěvku zřetelně vyšší objem i počet žadatelů, což znamená, že v těchto regionech se nejen nekonzcentrují výraznější sociální problémy vázané na rodinu a její zabezpečení, ale také jde o klienty, kteří využívají netestovanou dávku rodičovského příspěvku, a to zřejmě v jejich vyšších (resp. intenzivnějších) výplatách. Lze tedy předpokládat, že jde buď o klienty, kteří se neobávají kratšího finančního zabezpečení (v případě vícerychlostní rodičovské dovolené), anebo návrat na trh práce nepovažují za problém či na něm nejsou finančně závislí.

Dalším výrazným meziregionálním rozdílem jsou postiženy některé okresy s vysokým podílem nezaměstnaných osob (PB, KL a Měl) zařazené do zóny III, kde je vyplácen vysoký počet příjmově testované dávky příspěvek na dítě. Jde o regiony více vzdálené Praze závislé na zemědělské činnosti (Mělník) a postižené restrukturalizací průmyslu (Příbram, Kladno). Je zde více patrný předpoklad sociální potřeby ve vztahu k rodině a péči o děti, zejména v okrese Kladno je z meziregionálního srovnání dávek „nadužíván“ příspěvek na bydlení a příspěvek na dítě a rodičovský příspěvek. To by mohlo znamenat, že tento okres, resp. jeho klienti jsou sociálně potřební žijící v rodinách se závislými dětmi.

5 ZÁVĚR

Teoretická východiska této práce v sobě propojují dvě vybrané veřejné politiky – politiky sociální s politikou regionální, přičemž předpokladem je, že sociální politika reaguje, respektive by měla reagovat na sociálně ekonomické disparity regionů. Takové reakce by se měly opírat zejména o empirické studie, které na jedné straně vycházejí z charakteristik, resp. sociálních problémů v jednotlivých regionech a na druhé straně z efektivity realizované sociální politiky státu.

V případě sociální politiky státu může jít o široké pojetí sociální politiky státu, anebo její užší vymezení sledující systém sociálního zabezpečení, a to bez ohledu na model sociální politiky uplatňovaný v daném státě. Státní sociální podpora je jednou ze součástí systému sociálního zabezpečení v ČR. Jde o součást zaměřenou zejména na tu část životního cyklu, v níž rodina zabezpečuje své děti. Dávky jsou v tomto systému sice poskytovány na principu *flat rate*, avšak jen některé patří mezi testované, tedy zohledňující příjmovou nerovnost jednotlivých sociálních skupin ve společnosti. Vzhledem k tomu, že testování dávek není určujícím kritériem pro efektivnost dávek, avšak jen kritériem pro jejich legitimní určení, jde o úlohu státu, který sleduje a vyhodnocuje dávkový systém a na základě předpokládané ekonomické a neekonomické efektivity rozhoduje o jejím vyplácení, resp. kritériích pro poskytování dávky. Tato kritéria v sobě obsahují jednak kvalitativní rozměr takových pravidel, tedy určují kdo a v jaké výši na základě spravedlivého rozdělení dle principu potřebnosti získává nárok na příslušné dávky a kvantitativně, tedy v jaké výši v konkrétní situaci. V případě využití principu *flat rate* samozřejmě není možné ovlivňovat redistribuční funkci sociální politiky regionálně, avšak lze sledovat mechanismy čerpání a odhadovat nedostatky v zavedeném systému. Na základě empirické studie této práce, konkrétně analýzy struktury dávek SSP v jednotlivých regionech a jejich hodnocení experty, je snaha dojít k možným momentům neefektivnosti využívání dávkového systému SSP.

Hlavním cílem této diplomové práce je zmapovat a zhodnotit distribuci systému dávek státní sociální podpory z hlediska kvantitativního (objemu dávek) a kvalitativního (struktury dávek) v jednotlivých okresech (LAU1) Středočeského kraje v roce 2013 s možnou souvislostí s vlivem regionálních disparit na kvantitu a kvalitu vymezeného dávkového systému a také posoudit, zda je možné na regionálně rozdílné využívání dávek

systemu státní sociální podpory nahlízet jako na jisté indikátory reagující na sociálně nepříznivou situaci v dané oblasti.

Z výstupů získaných v rámci studijního území jednoznačně vyplývá, že systém dávek SSP je ve sledovaném období v porovnání s ostatními dávkovými systémy (PVN, HN, DOZP) finančně **nejnákladnějším dávkovým systémem**.

Z pohledu **celkového objemu vyplacených dávek SSP** nejvyšších hodnot dosahují okresy Praha – východ a Praha – západ. Oba okresy jsou díky své poloze přímo **pod vlivem Hlavního města jako ekonomického centra** (zóna II), což je disparita, která jednak výrazně ovlivňuje jejich sociálně – ekonomické charakteristiky a zároveň je zásadním způsobem odlišuje od ostatních okresů Středočeského kraje. Vůbec nejvyšší hodnoty dosáhl okres Praha – východ, který měl ve sledovaném období v rámci kraje i republiky nejnižší podíl nezaměstnaných osob (3,53 %). Naopak nejméně finančních prostředků na dávkách SSP v rámci meziokresního srovnání bylo v r. 2013 vyplaceno v okresech vzdálených ekonomickému centru (zóna IV) s nízkým počtem obyvatel, mezi které patří okresy Rakovník a Kutná Hora.

Pokud se jedná o **počty jednotlivých dávek SSP**, v regionech s **vysokým podílem nezaměstnaných osob** převažují dávky vypočítávané na základě příjmu žadatele, tato skutečnost je patrná zejména v okrese Kladno a Příbram, kde mezi nejpočetnější dávky patřil příspěvek na dítě, příspěvek na bydlení (obě dávky nejžádanější v okr. Kladno), a porodné.

Z hlediska **objemu finančních prostředků vynaložených na jednotlivé dávky SSP** jasně vyplývá, že ve všech okresech Středočeského kraje jich bylo ve sledovaném období nejvíce vyplaceno formou univerzálně poskytovaného rodičovského příspěvku, nejvíce **v okresech pod vlivem Prahy jako ekonomického centra** (Praha – východ a Praha – západ) a v **okrese s nejvyšším počtem obyvatel** (Kladno). Naopak nejméně prostředků bylo vynaloženo na rodičovský příspěvek v okresech zóny IV, tj. Rakovník a Kutná Hora.

Na základě meziregionálních analýz se jeví jistá souvislost mezi dávkovým systémem a charakteristikami jednotlivých regionů, regionálně rozdílné využívání dávek systému státní sociální podpory souvisí s regionálními disparitami, jako je např. podíl nezaměstnaných osob, vliv ekonomického centra nebo počet obyvatel, které v případě dávek SSP přímo ovlivňují jejich strukturu a objem vynaložených finančních prostředků.

Využijeme-li k posouzení klasifikaci regionů Středočeského kraje, v jehož rámci analýzy probíhaly ve čtyřech kategoriích regionů s podobnými demografickými a socioekonomickými charakteristikami, pak lze vysledovat několik zásadních vlivů souvisejících s distribucí dávek SSP. Není sporu o vlivu Prahy jako centra (dle kruhového modelu zóny I) na nejbližší regiony, které tvoří suburbanizační zónu a kde se de facto pohybují jen klienti, kteří dočasně opouští trh práce kvůli péči o děti do dvou (tří, příp. čtyř) let v souvislosti s rodičovskou dovolenou. Výrazný vliv v regionech více vzdálených Praze jako jádrové části je existence jiného zaměstnavatele dominujícího v regionu, avšak s předpokladem jisté podnikové sociální politiky pozitivně dopadající na region. S výrazným pozitivním vlivem je nadnárodní podnik Škoda Auto v okrese Mladá Boleslav, kde je patrné, že firma svou podnikovou politiku realizuje ve prospěch regionu (např. v oblasti vzdělávání), na druhé straně tento multifunkční přístup zřejmě postrádají v regionu Kolín, a to i přesto, že zaměstnavatel TPCA je v regionu obdobně dominantní, a který zaměstnává jedince bez ohledu na jejich vazbu k regionu. U regionů vzdálenějších zóně I je patrná vyšší míra potřeby, kdy je relativně více užíváno testovaných dávek (PND) než netestovaných (ROD). Jde tedy o relativně větší zastoupení nízkopříjmových rodin než například v regionech, v nichž je podíl testovaných dávek rodinám s dětmi také vyšší, avšak zároveň vyšší je užívání příspěvku na bydlení, tedy dalšího ukazatele buď nezaměstnanosti či projevu sekundární chudoby. V tomto případě je výjimečným regionem Kladno. Jeho pozice může být na jedné straně oslabena horší demografickou strukturou, avšak pozitivně posílena relativně snadnou dopravní dostupností do centra.

Regiony čtvrté skupiny (zóna IV) vykazují nízkou úroveň netestovaných dávek ve vztahu k dětem v rodině (ROD) a zároveň relativně vysokými testovanými dávkami, včetně příspěvku na bydlení. Tím se zřejmě mohou řadit mezi nejvíce ztrátové regiony, v nichž je velice málo rodin s dětmi do 2/3/4 let, avšak velké zastoupení sociálně slabých domácností.

Z hlediska expertního pohledu jsou jednak potvrzeny možné souvislosti regionálních disparit a redistribuce dávek SSP v regionech (vliv míry nezaměstnanosti, vzdálenosti od ekonomického centra, absence dominantního zaměstnavatele) a jednak zachyceny zásadní problémy v porušování základních principů sociální politiky, konkrétně redistribuce dávek SSP dle principu potřeby a zásluh. Jde o porušení principu spravedlivé redistribuce na straně žadatelů, klientů sociální politiky, a tak i na straně

poskytovatelů. Na straně žadatelů jde o neefektivní užívání systému (z důvodů zatajování majetkových a dalších klíčových informací při žádosti o dávku), případně až zneužívání systému, přičemž jde o dlouhodobé jednání přenášené generačně na další klienty Welfare State. Na straně poskytovatelů, tedy subjektů sociální politiky jde zejména o přístup státu, resp. ÚP ČR jako plátce dávky, který by měl přispět k vyšší efektivnosti poskytování sociálních služeb, a to zejména v případě příspěvku na bydlení.

Mezi hlavní **doporučení**, týkající se optimalizace systému dávek státní sociální podpory a vycházející z poznatků teoretických východisek, z názorů získaných při dotazování expertů a z výsledků analýz zejména v sociálně-ekonomicky rozdílných okresech tedy patří:

- zavedení systému kontrol - spočívajících v sociálním šetření prováděném v místě bydliště žadatele, které poskytne zpětnou vazbu o jeho skutečné sociálně – ekonomické situaci (potřebnost) s cílem větší adresnosti dávek a souvisejících úspor prostředků státního rozpočtu
- testování příjmu rodiny - i u dosud univerzálně poskytovaného rodičovského příspěvku jako vůbec nejnákladnější a nejžádanější dávky SSP včetně zohlednění potřebnosti a zásluhovosti

Nesporným přínosem práce je pak skutečnost, že přináší podrobnou analýzu o stavu tohoto dávkového systému v rámci Středočeského kraje, který je v ČR nejlidnatějším a nejrozlehlejším krajem a řadu výsledných zjištění je tak možné generalizovat na celou republiku. Práce bude nabídnuta k využití krajské pobočce ÚP ČR v Příbrami, která v takovémto rozsahu analýzy svých dávkových systémů neprovádí, jako podklad pro návrhy legislativních změn v rámci příslušného zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře.

6 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Bibliografické publikace

- BŘEZSKÁ, N., BURDOVÁ, E., KEPKOVÁ, M., VRÁNOVÁ, L.: *Státní sociální podpora s komentářem a příklady*, ANAG 2012. 223 s. ISBN 978-80-7263-739-3
- ESPING-ANDERSEN, Gøsta. (1990): *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. New Jersey: Princeton University Press. ISBN 0-691-02857
- ESPING-ANDERSEN, Gøsta (1999): *Social Foundations of Postindustrial Economies*. Oxford: Oxford University Press. ISBN 0-19-874201-0
- GOODIN, Robert E., et al. *The Real World of Welfare Capitalism*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999, ISBN 0 521 59639 4
- HEŘMANOVÁ, Eva.: *Koncepty, teorie a měření kvality života*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012. 239 s. Studijní texty; sv. 54. ISBN 978-80-7419-106-0.
- CHABIČOVSKÁ, K., GALVASOVÁ, I., BINEK, J., HOLEČEK, J., PŘIBYLÍKOVÁ, A.: *Rozvojový interaktivní audit – přístupy k řešení disparit*. GaREP, spol. s r.o. Brno, 2009. ISBN 978-80-904308-1-5
- JEŘÁBEK, Hynek.: *Úvod do sociologického výzkumu*. UK Praha, 1992
- KELLER, Jan.: *Soumrak sociálního státu*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009, 158 s. Studie; sv. 40. ISBN 978-80-7419-017-9.
- KREBS, Vojtěch., a kol.: *Sociální politika*. 5.vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. 544s. ISBN 978-80-7357-585-4
- KOTOUS, J., MUNKOVÁ, G., ŠTEFKO, M.: *Obecné otázky sociální politiky*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2013. 169 s. ISBN 978-80-87439-08-1
- MACEK, J.: *Základy sociální politiky*. Ústřední dělnické knihkupectví a nakladatelství. Praha, 1925
- MARSHALL, T.H : *Social Policy*. London, Hutchinson, 1975
- POTŮČEK, Martin a kol.: *Veřejná politika*. Upr., dopl. a aktualiz. vyd. v českém jazyce. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2005. 399 s. Studijní texty; sv. 35. ISBN 80-86429-50-4.
- POTŮČEK, M.: *Sociální politika*, Sociologické nakladatelství, Praha 1995. ISBN 80-8585001

- POTŮČEK, M., RADÍČOVÁ, I. : *Sociální politika v Čechách a na Slovensku po roce 1989*. Karolinum, Praha 1998. ISBN 80-7184-622-8
- SUCHÁČEK, Jan.: *Transformace v České republice z institucionálně-regionální perspektivy*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2013. 151 s. Studie Národohospodářského ústavu Josefa Hlávky; 6/2013. ISBN 978-80-86729-90-9
- TEMELOVÁ, Jana, POSPÍŠILOVÁ, Lucie a OUŘEDNÍČEK, Martin.: *Nové sociálně prostorové nerovnosti, lokální rozvoj a kvalita života*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. 203 s. ISBN 978-80-7380-378-0
- TITMUSS, R. M.: *Social Policy: An Introduction*. London, George Allen and Unwain 1974.
- TOMEŠ, I.: *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Praha: Portál, 2010. 440 s. ISBN 978-80-7367-680-3
- VEČEŘA, M. *Sociální stát: východiska a přístupy*. Praha: SLON, 1995. 112 s. ISBN 8085850168
- ŽIŽKOVÁ, J., KREBS, V.: *Základy sociální politiky*. 157 s. VŠE 1993

Zákony

- Zákon o státní sociální podpoře č. 117/1995 Sb.
- Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád
- Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti

Internetové zdroje

- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD [online]. Dostupný z WWW: <<http://www.czso.cz/>>. [cit. 20.8.2014].
- INTEGROVANÝ PORTÁL MINISTERSTVA PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ [online]. Dostupný z WWW: <www.portal.mpsv.cz>. [cit. 20.8.2014].
- MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ [online]. Dostupný z WWW: <www.mpsv.cz>. [cit. 26.8.2014].
- MANAGEMENT MANIA, *znalostní sociální síť probusiness*. [online]. Dostupný z WWW: <www.managementmania.cz>. [cit. 30.8.2014].

- POLITICKÝ ZÁPISNÍK/POLITICAL DIAR [online]. Dostupný z WWW: <www.pehe.cz>. [cit. 30.8.2014].
- STŘEDOČESKÝ KRAJ [online]. Dostupný z WWW: <<http://www.kr-stredocesky.cz/portal>>. [cit. 30.8.2014].

Interní materiály MPSV a ÚP ČR

- Zpráva o vybraných činnostech ÚP ČR za rok 2012 (GŘ z 27.6.2013)
- Zpráva o činnosti Úřadu práce České republiky za rok 2013 (GŘ z 13.3.2014)
- Zpráva o situaci na krajském trhu práce, o realizaci APZ v roce 2013 a strategii APZ pro rok 2014
- Seznam P v N dle KoP leden - prosinec 2013
- Seznam HN a příspěvků OZP dle druhů a KoP leden – prosinec 2013
- Seznam SSP dle KoP a druhů leden – prosinec 2013

7 SEZNAM ZKRATEK

- GŘ - Generální ředitelství
- MPSV - Ministerstvo práce a sociálních věcí
- ÚP - Úřad práce
- KrP – krajská pracoviště
- KoP - kontaktní pracoviště
- SSP - státní sociální podpora
- ROD – rodičovský příspěvek
- PND – přídavek na dítě
- PNB – příspěvek na bydlení
- POR – porodné
- POH - pohřebné
- HN – hmotná nouze
- PvN – podpora v nezaměstnanosti
- DOZP – dávky osobám zdravotně postiženým
- JVM – jednotné výplatní místo
- NSD – nepojistné sociální dávky

8 SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1 – Lafferova křivka

Obrázek č. 2 – Okresy Středočeského kraje

Obrázek č. 3 – Územně samosprávné celky

Obrázek č. 4 - Regiony zóny II – vliv ekonomického centra

Obrázek č. 5 - Regiony zóny III – nízký podíl nezaměstnaných osob

Obrázek č. 6 – Regiony zóny III – vysoký podíl nezaměstnaných osob

Obrázek č. 7 - Regiony zóny IV – nízký počet obyvatel

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 - Dávky státní sociální podpory v roce 2013 - objem v tis. Kč

Tabulka č. 2 - Dávky státní sociální podpory v roce 2013 - počet

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1 - Pohyb počtu obyvatel v kraji

Graf č. 2 - Porovnání nezaměstnanosti ve Středočeském kraji v rámci ČR

Graf č. 3 - Podíl nezaměstnanosti v okresech Středočeského kraje k 31. 12. 2013

Graf č. 4 - Dávky státní sociální podpory v roce 2013

Graf č. 5 - Dávky státní sociální podpory v roce 2013 – celkový počet

Graf č. 6 - Objem dávek ÚP ČR v okresech Praha - východ a Praha – západ za r. 2013 (Kč)

Graf č. 7 – Počet jednotlivých dávek SSP v okrese Praha - východ za r. 2013

Graf č. 8 – Objem jednotlivých dávek SSP v okrese Praha - východ za r. 2013 (Kč)

Graf č. 9 – Počet jednotlivých dávek SSP v okrese Praha - západ za r. 2013

Graf č. 10 – Objem jednotlivých dávek SSP v okrese Praha - západ za r. 2013 (Kč)

Graf č. 11 – Objem dávek ÚP ČR v okresech Benešov, Beroun a Mladá Boleslav za r. 2013 (Kč)

Graf č. 12 – Počet jednotlivých dávek SSP v okrese Benešov za r. 2013

Graf č. 13 – Objem jednotlivých dávek SSP v okrese Benešov za r. 2013 (Kč)

Graf č. 14 – Počet jednotlivých dávek SSP v okrese Beroun za r. 2013

- Graf č. 15 – Objem jednotlivých dávek SSP v okrese Beroun za r. 2013 (Kč)
- Graf č. 16 – Počet jednotlivých dávek SSP v okrese Mladá Boleslav za r. 2013
- Graf č. 17 – Objem jednotlivých dávek SSP v okrese Mladá Boleslav za r. 2013 (Kč)
- Graf č. 18 – Objem dávek ÚP ČR v okresech Kladno, Kolín, Mělník, Nymburk a Příbram za r. 2013 (Kč)
- Graf č. 19 – Počet jednotlivých dávek SSP v okrese Kladno za r. 2013
- Graf č. 20 – Objem jednotlivých dávek SSP v okrese Kladno za r. 2013 (Kč)
- Graf č. 21 – Počet jednotlivých dávek SSP v okrese Kolín za r. 2013
- Graf č. 22 – Objem jednotlivých dávek SSP v okrese Kolín za r. 2013 (Kč)
- Graf č. 23 – Počet jednotlivých dávek SSP v okrese Mělník za r. 2013
- Graf č. 24 – Objem jednotlivých dávek SSP v okrese Mělník za r. 2013 (Kč)
- Graf č. 25 – Počet jednotlivých dávek SSP v okrese Nymburk za r. 2013
- Graf č. 26 – Objem jednotlivých dávek SSP v okrese Nymburk za r. 2013 (Kč)
- Graf č. 27 – Počet jednotlivých dávek SSP v okrese Příbram za r. 2013
- Graf č. 28 – Objem jednotlivých dávek SSP v okrese Příbram za r. 2013 (Kč)
- Graf č. 29 – Objem dávek ÚP ČR v okresech Kutná Hora a Rakovník za r. 2013 (Kč)
- Graf č. 30 – Počet jednotlivých dávek SSP v okrese Kutná Hora za r. 2013
- Graf č. 31 – Objem jednotlivých dávek SSP v okrese Kutná Hora za r. 2013 (Kč)
- Graf č. 32 – Počet jednotlivých dávek SSP v okrese Rakovník za r. 2013
- Graf č. 33 – Objem jednotlivých dávek SSP v okrese Rakovník za r. 2013 (Kč)
- Graf č. 34 – Objem dávek SSP v jednotlivých okresech (2013)
- Graf č. 35 – Objem dávek SSP v jednotlivých okresech přepočtený na obyvatele (2013)
- Graf č. 36 – Počty dávek SSP v jednotlivých okresech (2013)
- Graf č. 37 – Počty dávek porodné a pohřebné v jednotlivých okresech (2013)
- Graf č. 38 – Objem finančních prostředků za jednotlivé dávky SSP (2013)
- Graf č. 39 – Objem finančních prostředků za dávky SSP porodné a pohřebné (2013)

9 PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Základní typy sociálního státu

typ sociálního státu/charakteristika	Liberální (anglosaský, reziduální)	Konzervativní (korporativistický, výkonový)	sociálně-demokratický (skandinávský, redistributivní)
odpovědnost státu za uspokojování potřeb	Minimální	optimální	úplná
rozdělení podle potřeb	Marginální	sekundární	primární
rozsah povinně poskytovaných služeb	Omezený	extenzivní	úplný
populace pokrytá povinně poskytovanými službami	Menšina	většina	všichni
výše příspěvku	Nízká	střední	vysoká
role státu	Nízká	střední	vysoká
kritérium k obdržení dávek	Potřeba	status	občanství
charakter klientů	Chudáci	občané	členové společnosti
role rodiny	Malá	velká	malá
příklad	VB, USA	Německo	Švédsko

Zdroj: Potůček (1995, upraveno)

Příloha č. 2: Částky životního minima platné od 1. 1. 2014 v Kč za měsíc

Pro jednotlivce	3410 Kč
Pro první dospělou osobu v domácnosti	3140 Kč
Pro druhou dospělou osobu v domácnosti	2830 Kč
Pro nezaopatřené dítě ve věku do 6 let	1740 Kč
Pro nezaopatřené dítě ve věku od 6 do 15 let	2140 Kč
Pro nezaopatřené dítě ve věku od 15 do 26 let	2450 Kč

Zdroj: MPSV

Příloha č. 3: Výše přídatku na dítě k 1. 1. 2014

Dítě do 6 let	500 Kč
Dítě od 6 do 15 let	610 Kč
Dítě od 15 do 26 let	700 Kč

Zdroj: MPSV

Příloha č. 4: Normativní náklady na bydlení pro nájemní byty platné od 1. 1. 2014 do 31. 12. 2014 v Kč měsíčně

Počet osob v rodině	Počet obyvatel obce				
	Praha	nad 100 tis. obyvatel	50000-99999 obyvatel	10000-49999 obyvatel	do 9999 obyvatel
1	7711	6156	5873	5028	4809
2	11081	8952	8566	7409	7110
3	15096	12312	11807	10294	9903
4 a více	18899	15542	14932	13108	12636

Zdroj: MPSV

Příloha č. 5: Normativní náklady na bydlení pro družstevní byty a byty vlastníků platné od 1. 1. 2014 do 31. 12. 2014 v Kč měsíčně

Počet osob v rodině	Počet obyvatel obce				
	Praha	nad 100 tis. obyvatel	50000-99999 obyvatel	10000-49999 obyvatel	do 9999 obyvatel
1	4448	4448	4448	4448	4448
2	6644	6644	6644	6644	6644
3	9263	9263	9263	9263	9263
4 a více	11792	11792	11792	11792	11792

Zdroj: MPSV

Příloha č 6: Ukázka zdrojových dat z JVM (agenda dávek SSP)

SSP DLE KOP A DRUHŮ - KVĚTEN 2013						
KOP	Název kont.prac.	Druh dávky	Druh dávky	Poč.řázn.	Brutto v Kč	Netto v Kč
2	2010100	Kop Benešov	ROD	1 845	12 781 382	12 772 000
3	2010100	Kop Benešov	PND	2 390	1 427 427	1 427 427
4	2010100	Kop Benešov	PBY	427	1 250 664	1 250 664
5	2010100	Kop Benešov	PPO	46	440 000	330 725
6	2010100	Kop Benešov	PPU	60	322 819	322 819
7	2010100	Kop Benešov	POR	5	65 000	65 000
8	2010100	Kop Benešov	PDD	31	45 440	45 440
9	2010100	Kop Benešov	PSP	46	28 600	28 600
10	2010100	Kop Benešov	PZP	46	19 800	19 800
11	2010100	Kop Benešov	EX	5	15 435	15 435
12	2010100	Kop Benešov	EX	22	9 382	9 382
13	2010100	Kop Benešov	PPD	1	9 000	9 000
14	2010100	Kop Benešov	SOC	2	298	298
15	2010100	Kop Benešov	ROD	633	4 411 033	4 408 321
16	2010101	Kop Vlašim	PND	1 086	660 195	660 080
17	2010101	Kop Vlašim	PBY	173	458 619	458 619
18	2010101	Kop Vlašim	PPO	17	180 000	124 987
19	2010101	Kop Vlašim	PPU	25	125 231	125 231
20	2010101	Kop Vlašim	PDD	16	35 213	35 213
21	2010101	Kop Vlašim	POR	2	26 000	26 000
22	2010101	Kop Vlašim	PSP	16	11 700	11 700
23	2010101	Kop Vlašim	PZP	16	8 100	8 100
24	2010101	Kop Vlašim	POH	1	5 000	5 000
25	2010101	Kop Vlašim	EX	6	2 712	2 712

Zdroj: vlastní zpracování

Příloha č. 7: Ukázka zdrojových dat z JVM (agenda dávek HN a DOZP)

HN + PŘÍSPĚVKY DLE KOP A DRUHŮ - ČERVENEC 2013							
1	KOP	Název kont.prac.	Druh dávky	Druh dávky	Poč.zázn.	Brutto v Kč	Netto v Kč
2	2010100	Kop Benešov	PNP	Příspěvek na péči	1 434	6 661 000	6 661 000
3	2010100	Kop Benešov	PNZ	Příspěvek na živobytí	401	1 462 768	1 462 668
4	2010100	Kop Benešov	DBY	Doplatek na bydlení	218	954 614	954 614
5	2010100	Kop Benešov	PMO	Příspěvek na mob.	808	330 000	330 000
6	2010100	Kop Benešov	MPV	MP úhr.jednor.výdaj	6	22 817	22 817
7	2010100	Kop Benešov	MPN	MP na úhr.nezb.nák.	2	8 218	8 218
8	2010100	Kop Benešov	MPU	MP post.mimoř.udál.	2	7 000	7 000
9	2010100	Kop Benešov	MPO	MP odův. náklady	3	5 900	5 900
10	2010100	Kop Benešov	MPS	MP sociál.vyloučení	3	2 400	2 400
11	2010100	Kop Benešov	MPZ	MP újma na zdr.	1	2 200	2 200
12	2010101	Kop Vlašim	PNP	Příspěvek na péči	541	2 433 200	2 433 200
13	2010101	Kop Vlašim	PNZ	Příspěvek na živobytí	154	625 815	625 815
14	2010101	Kop Vlašim	DBY	Doplatek na bydlení	90	476 845	476 086
15	2010101	Kop Vlašim	PMO	Příspěvek na mob.	468	188 800	188 800
16	2010101	Kop Vlašim	PZM	Příspěvek zvl.pom.	1	100 000	100 000
17	2010101	Kop Vlašim	MPU	MP post.mimoř.udál.	2	25 000	25 000
18	2010102	Kop Votice	PNP	Příspěvek na péči	631	3 365 200	3 365 200
19	2010102	Kop Votice	PNZ	Příspěvek na živobytí	84	317 508	317 508
20	2010102	Kop Votice	PMO	Příspěvek na mob.	313	125 200	125 200
21	2010102	Kop Votice	DBY	Doplatek na bydlení	26	87 506	87 506
22	2010102	Kop Votice	MPV	MP úhr.jednor.výdaj	1	5 000	5 000
23	2010102	Kop Votice					

Zdroj: vlastní zpracování

Příloha č. 8: Ukázka zdrojových dat z JVM (agenda dávek PVN)

PVN DLE KOP - LISTOPAD 2013					
	KOP	Název kont.prac.	Poč.zázn.	Brutto v Kč	Netto v Kč
1					
2					
3	2010100	KoP Benešov	664	3 439 669	3 432 514
4	2010101	KoP Vlašim	293	1 599 845	1 594 972
5	2010102	KoP Votice	95	474 841	470 966
6	2020200	KoP Beroun	706	4 051 881	4 043 310
7	2020201	KoP Hořovice	291	1 576 390	1 574 771
8	2032700	KoP Kladno	1 544	8 522 979	8 514 432
9	2032701	KoP Slaný	478	2 533 249	2 519 581
10	2042900	KoP Kolín	1 061	5 721 369	5 693 118
11	2042901	KoP Český Brod	363	1 989 715	1 985 349
12	2053100	KoP Kutná Hora	711	3 620 292	3 615 739
13	2053101	KoP Čáslav	281	1 389 808	1 387 933
14	2053103	KoP Zruč nad Sázavou	1	3 296	3 296
15	2063500	KoP Mělník	611	3 153 021	3 149 487
16	2063501	KoP Kralupy nad Vltavou	320	1 850 593	1 849 416
17	2063502	KoP Neratovice	392	2 217 864	2 217 492
18	2073600	KoP Mladá Boleslav	1 144	6 732 020	6 694 723
19	2073601	KoP Mnichovo Hradiště	249	1 414 811	1 413 209
20	2084000	KoP Nymburk	850	4 444 277	4 426 459
21	2084001	KoP Lysá nad Labem	244	1 449 340	1 447 689
22	2084002	KoP Městec Králové	135	682 837	680 426

Zdroj: vlastní zpracování

Příloha č. 9: Zpracovaná data z dávkových systémů za KoP z JVM

Název kont.prac.	Dávkový systém	Celkem za r. 2013 (Kč)
Benešov	SSP	286 256 724
	HN	46 288 609
	PVN	76 129 275
	DOZP	158 418 020
Beroun	SSP	266 159 608
	HN	6 047 1987
	PVN	7 247 6861
	DOZP	168 021 318
Kladno	SSP	523 210 867
	HN	187 878 826
	PVN	139 404 534
	DOZP	264 487 899
Kolín	SSP	310 120 436
	HN	116 741 236
	PVN	103 131 440
	DOZP	171 835 980
Kutná Hora	SSP	229 366 551
	HN	63 173 225
	PVN	67 067 518
	DOZP	178 516 154
Mělník	SSP	329 760 528
	HN	141 793 387
	PVN	91 783 915
	DOZP	136 542 868
Mladá Boleslav	SSP	364 761 717
	HN	45 548 019
	PVN	97 545 015
	DOZP	197 162 511
Nymburk	SSP	299 812 949
	HN	65 521 766
	PVN	93 376 140
	DOZP	194 858 183
Praha - východ	SSP	560 480 873
	HN	22 265 685
	PVN	117 422 914
	DOZP	170 048 020
Praha - západ	SSP	449 149 410
	HN	33 381 946
	PVN	87 533 866
	DOZP	133 189 375
Rakovník	SSP	163 522 538
	HN	38 157 792
	PVN	44 343 157
	DOZP	204 252 771
Příbram	SSP	343 875 394
	HN	82 454 849
	PVN	121 607 308
	DOZP	124 772 692

Zdroj: vlastní zpracování

Příloha č. 10: Zpracovaná data dávek SSP za KoP z JVM

Název kont.prac.	Druh dávky SSP	Poč.zázn.	Kč
Benešov	ROD	33 523	232 589 499
	PBY	9 357	24 332 598
	PND	47 014	28 148 127
	POH	15	75 000
	POR	85	1 111 500
Beroun	ROD	31 343	219 758 325
	PBY	8 583	25 798 233
	PND	32 947	19 589 050
	POH	26	130 000
	POR	67	884 000
Kladno	ROD	57 584	387 193 045
	PBY	26 931	88 018 830
	PND	76 023	44 998 492
	POH	45	225 000
	POR	212	2 775 500
Kolín	ROD	36 030	246 622 762
	PBY	12 112	35 887 928
	PND	44 069	26 258 846
	POH	21	105 000
	POR	95	1 245 900
Kutná Hora	ROD	24 898	167 088 230
	PBY	12 551	36 075 185
	PND	41 909	25 287 136
	POH	22	110 000
	POR	61	806 000
Mělník	ROD	37 250	252 258 962
	PBY	14 126	45 218 553
	PND	51 508	30 750 513
	POH	27	135 000
	POR	107	1 397 500
Mladá Boleslav	ROD	45 781	320 633 885
	PBY	8 058	23 477 036
	PND	32 556	19 284 296
	POH	25	125 000
	POR	94	1 241 500
Nymburk	ROD	33 825	232 840 283
	PBY	12 682	40 869 899
	PND	42 562	24 883 267
	POH	32	160 000
	POR	80	1 059 500
Praha - východ	ROD	70 286	506 517 839
	PBY	8 055	25 347 687
	PND	44 729	26 721 847
	POH	42	210 000
	POR	127	1 683 500
Praha - západ	ROD	55 381	405 257 723
	PBY	6 212	20 345 575
	PND	37 077	22 146 412
	POH	28	140 000
	POR	104	1 259 700
Rakovník	ROD	18 074	123 264 259
	PBY	7 058	21 001 689
	PND	30 340	18 174 590
	POH	11	55 000
	POR	78	1 027 000
Příbram	ROD	37 382	257 459 811
	PBY	16 908	48 057 683
	PND	60 906	36 549 400
	POH	25	125 000
	POR	128	1 683 500

Zdroj: vlastní zpracování

Příloha č. 11: Sociálně – ekonomické ukazatele okresů Praha – východ a Praha - západ

ZÁKLADNÍ ÚDAJE (k 1. 1. 2013)	PHA-východ	PHA-západ
Rozloha v km ²	755	580
Obce	110	79
Části obcí	198	121
OBYVATELSTVO		
Živě narození	2 106	1 674
Zemřelí	1 285	1 022
Přistěhovalí	6 797	5 537
Vystěhovalí	3 441	3 309
Počet obyvatel ¹⁾	159 765	131 206
NEZAMĚSTNANOST (podle MPSV) ¹⁾		
Neumístění uchazeči o zaměstnání	4 006	3 940
z toho ženy	2 040	2 003
Volná pracovní místa	416	366
Podíl nezaměstnaných osob ²⁾ (%)	3,53	4,34
Uchazeči na 1 volné pracovní místo	9,6	10,8
ORGANIZAČNÍ STATISTIKA ¹⁾		
Ekonomické subjekty celkem	43 940	38 501
z toho: fyzické osoby	34 651	28 812
obchodní společnosti	5 418	6 237
družstva	139	130
¹⁾ stav k poslednímu dni sledovaného období		
²⁾ podíl počtu dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15–64 let na obyvatelstvu ve věku 15–64 let		

Zdroj: ČSÚ (upraveno)

Příloha č. 12: Sociálně – ekonomické ukazatele okresů Benešov, Beroun, Mladá Boleslav

ZÁKLADNÍ ÚDAJE (k 1. 1. 2013)	Benešov	Beroun	Mladá Boleslav
Rozloha v km ²	1 475	662	1 023
Obce	114	85	120
Části obcí	549	150	266
OBYVATELSTVO			
Živě narození	1 015	897	1 292
Zemřelí	977	914	1 170
Přistěhovalí	1 539	1 949	2 036
Vystěhovalí	1 187	1 152	1 685
Počet obyvatel ¹⁾	96 273	87 964	124 943
NEZAMĚSTNANOST (podle MPSV) ¹⁾			
Neumístění uchazeči o zaměstnání	3 690	4 076	4 037
z toho ženy	1 787	2 097	2 211
Volná pracovní místa	290	301	425
Podíl nezaměstnaných osob ²⁾ (%)	5,65	6,78	4,69
Uchazeči na 1 volné pracovní místo	12,7	13,5	9,5
ORGANIZAČNÍ STATISTIKA ¹⁾			
Ekonomické subjekty celkem	24 344	21 219	26 652
z toho: fyzické osoby	20 370	16 853	21 326
obchodní společnosti	1 665	2 129	2 302
družstva	52	42	62
¹⁾ stav k poslednímu dni sledovaného období ²⁾ podíl počtu dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15–64 let na obyvatelstvu ve věku 15–64 let			

Zdroj: ČSÚ (upraveno)

**Příloha č. 13: Sociálně – ekonomické ukazatele okresů Kladno, Kolín, Mělník,
Nymburk, Příbram**

ZÁKLADNÍ ÚDAJE (k 1. 1. 2013)	Kladno	Kolín	Mělník	Nymburk	Příbram
Rozloha v km ²	720	744	701	850	1 692
Obce	100	89	69	87	121
Části obcí	163	178	165	157	411
OBYVATELSTVO					
Živě narození	1 762	1 064	1 041	976	1 147
Zemřelí	1 726	1 040	1 056	1 015	1 238
Přistěhovalí	2 930	1 965	2 223	2 366	1 451
Vystěhovalí	2 183	1 563	2 205	1 643	1 232
Počet obyvatel ¹⁾	160 767	97 705	104 151	95 963	114 033
NEZAMĚSTNANOST (podle MPSV) ¹⁾					
Neumístění uchazeči o zaměstnání	9 233	6 231	5 956	5 538	7 460
z toho ženy	4 485	3 137	2 999	2 766	3 403
Volná pracovní místa	335	234	294	440	522
Podíl nezaměstnaných osob ²⁾ (%)	8,42	9,39	8,15	8,59	9,52
Uchazeči na 1 volné pracovní místo	27,6	26,6	20,3	12,6	14,3
ORGANIZAČNÍ STATISTIKA ¹⁾					
Ekonomické subjekty celkem	34 356	21 643	23 486	22 842	29 551
z toho: fyzické osoby	27 195	17 896	19 301	19 103	24 609
obchodní společnosti	3 988	1 812	1 953	1 680	2 246
družstva	77	43	214	60	77
¹⁾ stav k poslednímu dni sledovaného období ²⁾ podíl počtu dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15–64 let na obyvatelstvu ve věku 15–64 let					

Zdroj: ČSÚ (upraveno)

Příloha č. 14: Sociálně – ekonomické ukazatele okresů kutná Hora a Rakovník

ZÁKLADNÍ ÚDAJE (k 1. 1. 2013)	Kutná Hora	Rakovník
Rozloha v km ²	917	896
Obce	88	83
Části obcí	300	142
OBYVATELSTVO		
Živě narození	668	576
Zemřelí	888	593
Přistěhovalí	1 141	928
Vystěhovalí	1 043	993
Počet obyvatel ¹⁾	74 237	55 329
NEZAMĚSTNANOST (podle MPSV) ¹⁾		
Neumístění uchazeči o zaměstnání	4 457	3 057
z toho ženy	2 300	1 568
Volná pracovní místa	233	184
Podíl nezaměstnaných osob ²⁾ (%)	8,81	7,97
Uchazeči na 1 volné pracovní místo	19,1	16,6
ORGANIZAČNÍ STATISTIKA ¹⁾		
Ekonomické subjekty celkem	16 162	11 992
z toho: fyzické osoby	13 401	9 409
obchodní společnosti	1 063	875
družstva	46	45
¹⁾ stav k poslednímu dni sledovaného období ²⁾ podíl počtu dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15–64 let na obyvatelstvu ve věku 15–64 let		

Zdroj: ČSÚ (upraveno)